

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ**

Матеріали

Всеукраїнського круглого столу (серед здобувачів вищої освіти (11 грудня 2020 року), Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Дніпро 2021

ББК 67.9 (4 УКР) 312
УДК 343.98
А-43

*Рекомендовано до друку кафедрою оперативно-
розшукової діяльності ФПФПКП
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
(протокол № 12 від 15 грудня 2020 р.)*

А-43 **Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам:** матеріали Всеукраїнського круглого столу (серед здобувачів вищої освіти (Дніпро, 11 грудня 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021.156с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнського круглого столу (серед здобувачів вищої освіти) «Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам», в якому взяли участь здобувачі вищої освіти вищих навчальних закладів, працівники практичних підрозділів та наукових установ України. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми оперативно-розшукової протидії злочинам.

Матеріали круглого столу можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

д. ю. н., професор, Заслужений юрист України **Л. Р. Наливайко** (голова); д. ю. н., доц. **В. В. Дараган** (заст. голови); к. ю. н., с.н.с., доц. **В. Г. Телійчук** (відп. секр.); канд. юрид. наук, доц. **О. Л. Христов**; канд. юрид. наук, доц. **М. О. Волошина**; ст. викл. каф. ОРД ФПФПКП **В. Г. Олексенко**; викл. каф. ОРД ФПФПКП **О. О. Літун**

ББК 67.9 (4 УКР)

© Автори, 2021
© ДДУВС, 2021

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Антіпов Антон, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗІ СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Співробітництво працівників підрозділів кримінальної поліції набуває важливого значення при протидії злочинності. Адже обмін інформацією та даними, що перебувають у їх розпорядженні, дозволяє здійснювати своєчасний пошук та затримання злочинців, проводити необхідні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи, вносити відповідні зміни у узгоджені планів та висувати нові версії тощо.

О. М. Бандурка визначає взаємодію як комплекс спільних, або узгоджених за часом і місцем дій кількох оперативних підрозділів по вирішенню певних завдань в боротьбі зі злочинністю спільними зусиллями [1, с. 139–140].

Взаємодія підрозділів кримінальної поліції у протидії злочинності регулюється чинним законодавством та нормативними актами вищих органів державної влади, відповідно до міжнародних стандартів прав і свобод людини, системою заходів, узгоджених щодо мети, завдань, місця та часу, заснованих на інтеграції та комплексне використання можливостей, сил, засобів та методів оперативної роботи, що забезпечує ефективну протидію злочинам.

В. Д. Пчолкін, розглядаючи питання взаємодії оперативних та слідчих підрозділів у загальному вигляді, визначає, що взаємодії притаманні ознаки, які засновані на спільності цілей і завдань, погодженості за часом, місцем і змістом, визначені законодавством, діяльності компетентних суб'єктів щодо раціонального застосування наявних сил, засобів і методів для своєчасного виявлення, попередження та розкриття злочинів [2].

Діяльність підрозділів кримінальної поліції спрямована на виявлення й отримання оперативно-значущої інформації про підготовку або вчинення

злочину, а також осіб, які їх готують, учиняють. Ефективність взаємодії з органами досудового розслідування забезпечують шляхом обміну цією інформацією, зокрема фактичними даними.

Взаємний обмін інформацією між слідчим та працівником кримінальної поліції є головною передумовою їх взаємодії. Без цього взаємодія слідчого та оперативних підрозділів не зможе бути спільною та скоординованою.

Окрім обміну письмовою та усною інформацією у процесі розслідування злочину, слідчий знайомиться з оперативно-розшуковими матеріалами, а працівник оперативного підрозділу в свою чергу знайомиться з матеріалами кримінального провадження. Що обумовлює важливість і своєчасність передачі інформації та здійснюється завдяки найбільш раціональному поєднанню методів і засобів, притаманних діяльності кожного із цих суб'єктів взаємодії і є метою розкриття, розслідування та попередження злочинів.

Так, наприклад в справах про злочини, вчинені організованою групою, інформація, отримана оперативно-розшуковим шляхом, має особливе значення. Вину організаторів групи, їх пособників, котрі сприяли вчиненню злочину, важко довести, позаяк вони практично ніколи не перебувають на місці злочину [3, 349]. Цим обумовлена необхідність повного та правильного відображення в матеріалах ОРД відомостей, що характеризують як злочинну діяльність групи, так і її структуру, історію виникнення та функціонування.

Організаційною формою взаємодії слідчого та працівників кримінальної поліції є проведення спільних службових нарад з актуальних проблем взаємодії, обговорення результатів спільних дій, підбиття підсумків з метою усунення недоліків та підвищення ефективності здійснення взаємодії у майбутньому.

Ця спільна діяльність дає змогу підтримувати якість взаємодії слідчого з оперативними підрозділами на належному рівні й удосконалювати її. Однією з основних організаційних форм взаємодії є створення слідчооперативної групи. Перевага такої організаційної форми взаємодії, як СОГ полягає в такому: вона надає можливість організувати роботу слідчих і працівників оперативних підрозділів за спільно розробленим єдиним планом.

Отже, взаємодія є найважливішою складовою підвищення ефективності протидії злочинності, необхідним елементом їх якості. Об'єктивна необхідність взаємодії зумовлена, з одного боку, спільними завданнями, що стоять перед різними підрозділами Національної поліції, а з іншого боку - різницею в їх функціональному та структурному становищі.

1. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність. Частина 1: Підручник – Харків: Вид-во Нац ун-ту внутр. справ, 2002 – 336с.

2 Пчолкін В. Д. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів під час розкриття та розслідування злочинів. Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діюч. наук.-практ. семінару (23 жовт. 2009 р.). Харків, 2009. Вип. 1. С. 193.

3. Аверьянова Т. В. Особенности расследования преступлений организованных преступных сообществ [Текст] / Т. В. Аверьянова // Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования. – М. : Новый Юрист, 1997. – С. 345–366.

Бакало Вікторія, слухачка магістратури факультету підготовки фахівців

для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ лейтенант поліції

Науковий керівник:

Кисельов Андрій Олександрович, інспектор відділу аналітичної роботи Управління кримінального аналізу ГУНП в Дніпропетровській області, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

На сьогоднішній день проблема організованої злочинності є надзвичайно небезпечним соціально-економічним явищем в нашій державі.

Дана проблема, стала предметом пильного вивчення з боку науковців та практичних працівників, так як в умовах сучасності головні завдання, а саме оптимізація та вдосконалення аналітичної діяльності оперативних підрозділів з виявлення, документування, які покладаються на керівників правоохоронних структур України в повній мірі не використовують той багаж методів та інформації із попередження проявів організованої злочинності [1].

Інформаційно-аналітичне забезпечення поліцейської діяльності в сучасному інформаційному світі відіграє надзвичайно важливу роль у розкритті та попередженні злочинності, яка у свою чергу являє собою постійний дослідницький процес управління, що охоплює широкий комплекс організаційних заходів і методичних прийомів щодо вивчення та оцінки інформації про стан, структуру та динаміку злочинності і рівень громадського порядку, стану оперативної обстановки, про результати практичної діяльності органів і підрозділів поліції по виконанню поставлених

перед ними правоохоронних завдань, а також про умови, в яких ці завдання виконуються, що забезпечує цілеспрямоване управління та оцінку ефективності їх роботи [2].

Згідно з відомостями щодо закінчених проваджень про кримінальні правопорушення, учинені ОГ та ЗО за 2018 рік, ОГ та ЗО найчастіше вчиняють злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів – 706 (24,8 %). За поширеністю вчинюваних ОГ та ЗО злочинів фіксують також привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – 221 (7,8 %), крадіжки – 139 (4,9 %), розбої – 77 (2,7 %), вимагання – 45 (1,58 %), незаконне виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, уведення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державних лотерей – 44 (1,5 %), фіктивне підприємництво – 39 (1,4 %) [2].

У свою чергу кримінальний аналіз, беззаперечно відноситься до інформаційно-аналітичної діяльності, який дає змогу отримати нову, оперативну важливу інформацію, не лише про події та об'єкти, але і про причинно-наслідкові зв'язки та додаткові кваліфікуючі ознаки (стійкість, згуртованість, наявність внутрішньої ієрархії в групі, розподілення ролей тощо).

Також хотілося б зазначити, про необхідність дотримання головних завдань, які виконуються при проведенні кримінального аналізу в діяльності Національної поліції у боротьбі з організованою злочинністю:

1. накопичення відповідних даних, які стосуються суттєвих аспектів управління.

2. організація внесення та попереднє опрацювання даних з метою надання їм відповідних форматів, які уможливають проведення подальшого аналізу.

3. візуалізація накопичених даних шляхом застосування методів описової статистики таких, як гістограми, стовбчикові діаграми, кругові діаграми, розрахунок основної позиційної статистики, тощо.

4. презентації візуально представлених даних для осіб, які приймають рішення разом з виконанням відповідних запитів.

5. аналіз даних – пошук тенденцій розвитку, пошук пов'язаних і несуттєвих явищ, розпізнавання змін у структурі процесів та представлення умовиводів, зроблених на цій підставі.

6. створення підсумків та зведень для аналізу, що проводиться.

7. корегування і перевірка виправданості зроблених висновків та проведеного аналізу на підставі нових отриманих інформацій (відомостей)[4].

Слід зазначити, що організована злочинність в нашій країні повністю розвинута, проникнута всіма представницькими, виконавчими та правоохоронними структурами влади, накопичений достатній капітал,

організовано тисячі людей, озброєні ними, має міцну базу у формі комерційних структур різних організаційно-правових форм і може швидко пристосуватися до своїх кримінальних цілей, до нових змін у соціально-економічній сфері життя. І це означає подальше зростання організованої злочинності, у тому числі зростання її організації, структури, стабільності та згуртованості, появи нових форм ОЗУ, що, безумовно, викликає особливу стурбованість [3].

На підставі викладеного, вважаємо, що існування інформаційно-аналітичних ресурсів, які використовуються в роботі правоохоронним органам України не мають чітко визначених функціональних обов'язків, які необхідні для успішної боротьби із організованою злочинністю.

Тож, на нашу думку необхідно постійно вдосконалювати, як теоретичний, так і практичний досвід, з метою посилення ефективності протидії та запобіганню організованій злочинності, що в майбутньому надасть змогу розробляти та впроваджувати у практичній діяльності новітні інформаційно-пошукові системи.

-
1. Використання методу кримінального аналізу для протидії організованій злочинності: [URL:file:///c:/users/%d0%b0%d1%81%d1%83%d1%81/downloads/chkur_2017_1_67.pdf](file:///c:/users/%d0%b0%d1%81%d1%83%d1%81/downloads/chkur_2017_1_67.pdf) (дата звернення 20.11.2020)
 2. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності національної поліції: теоретичний і практичний підхід URL: file:///C:/Users/%D0%B0%D1%81%D1%83%D1%81/Downloads/nvdv_s_2018_3_51.pdf (дата звернення:21.11.2020)
 3. Організована злочинність в Україні: стан і проблеми реалізації державної політики у сфері протидії цьому явищу URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2019_2_9https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/p7rzozu.pdf (дата звернення: 22.11.2020)
 4. Проблемні питання виявлення та розслідування злочинів, учинених у складі організованих злочинних груп URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/03_2012/12vvmozg.pdf (дата звернення: 24.11.2020)

Жукоцький Владислав, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів

*кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий
співробітник, доцент*

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ДЖЕРЕЛА УТВОРЕННЯ ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Розглядаючи діяльність держави, її правових інститутів і органів правопорядку, спрямовану на протидію злочинним проявам у суспільстві, можна констатувати, що одним з пріоритетних напрямків кримінальної політики держави є протидія злочинності [1].

Боротьба зі злочинністю є завданням багатьох державних органів, в тому числі й органів розслідування. Однак не завжди можливо досягти мети, встановлення істини, тільки процесуальним шляхом. Велику роль в цьому відіграють оперативні підрозділи, які використовуючи гласні і негласні методи діяльності допомагають органам розслідування в боротьбі зі злочинністю.

Характер оперативно-розшукової діяльності обмежується межами її гласності, яка проявляється у доступності та відкритості інформації, можливості її використання у відповідності з нормами кримінально-процесуального законодавства.

Оперативно-розшукова інформація широко використовується в процесі розслідування злочинів як підстава для проведення слідчих дій, застосування інших заходів процесуального примусу. Однак, використання такої інформації в кримінальному процесі зумовлене таємницею джерела її одержання.

Під поняттям «оперативно-розшукової інформації» - слід розуміти відомості про факти отримані завдяки системі гласних і негласних дій в ході правоохоронної діяльності компетентними органами та посадовими особами, і які спрямовані на досягнення певного результату у боротьбі зі злочинністю.

Однією з ознак, яка виділяє оперативно-розшукову інформацію із загального поняття інформації, є те, що інформація, яка виявляється, надходить і фіксується під час здійснення ОРД, повинна містити відомості про конкретні об'єкти або хоча б бути перспективною для отримання за її допомогою конкретних відомостей, а не бути інформацією загального характеру.

Оперативно-розшукова інформація класифікується за видами на:

1. Гласну оперативно-розшукову інформацію, тобто отриману із джерел, за допомогою гласних оперативно-розшукових заходів – оперативно-розшукова інформація;
2. Негласну оперативно-розшукову інформацію, тобто отриману оперативними підрозділами за допомогою негласних оперативно-розшукових заходів – оперативно-розвідувальна інформація;

3. Оперативно-технічну інформацію, яка одержана за допомогою технічних засобів при проведенні оперативно-розшукових заходів.

За джерелом утворення всю оперативно-розшукову інформацію треба поділяти на три види: гласну, тобто отриману із джерел, за допомогою гласних оперативно-розшукових заходів, яка буде мати назву

– оперативно-розшукова інформація; негласну, тобто отриману оперативними підрозділами за допомогою негласних оперативно-розшукових заходів

– оперативно-розвідувальна інформація; оперативно-технічну інформацію, яка одержана за допомогою технічних засобів при проведенні оперативно-розшукових заходів.

І.Р. Шинкаренко та О.В. Кириченко, які під час вивчення питання щодо використання можливостей підрозділів оперативної служби для отримання оперативної інформації та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, визначили, що сили ОРД - це оперативні підрозділи, а усе різноманіття оперативних служб залежно від обсягу їх повноважень та функцій, які ними виконуються, можна поділити на підрозділи, які здійснюють ОРД:

1. У повному обсязі проводять гласні та негласні оперативно-розшукові заходи, здійснюють агентурну роботу: підрозділи внутрішньої безпеки та кримінальної поліції (карного розшуку; стратегічних розслідувань; по боротьбі з наркозлочинністю; кіберполіції);

2. Підрозділи, які виконують окремі оперативно-розшукові заходи за завданнями інших оперативних підрозділів: підрозділи оперативної служби, оперативно-технічні підрозділи [2, с. 76].

Визначення конкретних фактичних даних, які свідчать про можливу небажану поведінку підозрюваного, обвинуваченого, у законі проводиться шляхом посилення на мету, необхідність досягнення якої і викликає застосування запобіжних заходів. Метою запобіжних заходів висловлені критерії для встановлення і оцінки фактичних даних, які виступають підставами.

Необхідність взяття під варту підозрюваного може виникнути, коли зібраних доказів ще не досить для притягнення особи як обвинуваченого, однак є наявність фактичних підстав (оперативно-розшукової інформації) вважати, що особа, залишаючись на волі, може ухилитися від органів розслідування, або перешкоджати встановленню істини у кримінальній справі, чи продовжувати злочинну діяльність. Це підкреслює важливість оперативно-розшукової інформації бо в таких ситуаціях затримання підозрюваної особи чи осіб виступає як метод реалізації оперативно-розшукових даних та легалізації одержаної оперативної інформації[3, с. 179].

Можна зробити висновок, що оперативно-розшукова інформація – це відомості про факти, отримані завдяки системі гласних і негласних дій в ході правоохоронної діяльності компетентними державними органами і посадовими особами, і які спрямовані на досягнення певного результату у

боротьбі зі злочинністю. Тобто, оперативно-розшукова інформація містить більш суб'єктивний характер. Вона не виникає в процесі злочину, вона існує залежно від якості проведення ОРД та професійної майстерності осіб, які її здійснюють, професійного рівня фахівців різних напрямів цієї діяльності.

1. Майоров А.В. Понятие и структура системы противодействия преступности. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-i-struktura-sistemy-protivodeystviya-prestupnosti>.

2. Шинкаренко І.Р., Кириченко О.В. Використання можливостей підрозділів оперативної служби для отримання оперативної інформації та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій: навч. посіб. Дніпропетровськ, 2015. 120 с.

3. Коваленко Е.Д. Легалізація результатів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному судочинстві // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. Зб. наук. праць. Донецьк, 2006. № 1. С. 168-179.

Ковальчук Олександр, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ

Основною метою державної політики у галузі боротьби зі злочинністю є створення дійової системи запобігання і протидії злочинам, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, викриття неправомірних діянь, обов'язкової відповідальності винних у їх вчиненні.

Оперативно - розшукова діяльність є найбільш дієвим та ефективним механізмом в профілактиці та розкритті злочинів. У складних умовах криміногенної ситуації, коли злочинці використовують не тільки найсучасніше матеріально-технічне обладнання, а й мають достатній інтелектуальний рівень, коли більшість тяжких злочинів є прихованого характеру, а при вчиненні злочинів застосовуються відповідні досягнення науки, оперативно-розшукова діяльність набуває творчого характеру.

Використання психологічних знань в ОРД вивчає психологічні закономірності, використовуючи спеціальні психологічні методи, і має через це психологічну природу. Теорія оперативно - розшукової діяльності визначає проблеми, що потребують психологічних досліджень, представляє практичний матеріал, що потребує психологічного розуміння[1 с.3].

Реалізація положень концепції психологічного забезпечення оперативно-розшукової діяльності неможливе без спеціальних психологічних знань. Знання психології дозволяє оперативному працівникові оцінювати обставини, що мають психологічну природу: непатологічні особливості, психіку підозрюваного (обвинуваченого), потерпілого, свідка та інших осіб, які є важливими для правильного зв'язку в оперативній або кримінальній справі. Психологічні знання дозволяють досліджувати не тільки психологічні явища та факти, але й пов'язані з ними юридичні обставини їх використання в оперативно-розшуковій діяльності допомагає оперативному працівнику зрозуміти психологічний стан особи. Психологічні особливості людини та культура її поведінки, безумовно, накладають свій відбиток на цей процес. Не завжди вдається залучити співрозмовника до взаєморозуміння. В такій ситуації складне завдання психологічного характеру - отримати необхідну інформацію в умовах активної протидії ще більш ускладнюється.

Використання в правоохоронній діяльності знань та прийомів практичної психології сталося не досить давно, приблизно з середини 60-х років минулого століття. До того часу сама психологія вважалася "лженаукою", а методи її використання були під заборонаю. З моменту набуття Україною незалежності прийшло поняття того, що правоохоронна діяльність – це "губка", що повинна "поглинати" найсучасніші методики та прийоми з метою боротьби зі злочинністю. З цією метою в 1969 р. у головному кримінологічному науково-дослідному закладі країни – Всесоюзному інституті вивчення причин і розробки заходів попередження злочинності (створеному в 1963 р.) – починає працювати сектор судової психології [2, с.34-38].

Практика використання психологічних знання із застосування певних методів або засобів оперативних підрозділів поліції переконливо демонструє, що якість, повнота виявлення та запису фактичних даних, які важливі для попередження та розкриття злочинів, пошуку злочинців, які переховуються від слідства та суду або не зниклі безвісти в першу чергу залежать від правильності організація такої діяльності. Поряд з цим удосконалення процесу здійснення оперативно-розшукових заходів оперативними підрозділами передбачає, насамперед, підвищення рівня організаційних основ, форми та методи їх роботи. Однак, обсяг і якість оперативно-розшукових заходів здебільшого не відповідає потребам практики. Така ситуація зумовлена низкою обставин, однією з яких є відсутність теоретичної розробки організації використання психологічних знань у застосуванні індивідуальних методів або засобів ОРД оперативними підрозділами поліції.

Процес розкриття злочину - це протистояння між оперативниками, з одного боку і особами, які вчинили злочини з іншого боку, передбачає складні відносини між ними, які визначаються здебільшого психологічними аспектами. З цією метою працівники оперативних підрозділів використовують спеціальні засоби і методи отримання інформації про об'єкт вивчення (дослідження). При здійсненні оперативно-розшукових заходів оперативним працівникам доводиться постійно аналізувати і оцінювати обстановку, що складається і на цій основі приймати рішення[3 с.188].

Оперативно-розшукова психологія вивчає психічні факти, закономірності та механізми, що виникають у межах оперативно-розшукової діяльності, специфіку психологічного змісту норм права, функціонування їх інститутів тощо. Психологічна предметність оперативно-розшукової психології невід'ємна від предметності юриспруденції, вони інтегративно пов'язані між собою, визначаючи різні аспекти тих самих явищ: особистості, свідомості й діяльності. Звідси, можна стверджувати, що їй притаманні ті ж самі категорії загальнопсихологічної науки, модифіковані та пристосовані до потреб оперативно-розшукової теорії і практики.

Отже, практика попередження та розкриття злочинів, оперативної розробки осіб, підозрюваних у вчиненні тяжких злочинів, зараз неможлива без залучення психологічних підходів. Усе це, у комплексі визначає доцільність подальшої розробки оперативно-розшукової психології та активного впровадження її теоретико-прикладних засад у сучасну практичну діяльність. Тільки з допомогою закономірностей та технологій психологічної науки можна розробити заходи щодо нейтралізації дії негативних чинників, зменшенню ризику помилки під час пошуку, сприймання й оцінення оперативно-значущої інформації практичними працівниками.

1. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність. Частина I: Підручник. Х.: НУВС, 2002. 336 с.

2. Комаха В.О., Чернобай Л.М. До питання про початок формування криміналістичної думки в Україні // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. ДНДЕКЦ МВС України; НАВСУ / Редкол.: Я.Ю. Кондратьєв (голов.ред.) та ін. К.: Ред. «Бюл. ВАК України», 2004. № 1. С.34-38.

3. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Основы психологии управления: Учебник: Ун-т внутр. дел. 1999. 528 с.

Кузнєцов Вадим, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ГАРАНТІЇ ДОТРИМАННЯ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Посилаючись на ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» відповідні підрозділи уповноважених органів мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність для припинення та попередження кримінальних правопорушень[1]. Якщо переглянути практику застосування оперативного інструментарію сильно пов'язане з втручанням службових осіб у приватне життя громадян. Тому така проблема як дотримання прав людини та громадянина під час проведення ОРД постає об'єктом для багатьох учених [2, с. 149].

Зокрема дану проблему розглядали О. М. Бандурка, В. Д. Берназ, Р. С. Белкін, О. В. Горбачов, В. Л. Грохольський, Ю. М. Грошевий, Е. О. Дідоренко, О. Ф. Долженков, П. А. Єрмакова, В.І. Ківалов, В. К. Лисиченко, В. Л. Ортинський, Ю.Ю. Орлов, М. А. Перепелиця, М. М. Погорецький, А. М. Притула, М. В. Салтевський та інші.

Частіше за все здійснення оперативно-розшукових заходів під час ОРД втручається у сферу здійснення громадянами своїх прав і свобод, тому оперативні працівники повинні брати за фундамент здійснення своєї роботи саме дотримання визначених законних засад, які зазначені у ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1]. Тому діяльність уповноважених підрозділів Національної поліції України під час виявлення, розслідування та попередження злочинів, а також їх профілактики з метою не повторності, мають відповідати відповідному характеру і рівню суспільної небезпеки злочинного посягання та оперативній ситуації [2,с.152].

Проаналізувавши різні наукові підходи до системи принципів ОРД можна зробити висновок, що більшість підтримує дотримання саме конституційних принципів, а саме:

- а) невтручання в особисте та сімейне життя людини;
- б) поваги до гідності особи;

в) презумпції невинуватості;

г) свободи та особистої недоторканності людини й громадянина та інші [3, с.101].

Психологічним фактором виконання вище перелічених принципів досягається тим, що суб'єкти ОРД повинні бачити в людині стосовно якої здійснюються оперативно-розшукові заходи, індивідум, інтереси та права якого охороняються державою та оперативно-розшуковою діяльністю також.

Необхідно зазначити, що принцип дотримання законності полягає у чіткому дотриманні чинного законодавства та в точному виконанні його змісту. Хоч і проведення ОРД в законному порядку визначено у багатьох нормативно-правових актах, в першу чергу він повинен пов'язуватись саме з конституційними принципами. Разом з тим працівники оперативних підрозділів Національної поліції України у своїй діяльності керуються нормами оперативно-розшукового законодавства й інших правових актів, які становлять правову основу ОРД [3, с.257]. Тому під час здійснення оперативно-розшукової діяльності не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб. Так як всі нормативно-правові акти випливають саме з Конституції України і не дотримання хоча б якоїсь норми одразу порушує норми конституції [4].

Отже, на нашу думку основу ОРД як державно-правової форми забезпечення публічного порядку та охорони державних інтересів являють собою нормативно встановлені принципові засади які з точністю до основного закону її регулюють, що створює підтримання встановленого правового балансу в державі. Відповідно до цього засоби здійснення ОРД повинні відповідати як нормам, які на пряму регулюють їх застосування, так і системі конституційних та управлінсько-організаційним положенням.

-
1. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135–ХІІ.
 2. Шинкаренко І.Р. Проблеми удосконалення правового регулювання оперативно-розшукової діяльності. *Кримський юридичний вісник*, 2007. № 1. С. 149-180.
 3. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Заг. частина: Підручник / Під ред. Л.В. Бородича [Авт. кол.: Е.О. Дідоренко, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв, В.П. Пилипчук, В.Л. Регульський]. Луганськ: РВВ ЛІВС, 1999. Т. 1. 390 с.
 4. Конституція України / Офіц. сайт Верхов. Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

Перкін Єгор, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ НС(Р)Д В РАМКАХ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ

Відповідно до ст. 6 КК особи, які вчинили злочини на території України, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом. Злочин вважається вчиненим на території України, якщо його було розпочато, продовжено, закінчено або припинено на території України, а також якщо його винуватець або принаймні один із співучасників діяв на території України. З цієї правової норми випливає, що особа, яка організовує чи сприяє вчиненню терористичного акту на території нашої держави, легально вчиняє злочин на території України, хоча фізично може перебувати за межами держави. Аналізуючи цей аспект окреслених питань, ми вважаємо за необхідне звернутися до сучасної правової доктрини, яка стверджує, що нормативні акти діють у просторі, зокрема, за принципом територіальності (поширення нормативно-правового акту на державу), що виявляється у ч. 1 ст. 4 КПК, згідно з яким кримінальне провадження на території України здійснюється на підставах та в порядку, передбачених цим Кодексом, незалежно від місця вчинення кримінального правопорушення [1, с. 52]. Це положення базується, насамперед, на суверенітеті України, який поширюється на всю її територію (ст. 2 Конституції України). Ця позиція законодавця полягає в тому, що всі процесуальні дії, включаючи НС(Р)Д, обмежені в просторі територією України, і при необхідності їх проведення на території іншої держави, відповідно до положень глави 43 КПК, повинен застосовуватися механізм міжнародної правової допомоги. У той же час у правозастосовчій практиці органів державної безпеки, починаючи з 2014 року, спостерігається багато випадків, коли оперативні підрозділи під час виконання доручень слідчого, прокурора щодо проведення НС(Р)Д при досудових розслідуваннях зазначені вище категорії отримують докази цих злочинів на території іншої держави. У таких випадках співпраця з іноземними компетентними органами під час процесуальних дій під час досудового розслідування актів тероризму заздалегідь неефективна, оскільки

внаслідок певних об'єктивних факторів апріорі мети проведення СРД - отримання (збір) неможливо досягти, а також фіксації необхідної доказової інформації. Як уже зазначалося, суверенітет України нерозривно пов'язаний з її територією, але різні її прояви можуть мати місце поза нею, а отже, дія регулятивних норм держави не обмежується суворо її територією. Вищесказане дозволяє говорити про екстериторіальну дію закону в просторі (тобто дію конкретного нормативного акта поза межами держави - на територіях інших держав) або про екстериторіальний принцип.

Таким чином, стаття 8 Кримінального кодексу містить положення, що відображають космополітичний (універсальний) принцип закону про кримінальну відповідальність у космосі: іноземці або особи без громадянства, які не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за кордоном, підлягають відповідальності за цього Кодексу в Україні у випадках, передбачених міжнародними договорами, або якщо вони вчинили серйозні або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України, передбачених цим Кодексом (ч. 1) [2]. Таким чином, для ч. 4 ст. 4 ЦПК на вимогу компетентного органу іноземної держави під час здійснення певних процесуальних дій в Україні може застосовуватися процесуальне законодавство іноземної держави, якщо це передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. що цей запит не суперечить законодавству України [3, с. 116-118].

Для національного кримінального процесу альтернативою проведенню НС(Р)Д в іншій державі без використання інституту міжнародної правової допомоги може бути законодавче регулювання використання розвідувальних даних у досудовому розслідуванні кримінального провадження як доказ того, що буде виявляти та попереджати тяжкі та особливо тяжкі злочини. Ми цілком згодні з думкою О.В. Соколова, який цією метою [4, С.182] пропонує: 1) ст. 10 Закону "Про розвідувальні органи України" доповнити другу частину таким змістом: виробництво, нелегальна міграція), може бути наданий у порядку, встановленому КПК, що розслідується, органам досудового розслідування для порушення досудового розслідування або додається до матеріалів уже порушеного кримінального провадження. Інформація про форми та методи розвідувальної діяльності, а також про осіб, які беруть участь у її здійсненні, є державною таємницею і може бути розголошена в порядку, встановленому законом"; 2) до ст. 84 КПК додати частину 3, який передбачає, що "розвідувальна інформація, отримана розвідувальними органами України в межах повноважень, наданих чинним законодавством, що міститься у відповідних процесуальних джерелах доказів, може бути визнана доказом у порядку, встановленому цим Кодексом"; 3) у разі використання результатів розвідувальної діяльності в інтересах кримінального провадження з метою захисту інформації про форми та методи розвідувальної діяльності, а також осіб, які беруть участь у її

проведенні, досудове розслідування та судове провадження повинні проводитися з урахуванням вимог глави 40 КПК, яка містить інформацію, що становить державну таємницю), тобто матеріали, отримані від спецслужб України є, включаючи ті, які за своєю юридичною природою є аналогами матеріалів НС(Р)Д, повинні бути позначені як "таємні" та розслідуватися в рамках досудового слідства та судового провадження з дотриманням таємниці; 4) якщо працівник оперативного підрозділу під час виконання наказу слідчого, прокурора провести С(Р)Д факт організаторів та / або інших співучасників вищезазначеної категорії злочинів в іншій державі, він відповідно до з пунктом 3.10 Інструкції з НС(Р)Д зобов'язаний повідомити слідчого, прокурора про виявлення таких обставин, які мають значення для кримінального провадження та вимагають нових процесуальних рішень. Надалі слідчий, прокурор у разі незацікавленості або нездатності компетентних органів іноземної держави розслідувати дану категорію кримінальних правопорушень на її території, усвідомлюючи неефективність використання в даному випадку інституту міжнародної правової допомоги, має право за ч. 2 ст. 93 КПК, звернутися до відповідного розвідувального органу України з метою отримання речей, документів, інформації, що мають значення для досудового розслідування та, фактично, становлять розвідувальну інформацію.

1. Кримінальний процес: підручник / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за заг. ред.: О. В. Капліна, О. Г. Шило. Харків : Право, 2018. 584 с.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341- III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.

3. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. Т. 3: Загальна теорія права / редкол. 3-го тому: О. В. Петришин (голова) та ін. 952 с.

4. Соколов О.В. Виконання оперативними підрозділами доручень слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Дис... на здобуття наукового ступеня канд..юр. наук за спеціальністю 12.00.09 / Харків, 2019. 240 с.

Рец Віолетта, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Злочинність набуває нових форм та видів, створюючи нові способи та механізми вчинення злочинів. Крім того, вона зростає кількісно і якісно, характеризується високою організованістю. Правоохоронним органам сьогодні варто зважати на обізнаність злочинного світу не тільки в техніці вчинення того чи іншого кримінального правопорушення, але й розумінні правових норм та вмінні їх застосовувати на свою користь. Не менш складним є контакт правопорушників із оперативними підрозділами, які до відкриття кримінального провадження на підставі Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» виконують ряд повноважень, пов'язаних із протидією злочинності. Виходить, що оперативним працівникам слід не тільки знати тактику і організацію проведення оперативно-розшукового заходу в конкретній ситуації, але й вивчати психологію цього небезпечного для суспільства соціального явища.

Безперечно, будь-яка боротьба потребує консолідації зусиль, так само Національною поліцією України обрано стратегію симбіозу декількох підрозділів, які спрямовують діяльність на виявлення, попередження або викриття кримінального правопорушення. На даний час поширена тенденція співпраці криміналістів, процесуалістів, фахівців у галузі оперативно-розшукової діяльності тощо [1].

Безперечно, центральне місце у боротьбі зі злочинністю займають оперативно-розшукові підрозділи, які провадять оперативно-розшукову діяльність. Значної уваги в даній діяльності потребує оперування психологічними знаннями, тому що вони є однією з фундаментальних засад організаційно-тактичної моделі будь-якого оперативно-розшукового заходу незалежно від його виду, способу реалізації або суб'єктного складу. Варто зауважити, що оперативно-розшукова діяльність носить суб'єктоорієнтований характер, тобто вибір конкретного заходу і його спосіб залежить від кількості учасників та їх роль у злочинному ланцюгу.

Особливо це стосується психології спілкування, комунікативної й мовної компетентності, психологічного впливу та інших напрямів використання психологічних прийомів здобуття інформації, яка становить оперативний інтерес в рамках розробки особи або групи осіб [2, с. 220-223].

Звертаючись до психології оперативно-розшукової діяльності, слід підкреслити нерозривний зв'язок теорії і практики, тобто всі навички та уміння працівника оперативного підрозділу виникають з досвідом або залишаються після проходження ним певного навчального курсу, а дедалі більше поповнюються фаховими навичками, які базуються на отриманих фахових компетентностях. Психологія оперативно-розшукової діяльності – це не абстрактне наукове поняття або збірна концепція, це набір навичок і умінь оперативного працівника поєднувати теоретичну і практичну складову, накладати на дане поєднання знання нормативно-правової бази, встановлювати контакт із представниками найрізноманітніших соціальних груп під час проведення оперативно-розшукових заходів [2, с. 220-223].

Всебічне психологічне забезпечення практики оперативно-розшукової діяльності вимагає системного включення до неї засобів і методів гносеології, запозичених зі сфери соціальних і соціально-психологічних наук [2, с. 220-223].

Оперативно-розшукова діяльність має певну психологічну специфіку, яка полягає в ряді об'єктивних факторів. Серед основних можна назвати наступні:

- Правова регламентація основних форм діяльності;
- Наявність наданих законом владних повноважень та необхідності прийняття рішень в критичних ситуаціях;
- Стислі строки виконання завдань;
- Протидія злочинного світу;
- Виконання одночасно великої кількості задач, пов'язаних із різного рівня інтелектуальним навантаженням [3, с. 90].

У сучасній юриспруденції розширено спектр психологічних досліджень у багатьох сферах, де вони можуть бути застосовувані, проте в дослідженнях, пов'язаних із розумінням психології оперативно-розшукової діяльності їх досі небагато. Саме тому існує необхідність популяризації серед оперативних працівників розуміння змісту їх діяльності та психологічної складової. В рамках оперативно-розшукової діяльності постає питання про теоретичну та практичну розробку проблем організації використання психологічних знань при застосуванні окремих методів чи засобів оперативно-розшукової діяльності оперативними підрозділами Національної поліції України.

Отже, психологія оперативно-розшукової діяльності є вагомою її складовою, яка характеризується певними ознаками та необхідна оперативним працівникам для оптимізації оперативної роботи та отримання оперативно значимої інформації. Спілкування з представниками різних

соціальних груп породжує вміння комунікувати за будь-яких умов та приймати рішення в екстремальних ситуаціях.

1. Бараненко Б.І. Особливості використання психологічних знань в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ за сучасних умов. Навчально-практичний посібник. Б.І. Бараненко, Д.О. Александров, О.В. Бочковий та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А.Ф. Іщенко, д-ра псих. наук, проф. В.С. Медведева; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. С. 354.

2. Бараненко Б.І., Богучарова О.І., Криволапчук В.О. Психологія оперативно-розшукової діяльності та її методологічна функція. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. 2, 2015. С. 220-233.

3. Філіпенко Н.Є. Організаційно-психологічні питання професійної підготовки оперативних працівників для застосування гласних та негласних методів і заходів ОРД. Юридичний журнал: Фінанси і право. 2006-1. С. 89-107.

Русило Марина, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олексенко Володимир Григорович, старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НСРД

Як відомо, користь та важливість негласних слідчих (розшукових) дій (далі - НСРД) для розвитку кримінальних проваджень має величезну роль та своєрідну допомогу для встановлення цілісного ланцюга розслідуваної справи. Але є і певні недоліки та колізійні питання, які значно відображаються на практиці. Якщо порівняти НСРД та слідчі (розшукові) дії то негласний збір доказів є більш «агресивним» методом отримання даних, що до речі інколи порушує та обмежує Конституційні права на приватне життя людини. Главою 21 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), а саме ч.1 ст. 246 йдеться про основне тлумачення поняття

негласних слідчих (розшукових) дій, що дає нам зрозуміти про основну мету та суть проведення даного впливового заходу. Так ось НСРД – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України [1]. За своїм «родовим» походженням даний вид процесуальних дій є галуззю оперативно – розшукових заходів, суть яких полягається у застосуванні складеної методики законодавством про виявлення, розшук, викриття та попередження криміногенних діянь. Але все ж таки вся частина НСРД, яка полягає у зборі доказової бази про особисте життя, порушує гарантоване право статті 8 Європейського Суду з прав людини про право на повагу до приватного і сімейного життя. Частиною 2 ст. 8 Європейської конвенції з прав людини, зазначається про виключення органів державної влади втручатися у здійснення цього права лише у випадках, коли таке втручання здійснюється згідно із законом та є необхідним в інтересах національної та громадської безпеки або економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я та моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.[2]

Перед тим, як надати слідчому дозвіл на проведення НСРД, суд повинен конкретно визначитись чи є доцільним проведення процедури порушення та обмеження конституційних прав. Адже особа, стосовно якої проводиться НСРД через таємність даного заходу не зможе оскаржити порушення правоохоронців. Саме у цьому полягає необхідність встановлення конкретних гарантій на захист прав осіб.

Законодавством та на практиці встановлено, що майже в усіх випадках до клопотання про проведення НСРД окрім витягу з Єдиного реєстру досудового розслідування нічого не додається. Саме у статті 248 КПК визначено даний обов'язок, тому на слідчого покладається важлива місія, а саме яскраво та повно викласти та впевнити суддю про необхідність проведення необхідної НСРД . Звісно, така практика є сумнівною, тому що слідчий суддя не має ніяких змістовних доказів, а тільки друковані припустимі речення слідчого, що суддя ніяк перевірити не зможе. І все, що залишається арбітрові, то це погодити – а може щось і вийде з цього? Поміж цього слідчі судді можуть просто переписати текст клопотання слідчого, додати до цього стандартні рядки і де ж тоді унікальність та повність проникнення справою, адже достатнього аналізу не було проведено. Навіть у супровідній статті 248, а саме частині 4 йдеться тільки про те, що ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД повинна відповідати загальним вимогам досудових рішень, які передбачені КПК України, а далі йдуть підпункти про саму структури документа.

Через незначні доробки у чинному КПК України особа просто звертається до Європейського Суду з прав людини та руйнує усю працю слідчого, прокурора та усіх причетних. Навіть якщо особа є причетним або правопорушником справа сиплеться і в наслідок цього у нашого народу

складається та підтверджується їх думка та недовіра до правоохоронних органів, що в подальшому руйнує фундамент великої системи внутрішніх справ.

Якщо зробити підсумок вищевказаного, то можна сказати, що НСРД – це один із важливіших та надійних засобів отримання доказової інформації по кримінальному провадженню. На сьогодні відсутня єдина та стала позиція питань, на яких не має відповіді. Звичайно, що судді повинні з'ясовувати правові підстави для застосування НСРД, перед тим як давати дозвіл на проведення такої дії, але деякі положення у КПК не чітко виражають необхідність, здавалось би, в таких дрібницях, деяких уточнень, що значно викривляє порядок дій.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 Редакція від 11.09.2020 р. № 4651-VI, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 09.11.2020)

2. Конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод» від 11.09.1997 Редакція від 02.10.2013 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 09.11.2020)

3. Слюсар А. «Як з букв НСРД скласти слово "правомірність": практика Європейського суду з прав людини» стаття від 10.06.2020 Юридична газета URL: <https://vkr.ua/publication/yak-z-bukv-nsrd-sklasti-slovo-pravomirnist-praktika-ievropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini> (дата звернення: 09.11.2020)

*Сойка Юлія, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Черненко Анатолій Павлович, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

У 2012 році з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України) почав діяти новий інститут «Негласні слідчі (розшукові) дії» (далі – НСРД). До прийняття КПК України, така діяльність реалізовувалася в межах оперативно-розшукових заходів (далі - ОРЗ). Окреслена обставина, а також певні спільні риси і завдання НСРД з ОРЗ, обумовлюють постановку питання про їх схожість, а можливо й дублювання. Названі причини й спонукають до порівняння характеристик НСРД та ОРЗ, що, на наш погляд, на сьогоднішній день є актуальним.

На нашу думку, порівняння НСРД та ОРЗ слід розпочати з порівняння їх визначення поняття.

Поняття ОРЗ входить до основних категорій оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД), бо по своїй суті є засобами ОРД, тому відповідь на питання щодо поняття ОРЗ слід шукати саме у відповідному законі. Згідно до ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року оперативно-розшукова діяльність - це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [1]. Аналізуючи поняття ОРД, можна стверджувати, що ОРД характеризується такими правовими категоріями, як гласні й негласні пошукові та контррозвідувальні заходи, які й є ОРЗ, проте визначення цих понять у законі не надається.

Щодо визначення поняття ОРЗ, то в науковій літературі їх визначають як сукупність узгоджених, взаємопов'язаних і поєднаних між собою загальною метою та завданнями дій уповноважених законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» суб'єктів, що здійснюються переважно негласно шляхом використання оперативних сил, засобів, методів і форм [2, с. 139].

На відміну від Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» КПК України чітко вказує поняття НСРД. Так, відповідно до ч. 1 ст. 246 КПК України НСРД - це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України [3].

Разом з тим, у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» хоч і не наводиться визначення поняття ОРЗ, проте у ст. 8 цього нормативно-правового акту наведено їх систему, тобто дається перелік ОРЗ: 1) опитування осіб; 2) контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка; 3) відвідування жилих та інших приміщень за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин злочину, що готується; 4) проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; 5) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації; 6) здійснення аудіо-, відеоконтролю особи; 7) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 8) зняття інформації з електронних інформаційних мереж; 9) накладення арешту на кореспонденцію, її огляд та виїмка; 10) спостереження за особою, річчю або місцем; 11) аудіо-, відеоконтроль місця; 12) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу та інші [1].

Спробуємо порівняти перелік ОРЗ з переліком НСРД. Згідно з КПК України НСРД є: 1) аудіо-, відеоконтроль особи; 2) накладення арешту на кореспонденцію; 3) огляд і виїмка кореспонденції; 4) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 5) зняття інформації з електронних інформаційних систем; 6) обстеження публічно недоступних місць, житла чи

іншого володіння особи; 7) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; 8) спостереження за особою, річчю або місцем; 9) моніторинг банківських рахунків; 10) аудіо-, відеоконтроль місця; 11) контроль за вчиненням злочину та інші [3].

Як бачимо, перелік НСРД майже дублюється із ОРЗ, проте, в ОРЗ більш ширший перелік, оскільки передбачені заходи, які проводяться гласно.

Подальше порівняння ОРЗ та НСРД слід продовжити за ознакою підстав до їх проведення. На наш погляд, таке порівняння доволі повно зроблено Я. О. Костогризом. На думку вченого підстави до проведення ОРЗ суттєво відрізняються від підстав до проведення НСРД, а саме відрізняються юридичні (правові) підстави проведення НСРД та ОРЗ. Так, єдиною правовою підставою для проведення ОРЗ є постанова про заведення оперативно-розшукової справи. Перелік юридичних підстав проведення НСРД є значно ширшим. Аналізуючи положення КПК України та праці науковців, можна виділити такі підстави для проведення НСРД: 1) наявність зареєстрованого в Єдиному реєстрі досудових розслідувань кримінального провадження за ознаками тяжкого або особливо тяжкого злочину; 2) наявність клопотання, винесеного у випадку необхідності проведення НСРД, суб'єктом кримінального провадження; 3) наявність ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД, яка повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених КПК України; 4) наявність постанови, слідчого, прокурора про проведення НСРД у випадках, коли проведення такої НСРД не потребує ухвали слідчого судді [4, с. 152].

Отже, враховуючи вищенаведене можна дійти висновку, що НСРД та ОРЗ дуже схожі між собою, особливо переліком НСРД, який передбачений КПК України та переліком ОРЗ, передбачений Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Також спільним для ОРЗ і НСРД є те, що вони в більшості випадків проводяться у режимі негласності.

Разом з тим, юридичні підстави для проведення ОРЗ і НСРД є відмінними, а головне те, що хоч ОРЗ та НСРД мають багато спільного, можна зробити висновок, що вони не дублюють один одного, бо проводяться у різних видах правоохоронної діяльності. ОРЗ проводяться у рамках ОРД, а НСРД проводяться у рамках кримінального провадження. У зв'язку з цим, проявляється ще одна проблема, на яку хотілося б звернути увагу.

У нормах законодавства чітко передбачені повноваження слідчого щодо здійснення кримінального провадження і підрозділів, що здійснюють ОРД. Кримінальне провадження та ОРД мають багато спільного, але й багато відмінностей. Проте, в науці активно обговорюють проблему щодо можливості використання результатів ОРД в кримінальному провадженні. Відповідно до положень ч. 2 ст. 99 КПК України матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам цієї

статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази. Однак в ст. 84 КПК України визначено, що доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, що отримані в порядку, який передбачено цим Кодексом. Наведені протиріччя у різних нормах КПК України щодо можливості використання результатів ОРД у кримінальному провадженні є певною перепорою у протидії злочинності та суттєво звужують можливості правоохоронної системи України.

Головко М.Б. та Пророченко В.В. саме й звертають увагу на вказану проблему та пропонують шляхи її вирішення. Вони зазначають, що аналіз норм КПК України свідчить про відсутність у слідчого повноважень щодо надання оперативним підрозділам доручень чи вказівок про проведення ОРЗ в інтересах швидкого, повного і неупередженого розслідування злочинів. Хоча, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи, які здійснюють ОРЗ, зобов'язані виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді, суду і запити повноважних державних органів, установ та організацій про проведення ОРЗ. У той же час, ні вказаний закон, ні КПК України не містять норм, що регулюють порядок проведення ОРД після початку досудового розслідування. Як наслідок, після початку кримінального провадження ініціативність оперативних підрозділів у боротьбі зі злочинністю фактично втрачається [5, с. 292].

На наш погляд, окреслена вченими проблема повинна бути вирішена через відповідні зміни до законодавства. На нашу думку, варто закріпити у нормах законодавства право слідчого на надання доручень і вказівок підрозділам, що здійснюють ОРД і врегулювати порядок проведення ОРЗ після початку досудового розслідування, що значно розширить можливості як слідчого, так і органів, що здійснюють ОРД.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 28.11.2020).

2. Погорецький М.А., Сергєєва Д.Б. Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: поняття, сутність і співвідношення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2. С. 137–141.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 28.11.2020).

4. Костогриз Я.О. Розмежування негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів. *Держава та регіони. Серія: Право*. № 1(59), 2018. С. 150-154.

5. Головка М.Б., Пророченко В.В. Особливості співвідношення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5, 2019. С. 290-293.

ДОПОВІДІ ТА ПОВІДОМЛЕННЯ УЧАСНИКІВ

Александрова Євгенія, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Велику роль для здійснення та забезпечення ефективної професійної діяльності працівників оперативних підрозділів визначають саме їх психологічні особливості, та вміння застосовувати їх у власній роботі. Взагалі, будь-яка професійна діяльність потребує від людини певні вимоги та своєрідний відбиток на його безпосередній спосіб життя, а також власне на саму особистість. Щодо головної мети психологічної підготовки працівників оперативних підрозділів виступає саме формування у них готовності діяти професійно та чітко, в будь-яких умовах їх службової діяльності.

Відповідно до статей 1, 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» завдання та сама оперативно-розшукова діяльність являє собою систему гласних та негласних пошукових, розвідувальних, а також контррозвідувальних дій, які здійснюються уповноваженими на те органами Національної поліції України, за допомогою оперативних та оперативно-технічних засобів, завдяки яким здійснюється пошук і фіксація даних про протиправні діяння, а також осіб, що їх вчинили чи безпосередньо причетних до вчинення таких дій [1].

Оперативно-розшукова діяльність на перший план висуває особливі вимоги до відповідних особистих якостей оперативних працівників (професійно важливих), а також вимагають розвитку емоційної стійкості і формуванню у них психологічної надійності при будь-яких стресових чинниках. Основними завданнями відповідної психологічної підготовки

фахівців є формування особливих вмінь та навичок, що в подальшому будуть сприяти ефективному та повному виконанню їх службових обов'язків при небезпечних і складних умовах їх специфічної діяльності.

Щодо надзвичайних умов то можна зазначити, що вони виникають і при затриманні особи чи злочинної групи, при переслідуванні особи, яка вчинила злочин і намагається втекти, при відповідних переговорах з озброєними злочинцями, проникненні в злочинну (організовану) групу, а також при безпосередньому порятунку людей. В відповідній специфічній діяльності такі ситуації виникають дуже часто, тому про них вже прийнято говорити як звичайні та не надавати великого значення, але ж все одно вони цілком впливають на психологічний стан кожного оперативного працівника.

Чухраєва А.В. визначає, що психологічна підготовленість є відповідним комплексом професійної майстерності кожного працівника правоохоронних органів та являє собою певну сукупність вже сформованих, а також розвинених психологічних характеристик працівників (уміння, навички, спеціальні знання), що під час роботи в органах будуть відповідати спеціальним і важливим особливостям діяльності підрозділів, які займаються оперативно-розшуковою діяльністю [2].

Вагомою проблемою, яка сильно впливає на особистість та формування нормального темпу життя є безпосередня тривалість робочого дня, адже в даній специфічній діяльності роботи є ненормований графік, а також непропорційний рівень заробітної плати, бо він не відповідає фізичному та моральному навантаженню в роботі, а також велика кількість функцій, яка не відповідає прямим повноваженням оперативних працівників. На нашу думку, все це свідчить про те, що відповідна система створює емоційне напруження, а також викликає безпосередню швидку втоми, та апатію до власного робочого місця.

-
1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. Дата оновлення: 24.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
 2. Чухраєва Г. В. Наявність необхідних особистих та професійних здібностей у працівників-слідчих. Харків. 2017. 67–70 с.

Бабаліч Євген, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ДОПОМОГИ ГРОМАДЯН В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ефективність досудового розслідування в сучасних умовах безпосередньо залежить від професійної майстерності осіб, які виявляють та розслідують кримінальні правопорушення. У вдосконаленні цього складного когнітивного процесу дослідження важливу роль відіграє їхня спільна діяльність з громадськістю, які також можуть забезпечити комплексне та якісне розкриття кримінальних правопорушень.

Доцільність такого підходу до діяльності органів, робота яких пов'язана з боротьбою зі злочинністю, зумовлена, насамперед, тим, що поєднання зусиль адміністративно підпорядкованих суб'єктів цієї діяльності дозволяє більш ефективно використовувати сучасні науково-технічні засоби, методи та прийоми сприяє розширенню кола джерел криміналістично значущої інформації.

Зазвичай науковці розглядали громадськість як одну із складових сил оперативно-розшукової діяльності. Разом з цим, традиційно у теорії ОРД вважалося, що такі наукові категорії як «сили» та «засоби» вирізнялись окремо. Однак відсутність чіткої позиції науковців у даному контексті обумовлює наявність відокремлених точок зору з цього приводу, що і визначає актуальність нашого дослідження. Тому, враховуючи актуальність питань вдосконалення форм та методів оперативно-розшукової діяльності, серед яких особливе місце займає питання забезпечення законності при взаємодії працівників оперативних підрозділів з населенням та використанні допомоги громадян в ОРД, останнє потребує ґрунтовного наукового дослідження, що обумовлюється:

об'єктивними тенденціями зростання професійної злочинності, що потребує якісно нових підходів щодо діяльності правоохоронних органів України, зокрема оперативних підрозділів; конституційними положеннями щодо ролі народу України як носія суверенітету і єдиного джерела влади; правоохоронними функціями поліції, зокрема її оперативних підрозділів, що

зумовлюють її служіння народові України, кожній людині і громадянину. Зміцнення законності, захист прав і свобод громадян України є пріоритетним напрямком діяльності оперативних підрозділів [1, с. 147].

Зокрема, є думка, що існує чотири групи негласних засобів оперативно-розшукової діяльності, до яких відносяться: особи, які добровільно надають сприяння органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність (на конфіденційній основі; штатні негласні співробітники органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність; оперативна техніка, тобто спеціальні оперативно-технічні засоби; оперативні обліки [1];

При цьому, до засобів ОРД відносить як безпосередньо матеріальну складову так і осіб, які по суті складають змістовну сторону «сил ОРД».

Інші автори, такі як С. В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоїда, Д. О. Ноздрін до «суб'єктів ОРД» відносять окремих осіб, що гласно та відкрито сприяють діяльності оперативного підрозділу [2, с. 49].

З великою вірогідністю можна сказати, що до цієї категорії відносяться і представники громадськості. Згодом, була викладена думка, що висвітлюючи питання суб'єктів загальної оперативно-розшукової профілактики, до «сил, що беруть участь у загальній профілактиці» відносять: штатних гласних оперативних працівників; штатних та позаштатних негласних працівників оперативних підрозділів; працівників інших підрозділів НПУ; громадськість.

Однак, відмічаючи актуальність проблем залучення громадськості до участі в запобіжній діяльності та пропонуючи розуміння цієї діяльності, потрібно визначити природу та сутність указанного феномену, а також суб'єктів, що охоплюються цим поняттям. На сьогодні не існує правового визначення громадськості, тому постає питання, про яку громадськість має йтися - про всіх громадян країни чи про тих, кого дійсно хвилює напружена криміногенна обстановка та високий рівень криміналізації суспільства. Таким чином, методологічним завданням зазначеного дослідження є визначення тієї частини суспільства, яка охоплювалася б поняттям «громадськість» [2, с. 48]. Його наповнення повинно враховувати міру участі осіб в оперативно-розшуковому провадженні, соціальний і правовий статус, пов'язаний із їх участю в цьому процесі.

Найбільш гнучкою у контексті категоріального визначення місця і ролі громадськості в ОРД, є точка зору, про те яка ж участь в оперативно-розшуковому провадженні інших осіб, що не є суб'єктами ОРД вона розглядається крізь призму можливості здійснення ними дій, що будуть сприяти досягненню позитивного результату. Таку діяльність автори підручника називають «сприяння громадян оперативним підрозділам». Разом з цим, науковці зазначають, що виходячи із сутності і видів сприяння громадян оперативним підрозділам можна сформулювати саме поняття особи, що сприяє оперативним підрозділам. Такою особою є будь-який дієздатний чоловік, залучений до підготовки або проведенню ОРЗ, тобто

надає інформацію оперативним підрозділам (оперативнику) або іншим чином бере участь у вирішенні конкретних завдань ОРД і в зв'язку з цим наділений відповідними повноваженнями та підлягає соціальному і правовому захисту, а також відповідальності в разі порушення взятих зобов'язань [3, с. 95].

До виконання завдань оперативно-розшукової діяльності залучаються дієздатні особи. За бажанням особи факт її співпраці з оперативним підрозділом може не розголошуватися (здійснюватися конфіденційно). Розвідувальна діяльність, безумовно, є важливим інструментом захисту прав і свобод людини. Однак ідеї верховенства права визначають право кожної людини на приватне життя, а також наявність інших елементів системи гарантій прав людини, які реалізуються не лише представниками органів державної влади та місцевого самоврядування, але також неурядовими організаціями чи особами. Це створює багаторівневу структуру, яка не перешкоджає концентрації контрольних повноважень в одному об'єкті, що, в свою чергу, є гарантією її ефективності. Саме тому, закон забороняє брати участь осіб, діяльність яких пов'язана із охороною професійної таємниці, а саме: адвокати; нотаріуси; медичні працівники; духовенство; журналістів. У той же час, зазначена заборона не є абсолютною. Він набирає чинності за умови, що співпраця з оперативним підрозділом пов'язана з розголошенням професійної таємниці.

Відповідно до основних видів діяльності оперативних підрозділів, залучення осіб до оперативно-розшукових завдань здійснюється з метою: запобігання злочинам, виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень; виявлення та попередження кримінальних правопорушень; встановлення даних, що стосуються кримінального провадження; обшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду та ухилення від кримінального покарання; розшук зниклих безвісти; отримання інформації про події чи діяльність осіб, які становлять загрозу державній, військовій, економічній чи екологічній безпеці України [2, с.92-93].

Разом з цим, проблема взаємодії з громадянами та використання допомоги в ОРД – одна з найскладніших та найактуальніших для оперативних підрозділів і включає в себе систему взаємообумовлених проблем теоретичного, правового та прикладного характеру.

Так, взаємодія з громадянами та використання допомоги останніх в ОРД – це необхідна умова ефективної діяльності оперативних підрозділів, важливий визначальний засіб оптимізації діяльності національної поліції в цілому. У зв'язку з цим, в даний час необхідним є застосування єдиної якісно-нової концепції взаємодії оперативних підрозділів з громадянами та використання їх допомоги в ОРД. Цього вимагає, в першу чергу, необхідність належного захисту прав і свобод громадян в ОРД та вироблення й впровадження відповідних практичних рекомендацій.

по-друге, діяльність оперативних підрозділів щодо ефективного використання допомоги громадян в ОРД слід розглядати як їх безпосереднє завдання щодо оптимізації ОРД 5[1, с. 146].

-по-третє, основним завданням оперативних підрозділів на сучасному етапі має бути спонукання громадян до прояву ними позитивної активності в боротьбі зі злочинністю; - слід відмовитися від плановості при взаємодії з населенням та від оцінки даної роботи за кількісними показниками.

Єдиним показником ефективності взаємодії з громадянами та використання їх допомоги в ОРД має бути рівень довіри та підтримки з боку громадян до оперативних підрозділів; - особливу увагу варто приділити фінансовому забезпеченню досліджуваних відносин; - відносини з громадянами мають будуватися виключно згідно чинного законодавства, а не регламентуватися закритими відомчими нормативно-правовими актами [4, с. 147].

Отже, на наш погляд, залучення громадськості до оперативно-розшукової діяльності може здійснюватися як з умови необхідності в допомозі розкриття кримінальних правопорушень, так і в разі добровільному бажанні осіб надати свою допомогу з розкриття злочинів, як виконання свого громадського обов'язку.

1. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туман та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х. : Пр; 2013. 824 с

2. Основи оперативно-розшукової діяльності : навч. посіб. / С. В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоїда, Д. О. Ноздрін; за заг. ред. С. В. Албула. Одеса : ОДУВС, 2016. 270 с.

3. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: Христов О. Л. «Громадськість як складова сил оперативно-розшукової діяльності» матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 20 жовт. 2017 р.): у 2-х ч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. Ч. 1. 132 с.

4. Круглий В.М. Забезпечення прав і свобод громадян при використанні їх допомоги в оперативно-розшуковій діяльності. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/3868/1/11_p143-146.pdf

Барсуковський Олександр, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

Історія розвитку оперативно-розшукової діяльності та її соціальна обумовленість і необхідність

Забезпечення правопорядку є найважливішою постійною, поза історичною функцією держави та метою її створення, а найбільш ефективним засобом забезпечення правопорядку є оперативно-розшукова діяльність. Українське суспільство і держава пройшли складний період розвитку. За останні роки відбулися зміни, які докорінно змінили нашу країну і суспільство, зміни не минули і систему виконання покарань. Однак перетворення, які відбуваються в практиці оперативно-розшукової діяльності, обумовлюють необхідність дослідження її історичних засад та соціальної необхідності.

Дослідженню та вивченню питань щодо розвитку оперативно-розшукової діяльності в Україні присвячено праці вітчизняних учених: В. І. Василичука, В. О. Глушкова, М. Л. Грібова, Е. О. Дідоренка, В. П. Євтушка, А. М. Кислого, О. І. Козаченка, Я. Ю. Кондратьєва, Д. Й. Никифорчука, М. А. Погорецького, Д. Б. Сергєєвої, М. В. Стацака, С. С. Чернявського та ін.

Оперативно-розшукова діяльність, яка раніше мала назви „негласна робота”, „розшукова діяльність”, „таємний розшук”, протягом кількох століть використовувалась у політиці, економіці, дипломатії та інших галузях людської діяльності.[1] Проаналізувавши наукові дослідження можна виділити історичні етапи зародження, становлення й розвитку оперативно-розшукової діяльності в Україні:

перший – охоплює період Київської Русі (X–XIII ст.) початок формування правоохоронних структур, починають зароджуватися елементи розшукового (інквізиційного) процесу, у «Руській Правді» (XI ст.) згадуються такі види розшуку як «звід» і «гоніння сліду», рівень розвитку структура й функції, методи і форми діяльності правоохоронців перебували на європейському рівні згідно з тогочасними нормами міжнародного права;

другий – пов’язаний з приналежністю українських земель до Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIV–XVI ст.) в основних рисах

мало чим відрізнялося від судочинства Київської Русі, удово-розшукові функції покладалися як на сільську копу, так і державних службовців – вижа, возного, діцького, а також сока – особу, яка за певну винагороду надавала відомості про злочинця, викрадені речі або збіглих селян;

третій – припадає на часи, коли Україна входила до складу Російської імперії та існування Українського козацтва (XVII – поч. XX ст.) значний вплив на розвиток ОРД має Запорізьке козацтво. На Запоріжжі існувала відносно чітка структура розшуково-слідчих органів, історичні документи свідчать про високий рівень правосвідомості козаків: вони брали участь у розв'язанні різних майнових конфліктів, розшукових і слідчих діяч. У Російській імперії відбувається рішучий поворот до розшукового характеру процесу, розшук передбачав як розслідування справи всіма засобами, так і особливу форму судочинства- слідчий процес. Використання таких засобів збирання доказів як свідчення, обшуки та використання документів;

четвертий – умовно визначений як «радянський період» (1917–1991) на початку радянського періоду оперативно-розшукова діяльність в Україні здійснювалась в основному підрозділами карного розшуку. У подальшому оперативно-розшукова діяльність регулювалась, як правило, таємними відомчими наказами та інструкціями. Період з 70-х років XX ст. до розпаду СРСР- період відносної стабілізації правового регулювання оперативно-розшукової роботи;

п'ятий – розпочався зі здобуття Україною незалежності та ухваленням у лютому 1992 року Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»- перший в сучасній українській історії нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, що відкрито регулює таємну роботу правоохоронних органів і спецслужб України, і продовжувався до прийняття нового КПК України;

шостий – триває дотепер і пов'язаний із дією нового кримінального процесуального законодавства та реформуванням системи правоохоронних органів.

Отже, на всіх етапах розвитку суспільно-економічних формацій, оперативно-розшукова діяльність використовувалася міліцейськими підрозділами для боротьби зі злочинністю, зміцнення правопорядку і влади, виконання законів держави, які на той час були встановлені. Велися і продовжують вестися пошуки нових форм і методів оперативно-розшукової діяльності, нових організаційних структур, нових систем управління [2, с.6-7].

На фоні стрімких змін практично у всіх сферах життя в Україні очевидні і негативні явища, обумовлені стійким зростанням злочинності. Підвищується суспільна небезпека, організована злочинність та корумпованість у різних сферах діяльності, озброєність, обіг наркотичних речовин, використовуються новітні досягнення науки і техніки для здійснення кримінальних правопорушень, що стає на заваді нормальному

розвитку більшості державних інститутів. У зв'язку з цим, практично у всіх країнах світу, в тому числі і в Україні, завжди приділялася велика увага розвитку особливої державно-правової форми боротьби зі злочинністю – оперативно-розшукової діяльності.

Згідно зі Ст.2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативно-розшукова діяльність - це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [3]. Оперативно-розшукова діяльність виникла й існує з метою задоволення потреби суспільства в боротьбі із злочинністю. Об'єктивна необхідність в оперативно-розшуковій діяльності, як соціальній цінності, характеризується особливостями боротьби зі злочинністю в сучасних умовах. По-перше, суспільний і технічний розвиток суспільства не дозволяє вирішити задачу боротьби зі злочинністю виключно профілактичними та кримінально-правовими, кримінально-процесуальними засобами, а по-друге, таємний характер дій злочинців та їх професіоналізм і єдність, закономірності утворення інформації про осіб, задумують і вчиняють злочини, роблять необхідним застосування негласних сил, засобів і методів.

Варто зазначити, що на всіх історичних етапах розвитку нашої держави оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ була та залишається найкращим засобом боротьби з кримінальною злочинністю, дієвим інструментом захисту прав та свобод людини, власності суспільства і держави.

Отже, можна дійти висновку, що оперативно-розшукова діяльність, її характер змінювались з часом та її витoki й передумови впровадження мають більш ранню історію. На сьогодні, у часи складної криміногенної ситуації, коли злочинці користуються технічними засобами за останніми зразками, мають високий професіоналізм та рівень інтелектуального розвитку, оперативно-розшукова діяльність стає ще більш вимогливою та набуває креативного характеру. У останні часи вона набула нового змісту, збагатилась формами і методами реалізації і вимагає нового професійного підходу.

1. Халимон С. І. Історико-правовий аналіз конфіденційного співробітництва в органах і установах виконання покарань. Часопис Академії адвокатури. 2012. № 16.

2. Історія міліції України у документах і матеріалах. Михайленко П. П., Кондратьєв Я. Ю. У 3х т. К., 1997. Т. 1. (1917–1925)

3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 20.11.2020)

Богмацера Вадим, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО РОЗГЛЯДУ ПИТАННЯ ПОНЯТТЯ ТА СУТНОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИНАМ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДЦЮ

За результатами дослідження встановлено, що у практичній діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України існує система заходів впливу на злочинність, і зокрема, що вчиняється молоддю, за допомогою якої здійснюється: запобігання, попередження виявлення, розкриття, припинення, нейтралізація та розслідування злочинів, а також розшук чи затримання злочинців. У сукупності така діяльність оперативних підрозділів поліції направлена на постійний моніторинг і швидке реагування та здійснення ефективного впливу оперативно-розшукових заходів на рівень злочинності на лінії, напрямі та на території оперативного обслуговування. На сьогодні, ці питання є актуальними і серед учених викликають дискусії як по теоретичним, так і практичним напрямам оперативно-розшукової діяльності.

Протидія злочинності складається із системи і комплексного впливу на злочинність та окремі її чинники. З цим погоджуються й інші вчені. Зокрема, А. А. Майоров, визначає, що існуючі способи реагування на злочинність можна представити у вигляді певної системи, а саме системи протидії злочинності, яка включає в себе заходи профілактичного впливу, одним з елементів якого є попереджувальний вплив, як на окремі види злочинів, так і на злочинність в цілому. Така система має включати в себе засоби, форми, способи і прийоми, що застосовують не тільки правоохоронні органи, але й органи місцевого самоврядування, громадські та інші організації, а також самі громадяни. Очікуваний результат протидії злочинності може бути досягнуто тільки на основі використання широкого комплексу загально-соціальних і спеціальних заходів попередження [1, с. 57].

Досліджуючи використання терміну «боротьба зі злочинністю», який раніше застосовувався у нормативно-правових актах МВС України, а сьогодні пропонують замінити на «протидію злочинам», встановлено що він був у свій час дуже містким поняттям та у широкому розумінні означав політику, діяльність державних органів влади, правоохоронних органів,

громадських організацій, міждержавних інституцій та інших структур щодо попередження, виявлення, розкриття і розслідування злочинів [2]. Учений Д. А. Шестаков визначає, що поняття «боротьба зі злочинністю» передбачає активне зіткнення суспільства зі злочинністю, наступальну діяльність на причини та умови злочинності, що «пов'язано з прагненням до перемоги, тобто до знищення злочинності, до повної її ліквідації, що є завідомо нездійсненним» [3, с. 245–246].

Так, згідно наукової позиції О. В. Кириченка та О. А. Шевченка специфічність оперативно-розшукової профілактики виявляється у тому, що вона: веде оперативно-профілактичне спостереження за особами, які поставлені на профілактичний облік у зв'язку з високим ступенем вірогідності їх злочинної поведінки; забезпечується успіх індивідуальної профілактики завдяки наявності оперативної інформації щодо контингенту осіб, які можуть стати на злочинний шлях, та особливостях кожної особи, яка допустила антигромадську поведінку; фіксується середовище місцевих кримінально активних мешканців, в якому здійснюються оперативно-розшукові заходи щодо розкриття злочинів; негласно перевіряється причетність осіб до вчинення злочинів, які знаходяться під оперативним спостереженням; вивчаються окремі категорії осіб, які становлять оперативний інтерес, їх зв'язки, спосіб життя, поведінка та минуле для отримання підстав щодо застосування до неї заходів профілактики [4, с. 203], проте, слід додати ще й здійснення постійного моніторингу з вказаних питань, а також виявлення і встановлення оперативної та іншої інформації про можливі злочинні зв'язки, оточення та інші чинники, які б могли позитивно вплинути на молодих осіб та неповнолітніх з метою планування й реалізації оперативно-розшукових заходів щодо вилучення їх з негативного криміногенного впливу та оточення. В той же час перекладання завдань профілактики державними і соціальними інституціями на плечі оперативних підрозділів поліції, є недоцільним, і це питання продовжує бути дискусійним.

Аналізуючи законодавчу базу України відносно питань протидії злочинам, що вчиняються молоддю, слід зазначити, що питаннями запобігання і протидії займаються виключно суб'єкти правоохоронних органів України, на які покладається зобов'язання по нейтралізації злочинності, і зокрема, серед неповнолітніх та молоді. Враховуючи різнопланові наукові позиції учених та практиків слід визначити, що під терміном «протидія злочинності» окремі вчені розуміють такі елементи, як: «профілактика», «запобігання», «попередження», «боротьба», «контроль над злочинністю», «превенція злочинності», «припинення злочинів».

Таким чином, під поняттям оперативно-розшукової протидії злочинам, що вчиняються молоддю, яку слід розуміти, певну розробку і реалізацію ефективної та оптимальної системи комплексу заходів, направлених на проведення оперативними підрозділами поліції постійно діючого моніторингу і оперативно-розшукових заходів, ефективного використання

засобів і методів з метою розвідки, виявлення, проведення раннього попередження та індивідуальної профілактики щодо запобігання, попередження, припинення і нейтралізації злочинної діяльності та розслідування кримінальних проваджень, що вчинено особами молодого віку та сумісної реалізації із посадовими особами зацікавлених установ, відомств і тих органів та їх керівників від яких залежать дії щодо усунення причин і умов, що сприяли або сприяють, вчиненню кримінальних правопорушень серед молоді. Утім підняті питання не є остаточними і потребують окремого дослідження, або наукового вивчення. Пропоную учасникам конференції прийняти участь у обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

1. Майоров А. В. Виктимологическая модель противодействия преступности : моногр. М. : Юрлитинформ, 2014. С. 57.

2. Боротьба зі злочинністю та забезпечення прав людини // Referat Central: сайт. URL: http://referatcentral.org.ua/theory_state_law_load.php?id=582&starttext=11 (дата звернення: 25.11.2020).

3. Шестаков Д. А. Криминология. Новые подходы к преступлению и преступности. Криминогенные законы и криминологическое законодательство. Противодействие преступности в изменяющемся мире : учеб. 2-е изд., перераб. и доп. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2006. С. 245–246

Бойко Володимир, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Нині досить актуальним питанням є розробка способів вирішення проблем забезпечення взаємодії органів досудового розслідування та інших правоохоронних органів для забезпечення кримінального судочинства з урахуванням специфіки їх діяльності, у тому числі з підрозділами

кримінальної розвідки, пов'язаної з розслідуванням особливо складних та особливо важливих кримінальних проваджень; визначення й наукове обґрунтування комплексу пропозицій, спрямованих на удосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства, інших нормативно-правових актів і правозастосовчої практики правоохоронних органів. На теперішній час в усьому світі набуває популярності впровадження правоохоронними органами кримінальної (поліцейської) розвідки з метою попередження та прогнозування злочинності. Завдяки такій діяльності накопичується розвідувальна інформація та вживаються дії превентивного характеру. Сьогодні вимагає від науковців та практиків перегляду ключових підходів до організації боротьби зі злочинами, особливо в контексті визначення місця оперативно-розшукової діяльності та органів досудового розслідування в системі такої боротьби, коли формується її нова парадигма, визначається яким чином вона повинна співвідноситися з детективною діяльністю, яка на сьогодні вже стає реальною вимогою часу та яка повинна поєднувати в собі оперативно-розшукову та кримінальну процесуальну функції.

Взагалі кримінальну розвідку можна розглядати як різновид розвідувальної діяльності та форму прихованого розслідування, що являє собою комплекс гласних і негласних, оперативно-розшукових, інформаційно-аналітичних заходів, що здійснюються спеціально уповноваженими суб'єктами, які забезпечують проникнення джерела інформації в організовані злочинні угруповання, у тому числі із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, з метою збирання розвідувальної інформації про їх діяльність та інфраструктуру.

Метою кримінальної розвідки повинно стати: своєчасне запобігання, виявлення й усунення реальних та потенційних загроз особі, суспільству та державі від злочинності, поширення корупції в органах державної влади шляхом використання системи розвідувальних заходів, для надання відповідних відомостей органам досудового розслідування.

Завданнями кримінальної розвідки є :

- сприяння здійсненню державної політики щодо протидії злочинності та корупції;

- сприяння спеціальними заходами здійсненню державної політики з протидії злочинності та її проявів у економічній, соціальній та гуманітарній, інформаційній, екологічній, науково-технологічній, енергетичній та політичній сферах суспільства, ліквідації корумпованості в діяльності органів державної влади, відмежування їх від бізнесу, зменшення тінізації економіки;

- здійснення заходів, спрямованих на обмеження впливу організованих злочинних угруповань на процеси, події і явища, що відбуваються в державі, діяльності окремих підприємств і організацій;

- запобігання реалізації реальних загроз національним інтересам з боку злочинності та корупційних діянь, упередження явищ і чинників, що ними

викликаються і створюють потенційну загрозу національним інтересам і національній безпеці України;

- участь у боротьбі з міжнародною злочинністю, в тому числі з тероризмом, незаконно створеними військовими формуваннями та іншими формами екстремістської діяльності, незаконним обігом наркотичних засобів їх аналогів та прекурсорів, незаконною торгівлею зброєю і технологією її виготовлення, торгівлею людьми, незаконною міграцією;

- моніторинг рівня криміналізації галузей національної економіки, окремих сфер економічних відносин у суспільстві, виявлення чинників та оцінка ризиків поширення податкових злочинів.

В умовах сьогодення розслідування кримінальних правопорушень має невисокий рівень розкриття даних діянь внаслідок появи багатьох факторів, які впливають на діяльність органів досудового розслідування, особливо збільшення латентної злочинності, за рахунок чого злочинні угруповання уникають кримінальної відповідальності та продовжують вчиняти нові злочини.

Відомості кримінального аналізу про організацію, плани, зміст, форми і методи діяльності, їх результати, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, особовий склад органів досудового розслідування та підрозділів кримінальної розвідки, а також про осіб, які співробітничать або раніше співробітничали на конфіденційній основі з цими підрозділами, становлять державну таємницю і підлягають захисту в порядку, визначеному Законом України «Про державну таємницю». Доступ до зазначених відомостей може надаватися у випадках та у порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ, Національною поліцією України та Службою безпеки України, згідно із законом. Крім того, чіткий розвідувальний характер має інститут агентурної роботи як невід'ємна складова оперативно-розшукової діяльності при виявленні, розкритті та розслідуванні злочинів. Як відзначають вчені, заходи, саме розвідувального характеру, проводяться зазначеними підрозділами при впровадженні оперативного працівника у злочинну групу або організацію, при проведенні зашифрованого оперативного опитування, під час негласного проникнення у публічно недоступні місця тощо. Дійсно, відповідно до законодавства, всі ці заходи проводяться в рамках оперативно-розшукової, а не розвідувальної діяльності. Однак це не змінює їх розвідувальної сутності, в отриманні, фіксації та документуванню інформації про готування, вчинення кримінального правопорушення особою чи групою осіб.

На завершення можна зазначити, що змістом роботи кримінальної розвідки та органів досудового розслідування є діяльність органів Національної поліції України, яка проводиться у рамках обох інститутів правоохоронної діяльності, і яка по своїй суті є подібною та схожою у певних проявах. Тому вважаємо за необхідне запозичення міжнародних правових

норм та рішень в означених сферах, які показали позитивний результат та впровадження їх у вітчизняне законодавство.

Гальчанський Едуард, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ НЕРОЗГОЛОШЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НС(Р)Д ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ

Практика більшості держав у галузі правового регулювання досудового розслідування злочинів свідчить про те, що використання прихованих методів отримання інформації про злочини та тих, хто їх вчинив, вже давно вважається характеристикою рівня демократії в країні. Навпаки, прозорість їх законодавчого регулювання та реалізації, наявність законодавчих механізмів контролю робить їх ефективним інструментом правоохоронної діяльності демократичної держави. Тому правове регулювання НС(Р)Д у КПК України спрямоване на посилення правозастосовчої функції держави та захист прав і свобод фізичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань.

З об'єктивної точки зору ці явища беруть свій початок у науково-технічному прогресі суспільства, досягнення якого використовуються злочином. Захищаючи інтереси суспільства та окремих людей, держава в особі своїх правоохоронних органів змушена протистояти прогресивній злочинності такими засобами протидії, які забезпечують максимальну ефективність при виявленні та розкритті протиправних дій на самих ранніх етапах їх підготовки та вчинення. Переважна більшість - це нав'язливі оперативно-розшукові заходи та слідчі дії, що здійснюються із застосуванням сучасних технологій у галузі інформатизації та зв'язку [1, с.65]. Впровадження в національний кримінальний процес інституту НС(Р)Д як ефективного механізму отримання та перевірки доказів поставило законне запитання перед авторами КПК щодо стандартизації системи гарантій, яка забезпечить конфіденційність відповідних слідчих дій, забезпечують надійне збереження їх результатів від незаконного втручання у сферу приватного

життя. Розглядаючи це питання, ми звернули увагу на той факт, що нерозголошення інформації про НС(Р)Д здійснюється за допомогою правових гарантій, передбачених КПК, як для досудового розслідування в цілому (умовно їх можна назвати «загальні») та окремо для таємних слідчих. дії (умовно їх можна назвати «особливими»). Це визначає логіку подальшого розгляду цього питання. У зв'язку з цим, ми не можемо не погодитися з науковою позицією О.А. Осауленко, який надає такі гарантії нерозголошення інформації досудового розслідування: 1) норми та формулювання законодавчих заборон розголошувати без дозволу органу досудового розслідування та прокурора інформацію, отриману під час кримінального провадження, які встановлені в кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві; 2) процесуальна діяльність суб'єктів кримінального провадження, яка спрямована на забезпечення таємниці досудового розслідування; 3) процесуальна форма документів, складених у зв'язку з попередженням учасників такого провадження про неприпустимість розголошення інформації досудового розслідування під загрозою кримінальної відповідальності; 4) предмет та обсяг інформації, отриманої під час досудового розслідування, щодо якої забезпечується режим нерозголошення; 5) процесуальний статус суб'єктів кримінального провадження, їх процесуальне зобов'язання не розголошувати інформацію досудового розслідування; 6) принципи кримінального провадження, які визначають основу забезпечення таємниці досудового розслідування; 7) термін заборони розголошення інформації досудового слідства; 8) процесуальні можливості органів досудового розслідування та прокурора застосовувати заходи щодо забезпечення кримінального провадження з метою реалізації гарантій, встановлених КПК [2, с.187].

У свою чергу, частина загальних гарантій викладена у ст. 222 КПК, які передбачають, що інформація досудового розслідування може бути розкрита лише з письмового дозволу слідчого або прокурора та в тій мірі, яку вони вважають можливою. Слідчий, прокурор, попереджає осіб, яким стало відомо про досудове розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їх зобов'язання не розголошувати таку інформацію без його дозволу. Незаконне розголошення інформації про досудове розслідування тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У цьому випадку ми маємо на увазі ст. 387 КПК. Крім того, КПК містить правила, що детально визначають відповідні обов'язки учасників кримінального провадження. Так, у п. 3 ч. 2 ст. 66 КПК закріплено обов'язок свідка не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду інформацію, яка безпосередньо стосується суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються під час нього, і яка стала відомою свідок у зв'язку з його обов'язками мовами. Таким чином у ч. 3 ст. 66 КПК передбачає, що особа, яка бере участь у процесуальних діях під час досудового розслідування як свідок або яка була свідком таких дій, зобов'язана на вимогу слідчого, прокурора не розголошувати інформацію про

провадження. Подібні вимоги застосовуються до перекладача (пункт 4, частина 3, стаття 68 ЦПК) та спеціаліста (пункт 3, частина 5, стаття 71 КПК). Потерпілий також зобов'язаний не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду інформацію, яка стала йому відома у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і яка становить секрет, що охороняється законом (п. 3 ч. 1 ст. 57 ст. КПК). У зв'язку з цим, здається, що особи, які залучені слідчим, прокурором або на підставі їх рішення уповноваженого оперативного підрозділу про проведення НС(Р)Д, повинні бути письмово попереджені про неприпустимість розкриття попередньо судового розслідування, а також кримінальної відповідальності, передбаченої законом. Для підтвердження обізнаності з вимогами посадової особи / посадової особи правоохоронного органу залучений учасник кримінального провадження повинен підписати відповідний протокол процесуальної дії. Крім того, ми вважаємо, що у випадку, якщо слідчий чи прокурор дасть наказ про проведення НС(Р)Д до уповноваженого оперативного підрозділу, посадових / службових осіб останнього також слід попередити про встановлену ст. 222 КПК процесуальні зобов'язання та передбачені ч. 2 ст. 387 КПК відповідальність. Однак у науковій літературі та правозастосовчій практиці немає єдиного підходу до процедури фіксації факту попередження особи про зобов'язання не розголошувати дані досудового розслідування. Таким чином, ці процесуальні дії можна розділити на ті, які зафіксовані в протоколі відповідного ОРЗ (у тому числі НС(Р)Д), та ті, які оформлені в окремий протокол процесуальних дій. Здається, обидва ці підходи мають право на існування. Однак, на наш погляд, форму фіксації слід обирати стороні обвинувачення залежно від конкретної процесуальної ситуації. А саме, у випадку, коли можна заздалегідь попередити особу про неприпустимість розголошення інформації досудового розслідування до фактичного ведення провадження, доцільно скласти окремий протокол. У випадку, якщо особа залучена до слідчої дії або вона стала свідком таких подій, факт попередження може бути зафіксований у протоколі відповідного ОРЗ, включаючи НС(Р)Д. Подібної думки дотримується і А.О. Ляш [3, с. 9-10], М.М. Міхеєнко, В. Т. Нор та В. П. Шибіко [4, с.225-226]. Крім того, ми вважаємо за необхідне звернути увагу на певні суперечності норм чинного КПК щодо розслідуваного питання. Таким чином, хоча вищезазначені положення кримінально-процесуального закону містять зобов'язання особи не розголошувати будь-яку інформацію про НС(Р)Д (встановлену фактичну заборону) без відповідного дозволу слідчого або прокурора, який вирішив їх проводити, ч. 8 ст. 224 КПК (допит) передбачає лише право особи не відповідати на запитання щодо посадових осіб, які виконують НС(Р)Д, та осіб, які конфіденційно співпрацюють з органами досудового розслідування. У цьому випадку видається необхідним внести зміни до ст. 224 КПК, які передбачають, що відповідати на вищезазначені питання під час допиту особа

має право лише з письмового дозволу слідчого / прокурора, який вирішив провести НС(Р)Д.

Питання про те, який процесуальний документ повинен бути виконаним за рішенням слідчого або прокурора про надання дозволу на розголошення інформації про НС(Р)Д особам, які брали участь у її (їх) проведенні, залишається невирішеним. Зважаючи на важливість дотримання процедури попередження учасників процесуальних дій про їх зобов'язання не розголошувати ці дані та наслідки їх незаконного розголошення, ми вважаємо, що рішення слідчого, прокурора про надання такого дозволу має прийматися відповідно до Частина 3 ст. 110 КПК, у формі постанови, яка обґрунтовує, в якому зв'язку, в якій мірі та кому особа може розкрити таку інформацію досудового розслідування. Надалі особа, яка має відповідний дозвіл, повинна бути ознайомлена із зазначеним процесуальним документом під особистим підписом. Що стосується спеціальних гарантій нерозголошення інформації про НС(Р)Д, то в ч. 1 ст. 246 та ч. 1 ст. 254 КПК законодавець передбачив пряму заборону розголошувати інформацію про факт та методи проведення НС(Р)Д, осіб, що їх проводять, а також інформацію, отриману в результаті їх проведення, крім випадків, передбачених КПК.

1. Глушков В. О., Білічак О. А. Гарантії дотримання конституційних прав особи у провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. Актуальні проблеми держави і права. Одеса, 2012. Вип. 67. С. 65–75.

2. Осауленко О. А. Кримінальні процесуальні гарантії нерозголошення відомостей досудового розслідування. *Юридична наука*. 2015. № 7. С. 185–193. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/1538>

3. Ляш А. О. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2013. № 1. С. 1–14.

4. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. Кримінальний процес України: підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Либідь, 1999. 536 с.

*Гладкова Олександра, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Барабаш Гліб Вікторович, викладач кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ПОПЕРЕДЖЕННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ

Законодавство багатьох країн, в тому числі і нашої, пройшло складний шлях розвитку, перш ніж встановити охорону над основними людськими цінностями. Кримінальне законодавство майже з самого початку передбачало відповідальність за злочини проти життя. Ще в перших письмових пам'ятках Київської Русі була передбачена кримінальна відповідальність за вчинення вбивства. [1]

З плином часу це дозволило виділити людське життя, як найважливішу цінність для правових інститутів та для держави в цілому. У 3 статті Конституції України зазначено «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю», а у 27 статті прописано: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань».[2]

Детальний аналіз заданої теми допоможе визначити сучасний стан протидії злочинам, а саме умисним вбивствам. Також моя праця націлена на можливу допомогу у вдосконаленні законодавства у сфері захисту життя та здоров'я осіб від злочинних посягань. У цьому і полягає актуальність дослідження.

Метою статті є визначення наукового стану розроблення проблематики оперативно-розшукового попередження злочинності та підвищення культурного рівня і свідомості громадян, шляхом опису загальних теоретичних аспектів, адже усе це допомагає запобіганню злочинності.

У своїй роботі я опиралась на досвід та праці таких вчених: А.В. Варданяна, А.А. Баранова, А.Б. Васильєва, Т.А. Стельмаха, В.Н. Кудрявцева та інших. Вони приділили не мало уваги визначенню шляхів боротьби зі злочинністю оперативними підрозділами.

Щоб продовжити подальший розгляд даної теми, потрібно розтлумачити теоритичне значення оперативно-розшукової протидії злочинам. Перш за все, під цією діяльністю розуміють діяльність оперативних підрозділів, яка спрямована на виявлення індивідів, які готуються до вчинення протиправних дій і прийняття щодо них певних заходів, які не допускають реалізації злочинного діяння.[3]

Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані, в межах своїх повноважень, «вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень» (п.1 ч.1 ст.7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»)[4]

Для ефективного впливу на процеси, пов'язані з динамікою і станом умисних вбивств, перш за все, необхідно володіти достатньою інформацією, що характеризує певне кримінальне середовище, найбільш характерні механізми протиправної діяльності, особистісні особливості злочинців.

Проінформованість співробітників підрозділів, які здійснюють ОРД щодо способу життя осіб, що є об'єктами профілактики насильницької злочинності, залежить від результатів перевірки первинних відомостей про них, а також фактів та обставин, що характеризують конкретну особистість і її поведінку. З найбільшим ступенем ймовірності, вплив на останні, дозволить усунути можливість здійснення умисного вбивства або розробити певний комплекс заходів щодо попередження даної групи злочинів.

На думку А.А. Баранова і А.Б. Васильєва особливу увагу слід приділяти особам, які вже були судимі за вчинення умисних злочинів проти особистості. Така необхідність викликана тим, що виправлення осіб, які вже були засуджені за злочини насильницької спрямованості, виправлення в період відбуття в місцях позбавлення волі вкрай неефективне, і часто підвищує можливість рецидиву насильницьких злочинів. [5, 386 с.]

Варто зазначити, що досягнення цілей попередження умисних вбивств підрозділами, які здійснюють ОРД, можливо лише з комплексним застосуванням кримінально-процесуальних, кримінально-правових, адміністративно-правових, а також організаційно-тактичних заходів, які включають:

- об'єктивний і своєчасний розгляд матеріалів по справах кримінального провадження, про адміністративні правопорушення, допоможуть встановити реальну загрозу переростання протиправних дій в тяжкий злочин проти життя та здоров'я людини;

- застосування примусових заходів медичного характеру щодо осіб, які страждають від пияцтва, наркоманії, які систематично вчиняють протиправні дії, що посягають на законні права та інтереси громадян;

- забезпечення правопорядку в громадських місцях за допомогою проведення комплексу заходів;

- своєчасне вилучення предметів обмеженого обороту, які можуть бути використані в злочинних цілях. [6, 63-64 с.]

В результаті кримінологічних досліджень, Т.А. Стельмах зробив висновок, що умисні вбивства частіше звичайного відбуваються із застосуванням холодної (28,46%) та вогнепальної зброї (18,75%) [7, 48-49 с.],

тому не менш важливим напрямком системи попередження умисних вбивств повинні бути заходи щодо попередження правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом зброї. У зв'язку з цим, необхідно організувати своєчасний обмін оперативною інформацією з іншими органами внутрішніх справ про факти нелегального виробництва зброї і боєприпасів, про осіб, які займаються їх виготовленням і збутом, про способи незаконного переміщення вогнепальної зброї через державний кордон нашої держави.

Попередження злочинів пов'язане з оперативно-розшуковою інформацією, отриманою за допомогою аналізу оперативної обстановки, що склалася на території, що обслуговується, а також комплексу відомостей, представлених державними органами, громадськими структурами, від негласних співробітників, інших оперативно-розшукових підрозділів і суб'єктів правоохоронної діяльності.

Інформація для визначення змісту і характеру профілактичних заходів може бути отримана і за допомогою застосування альтернативних методів. З цією метою проводяться:

- опитування осіб, які знаходяться на обліку, а також опитування осіб, які володіють необхідною інформацією про них;
- особистий розшук в районах розташування криміногенних об'єктів, за місцем проживання та за місцем роботи осіб, які знаходяться під профілактикою;
- перевірки по оперативно-довідковим базам даних.

На мою думку, з метою попередження вбивств, потрібно використовувати загальні напрямки, які рекомендує В.Н. Кудрявцев в боротьбі зі злочинністю в цілому:

1. продумана соціальна політика, орієнтована на людину;
2. розвиток профілактики відповідно до сучасного рівня;
3. раціональна кримінальна політика, а саме підтримання балансу більш суворих і м'якших заходів;
4. зміна орієнтування пенітенціарної системи, а саме орієнтація на міжнародні стандарти виправлення, перевиховання та адаптацію до законотворчого життя;
5. широке і послідовне використання наукових рекомендацій у сфері боротьби зі злочинністю [8].

Отже, під попередженням злочинів слід розуміти діяльність ОВС, що перш за все ґрунтується на використанні оперативно-пошукових, кримінально-процесуальних і тактико-криміналістичних засобів і методів, що реалізуються з урахуванням положень чинного законодавства, відомчих нормативних актів та спрямовану на припинення злочинних посягань. За своїм змістом попередження злочинів охоплює виявлення і дослідження факторів, які сприяють вчиненню злочинів, вироблення і виконання заходів щодо їх усунення, організацію внутрішньої і міжвідомчої взаємодії, а також

використання в зазначених цілях можливостей відповідних державних установ та громадських організацій.

1. Фітьковський С. М. Історичний розвиток кримінальної відповідальності за вбивство двох або більше осіб : Юридична наука. 2015. № 1. С. 120-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2015_1_15 (дата звернення: 26.11.2020)

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 27.11.2020)

3. Дубоносов Е.С. Основы оперативно-розыскной деятельности: учебное пособие / под ред. Г.К. Сенилова. Москва : Высшее образование, Юрайт-Издат, 2009. 50 с.

4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 27.11.2020)

5. Баранов А.А., Васильев А.Б. Деятельность ОВД в системе предупреждения насильственной преступности. Дифференциация и индивидуализация ответственности в уголовном и уголовно-исполнительном праве. 2015. 386 с.

6. Варданян А.В. Современные проблемы раскрытия и расследования тяжких насильственных преступлений против личности. Ростов-на-Дону: Ростовский юридический институт МВД РФ, 2015. С. 63-64.

7. Стельмах Т.А. Криминологическая характеристика способов совершения убийства. Известия Дагестанского государственного педагогического университета. Общественные и гуманитарные науки. 2016. № 4. 48-49 с.

8. Кудрявцев В.Н. Генезис преступления. Опыт криминологического моделирования: Учебное пособие. Москва: Инфра-М, ИД «Форум», 1998. 197с.

Гусак Анна, слухачка магістратури факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ лейтенант поліції

Науковий керівник:

Кисельов Андрій Олександрович, інспектор відділу аналітичної роботи Управління кримінального аналізу ГУНП в Дніпропетровській області, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

У зв'язку з нездатністю правоохоронних органів ефективно боротися з економічною злочинністю виникла ідея впровадження кримінального аналізу як сучасного методу в сфері попередження, розкриття та розслідування злочинів, скоєних як окремими злочинцями, так і їх групами. Історично склалося, що концепція кримінального аналізу полягала в порівнянні злочину з іншими подібними випадками на основі особистого досвіду патрульних, детективів, начальників поліції і так далі. Тільки в 1846 році лондонські поліцейські детективи почали використовували методи кримінального аналізу для класифікації злочинців та правопорушень.

Слід зазначити, що процес переходу України до нового суспільного, політичного та економічного ладу, радикальні зміни у правоохоронній системі тягнуть за собою зростання злочинності, серед яких особливе місце займають економічні злочини.

Виявлення ознак економічної злочинності з точки зору кримінального аналізу пов'язане з особливостями подання про економічну злочинність як негативного явища. Основоположником теорії економічних злочинів є Е. Сазерленд, який першим ввів поняття економічної злочинності і назвав її «злочинністю білих комірців». Найголовнішою ознакою цих злочинів автор називає зловживання службовим становищем з метою злочинного збагачення [1, с.37].

Зміст економічного злочину полягає в тому, що суб'єкти злочину з прямим умислом, спонтанно або в складі організованої групи порушують майнові права будь-якого члена суспільства (наприклад, привласнення власності) або своїми діями порушують певний встановлений порядок господарської діяльності (наприклад, порушують порядок випуску та обігу цінних паперів), тим самим завдаючи значної шкоди економіці в цілому. Правопорушники, скоївши злочин, отримують матеріальні чи інші економічні вигоди. Важливо відзначити, що вчасно виявити і запобігти подібну злочинну діяльність занадто складно. Жертва економічного злочину лише з часом усвідомлює, що його фінансовим і економічним інтересам завдано збитків, і тільки тоді вживає заходів для захисту порушеного права.

Оперативний кримінальний аналіз економічних злочинів спрямований на супровід проведення певних слідчих (розшукових) дій або негласних слідчих (слідчі) дій, здійснення оперативно-розшукових заходів відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Для України оперативний кримінальний аналіз стає актуальним після підписання 14 грудня 2016 року Угоди між Україною та Європолем про оперативне співробітництво, яке визначає порядок обміну інформацією щодо конкретних кримінальних розслідувань, в тому числі обмін персональними даними. У свою чергу, це дозволить здійснювати обмін і аналіз оперативної інформації

для масштабних спільних операцій по боротьбі з економічною злочинністю [2, с.131].

Що стосується стратегічного кримінального аналізу, то останній забезпечує прийняття рішень, які мають довгострокові цілі, визначення пріоритетних напрямків боротьби з економічною злочинністю і так далі. Відповідним прикладом стратегічного аналізу є «Оцінка тяжких злочинів і загрози економічній злочинності» Європолу, мета якої - проаналізувати характер або тип та аспект загрози економічних злочинів і багато іншого. Характерна особливість такого звіту, мета цього документу - це протидія діям осіб, які вчиняють економічні злочини та нейтралізація факторів і усунення умов, що сприяють розширенню і зміцненню його ресурсної бази.

Важливою проблемою у даній сфері є відсутність єдиного законодавчого визначення «економічних злочинів» і видів злочинів, які потрапляють в цю категорію. Тому, в даному контексті, надзвичайно актуальним є питання законодавчого визначення феномена економічної злочинності та видів злочинів, які можуть бути віднесені до даної категорії, оскільки даний фактор залежить від чіткого і повного формування підходів та методів економічної злочинності та попередження подальшого їх вчинення [3, с.79].

Визначення видів злочинів, вчинених у сфері економічної діяльності, вимагає чіткого законодавчого закріплення, що буде сприяти чіткій кваліфікації цих протиправних дій. А також, в свою чергу, плідна співпраця з європейськими країнами і правильне реформування державних структур та правоохоронних органів, допоможуть подолати проблему щодо попередження злочинності в сфері економічної діяльності.

У підсумку слід підкреслити, що важливість кримінального аналізу в боротьбі з економічною злочинністю з боку правоохоронних органів будь-якої держави полягає в наступному:

1) кримінальний аналіз дає можливість встановити можливості і наміри економічних злочинців при наявності мінімуму інформації, отриманої як з відкритих джерел, так і за допомогою негласних слідчих дій;

2) на сучасному етапі кримінальний аналіз стає важливим напрямком діяльності аналітиків, оскільки злочинці все частіше використовують нові методи вчинення та приховування економічних злочинів;

3) кримінальний аналіз допомагає керівництву правоохоронних органів приймати правильні рішення в боротьбі з економічною злочинністю;

4) кримінальний аналіз забезпечує підтримку слідчого та оперативного співробітника в проведенні слідчих (розшукових) дій, шляхом узагальнення інформації про злочинців і надання рекомендацій по конкретній слідчій (розшуковій) або негласній слідчій дії, оперативним і слідчим заходам, прийняття до уваги психології конкретного злочинця;

5) транснаціональний характер економічних злочинів, особливо онлайн, створює велику проблему для правоохоронних органів, оскільки

значний обсяг інформації про діяльність таких злочинців характеризується як внутрішніми, так і зовнішніми особливостями соціально-економічного, та культурного характеру, що створює проблеми для оперативного розуміння процесів, що відбуваються при скоєнні економічних злочинів.

1. Власюк О. В. Використання кримінального аналізу у боротьбі зі злочинністю: виникнення та становлення, *Університетські наукові записки*. 2012. № 4 (44). С. 352

2. Кальман О. Г. Економічна злочинність і суміжні з нею поняття, *Проблеми законності*. 2002. Вип. 55. С. 133–141.

3. Економічна безпека : навч. посіб. В. І. Франчук, Л. В. Герасименко, В. О. Гончарова та ін. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2010. С. 341

*Дворняк Юлія, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Черненко Анатолій Павлович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

**ОБШУК ЯК ЕЛЕМЕНТ ТАКТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ В ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Оперативно-розшукова діяльність - це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів (ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1]). Як видно із Закону, оперативно-розшукова діяльність (далі- ОРД) поєднує у собі, як гласні так і не гласні заходи, що застосовуються із використанням оперативних та оперативно-технічних засобів. Поняття заходів та засобів у цьому законі не визначається буквально, але у теорії ОРД є стале їх розмежування. На наш погляд, доволі чітко таке розмежування наводиться С.В. Пеньковим. Вчений зазначає, що аналіз фахової літератури свідчить про те, що до цього часу триває дискусія щодо змісту поняття, засоби ОРД. Більшість вчених пропонує під ними розуміти сукупність об'єктів матеріального світу, за допомогою яких оперативні працівники виконують поставлені задачі та покладені обов'язки. А далі констатує, що у ч.1 ст. 8 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» наводяться оперативно-розшукові заходи, а об'єкти матеріального світу, службові собаки тощо, за допомогою яких

оперативні працівники виконують поставлені завдання та покладені на них обов'язки є засобами ОРД [2]. Саме сукупність заходів та засобів дає можливість оперативним працівникам виконувати свої завдання. Певну їх сукупність використовується у конкретних випадках і така сукупність оперативних заходів дістала назву оперативна комбінація [3]. При чому до такої сукупності можуть входити як гласні так і не гласні заходи. Зрозуміло, що одним поєднанням оперативно-розшукових заходів досягти позитивного результату не можливо. Для позитивного результату за наслідками усього комплексу оперативно-розшукових заходів, що іменуються оперативною комбінацією, необхідно щоб кожний захід цієї комбінації був ефективним. Для досягнення цих завдань у ОРД існує оперативно-розшукова тактика та криміналістична тактика, які мають певні відмінності, але й багато схожих між собою рис.

Аналогічно оперативній комбінації в криміналістичній науці виник термін «тактичний комплекс», що сталося у внаслідок намагання науковців об'єднати усі організаційно-тактичні засоби, які існують, для вирішення певних завдань у процесі розслідування. Тактичні прийоми не існують самі по собі, вони застосовуються виключно в межах процесуальних слідчих (розшукових) дій (далі – слідчих дій). Існують також різновиди тактичних операцій. По-перше, це система слідчих дій; по-друге, комплекс слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; по-третє, комплекс слідчих дій та організаційно-технічних заходів тощо. Відносно до тактичного комплексу, тактична операція характеризується підкореною роллю, як один з інструментів його здійснення, та складових елементів. Тактична операція також складає певну комплексну побудову, але на іншому рівні спрямованості та складності [4].

Обшук, як окрема процесуальна дія це заходи органів досудового розслідування, які спрямовані на примусове обстеження житла, інших приміщень, які є об'єктом обшуку, з метою відшукання знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, виявлення та фіксація відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення [5].

Потреба дослідження обшуку як елемента тактичної операції викликана зміною кримінального процесуального законодавства, появою нових видів злочинів, способів і засобів їх вчинення, використанням у процесі злочинної діяльності технічного оснащення високого рівня, підвищенням рівня психологічної підготовки злочинців та їх обізнаністю про прийоми і методи роботи органів з розслідування злочинів, у результаті чого зростає необхідність удосконалення досудового слідства, зокрема, щодо провадження процесуальних дій та комплексних заходів. Обшук посідає важливе місце в системі слідчих дій, оскільки включає сприйняття й оцінку слідів злочину, установлення їх причинних зв'язків з подією, формування моделі події, механізму її вчинення, її інсценування.

Обшук, як форма тактичної операції полягає в примусовому обстеженні приміщень, що займають велику площу, значні за розмірами ділянки місцевості тощо. З метою відшукання і вилучення приховуваних доказів вчинення злочину, цінностей нажитих злочинним шляхом та предметів, що підлягають вилученню, розшуку як живих осіб так і трупів, що провадиться в умовах активної протидії розслідуванню, значна перевага віддається великій кількості суб'єктів, що здійснюють оперативно-розшукові, слідчі та тактичні заходи.

Загальними функціями у процесі проведення тактичних операцій: «Груповий обшук», «Початковий – повторний обшук», «Обшук – затримання», «Припущення обшуку з негативним результатом» є пошукова, конструктивна, організаційна та ін. Вони можуть виявлятися в окремих функціях, скажімо таких, як встановлення психологічного контакту з особою, що обшуковують, і одержання від неї пошукової інформації; усунення протидії особи, яку обшуковують; визначення ступеня добровільності видачі об'єктів обшуку; стимулювання до спілкування особи, яку обшуковують; координації слідчо-оперативних груп тощо [6].

Обшук як елемент тактичної операції включає комплекс заходів як до початку обшуку так і на стадії проведення і після закінчення пошукових заходів обшуку.

Наприклад, «Пошук прихованих цінностей», «Пошук майна», «Виявлення та викриття неправди у показаннях підозрюваного», передують тактичній операції «Обшук». Основною функцією тактичної операції «Пошук прихованих цінностей» є пошукова та додатковою можна визнати функцію забезпечення відшкодування матеріального збитку. У тактичній операції як «Виявлення та викриття неправди у показаннях підозрюваного» основними функціями тактичних операцій виступають пізнавальна, комунікативна, регулююча та ін., вони спрямовані на виявлення й викриття неправдивих показань, а додатковими є виховна, встановлення та підтримання психологічного контакту, корекції поведінки підозрюваного тощо.

Особа, яка підозрюється може застосовувати певні заходи, які будуть спрямовані на знищення об'єктів, тобто доказів вчинення злочину. Маючи інформацію про перебіг досудового розслідування, ця особа намагається чинити опір під час обшуку. За умови тимчасового доступу до письмових та електронних джерел доказів виникне намір зіпсувати чи знищити доказову інформацію. Ця ситуація можлива за умови якщо слідчий, не дотримувався правил поведіння з речовими доказами, з тактичних міркувань надасть підозрюваному доступ не до їх копії, а безпосередньо до них самих, то підозрюваний потрібну для слідства інформацію, може своїми діями зіпсувати [7].

У цьому разі тактичними завданнями для слідчого для подолання такої форми протидії, буде правильне вилучення та збереження носіїв доказової

інформації. Засобом вирішення цих завдань є саме тактична операція, яка складається з конкретних дій: обшук та тимчасовий доступ до документів (вагоме значення в них при цьому мають тактичні прийоми щодо швидкого прийняття рішення про тимчасовий доступ або обшук щодо оцінки обстановки на місці); організаційні заходи щодо збереження таких електронних та паперових носіїв інформації – дотримання правил поводження з електронною технікою; огляд предметів; допити свідків, підозрюваних. Важливу роль мають тактичні прийоми забезпечення безпеки паперових та речових доказів.

Переховування осіб, причетних до вчиненого кримінального правопорушення це ще один засіб протидії розслідуванню. Він характерний для початкового етапу досудового розслідування. У такій ситуації мотивом цих дій є необхідність отримати як можна більше часу для застосування ефективних заходів щодо ухилення підозрюваного від затримання правоохоронними органами.

Тактичне завдання, яке спрямоване на пошук та затримання підозрюваних осіб вирішується тактичною операцією «Розшук». Складовими цієї операції є: складання плану спільних оперативно-розшукових та слідчих (розшукових) дій; заповнення та відправлення облікових матеріалів для оголошення особи в розшук як організаційні заходи; – допити знайомих та рідних підозрюваної особи; співпраця з оперативно-розшуковими підрозділами щодо спостереження за помешканням такої особи; здійснення запитів до облікових державних установ; зняття інформації з каналів зв'язку, тимчасовий доступ та слідчий огляд знятої інформації та кореспонденції [8].

Структурні елементи тактичних операцій підвищують результативність, гарантують від можливих помилок, взаємно підстраховують один одного, оптимізуючи організаційне, тактичне та інформаційну взаємодію слідчих, оперативних працівників та інших учасників розслідування.

Тактична операція «Обшук» складається з комплексу процесуальних дій, оперативно-розшукових заходів та тактичних заходів, що виконують пошукові та допоміжні функції.

Крім звичайних функцій - збирання інформації про осіб, у яких планується проведення обшуку, спостереження дозволяє виявити особливості об'єкта обшуку, факти переміщення предметів, вантажів, поява невідомих осіб тощо. Вся оперативна інформація та дані повинні негайно передаватися слідчому, який приймає рішення про проведення обшуку. В ході негласного опитування з'ясовуються дані про об'єкт обшуку і особах, в ньому проживають або працюють, також перевіряються самі опитувані з метою можливості використання цих осіб при проникненні в приміщення, для інших тактичних або оперативних цілей.

Після закінчення обшуку, залежно від результатів даної слідчої дії та конкретної обстановки, можуть бути пред'явлено для впізнання виявлених

шуканих об'єктів, а також призначення судових експертиз і допит осіб. В окремих випадках особливої складності, слідчий може проводити за процесуальними межами обшуку, детальний огляд вилучених документів, предметів, знарядь злочину за участю фахівців, та складає окремих протокол [8].

Важливими підготовчими заходами щодо організації тактичної операції «Обшук» відносять прийняття фактичного рішення про проведення обшуку, збір та аналіз орієнтуючої інформації, планування обшуку, отримання ухвали слідчого судді, інструктаж учасників СОГ, підготовка пошукових та інших технічних засобів; підготовка транспортних засобів; підготовка засобів зв'язку, підбір та забезпечення присутності при обшуку понятих та, за необхідності, місцевого житлового органу управління, вирушення на місце проведення обшуку, координація та контроль виконання підготовки до обшуку, перевірка готовності усіх сил та засобів до проведення обшуку.

Отже, одним із засобів доказування на початковому етапі розслідування злочинів є організація і проведення обшуку, внаслідок якого можна отримати інформацію, що становить доказову базу в кримінальному провадженні. Найважливішими умовами успішного проведення обшуку є наявність повних і точних відомостей про шукані предмети, а також ретельна попередня підготовка до обшуку (збір орієнтуючих відомостей про об'єкти майбутнього обшуку й осіб, яких будуть обшукувати, правильний підбір учасників обшуку та підготовка необхідних технічних засобів).

Прийняття рішення про проведення обшуку у формі тактичної операції є складною процедурою, яка потребує прийняти слідчим не одного, а двох рішень, по-перше проведення обшуку, по-друге проведення цього обшуку у формі тактичної операції. Дані про необхідність використання такої форми як тактична операція з'являються у процесі реалізації таких підготовчих дій як збір орієнтуючої інформації та її аналіз. Обсяг такої інформації збільшується за рахунок слідчих і оперативних заходів. Дана орієнтуюча інформація має стосуватися даних про шукані предмети, про особу обшукуваного, про місця проведення обшуку, відомості про напрями діяльності тієї чи іншої організації.

1. Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст.303) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

2. Пеньков С. В. Класифікація засобів оперативно-розшукової діяльності. Форум права, 2016, №3. С. 199–202.

3. Євтушок В.П. Правові та організаційні засади оперативно-розшукової тактики : дис. ... канд. юрид. наук : 21.07.04. К. : НАВСУ, 1999. 224 с.

4. Журавель В. А. Системи слідчих дій та тактичні операції в структурі окремої криміналістичної методики розслідування злочинів / В. А. Журавель // Вісник Акад. прав. наук України. – 2009. – № 2 (57). – С. 197–208.

5. Шевчук В. М. Тактична операція як різновид тактико-криміналістичних комплексів / В. М. Шевчук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. - 2013. - Вип. 5. - С. 248-252.

6. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія / В. В. Тіщенко. — Одеса : Фенікс, 2007. — С. 210, 211; Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз). — С. 180;

7. Постіка І. В. Загальні положення тактичної операції «Встановлення алібі» / І. В. Постіка // Теоретичні та практичні проблеми використання можливостей криміналістики і судової експертизи у розкритті й розслідуванні злочинів. — К., 1996. — С. 70–79;

8. Шепітько В. Ю. Криміналістика : енциклопедичний словник / В. Ю. Шепітько. – Х. : Право, 2001. – 560 с.

Дробний Михайло, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

СИСТЕМА ГАРАНТІЙ ДОТРИМАННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Основною умовою, що гарантує забезпечення законності під час проведення оперативних заходів та відповідних прийомів застосування спеціальної техніки, є відповідність цих прийомів та дій до вимог законів, що становлять їхню правову основу. Порушенням законності під час застосування технічних засобів в ОРД вважають діяння (дію або бездіяльність), що суперечать відповідному нормативному акту або порушують вимоги нормативного акта.

Забезпечення прав і свобод громадян має своє вираження як у недопущенні дій, не передбачених нормами закону, так і тих, що суперечать закону за своєю суттю, тобто:

– проведення лише тих заходів і в тих випадках, що передбачені нормами законів, які регулюють сферу діяльності правоохоронних органів; – вжиття заходів у чіткій послідовності з положеннями відповідного закону і підзаконних нормативних актів;

– неприпустимість дій, не передбачених законодавством та підзаконними актами, тим паче, які їм суперечать;

– обов'язкове вжиття заходів, передбачених законодавством [1, с. 212].

Головне питання правомірності проведення оперативно-розшукових та інших заходів – це забезпечення гарантованого захисту від їх довільного, несанкціонованого проведення, а також правомірність застосування спеціальної техніки, прийомів і дій з їх використання.

Порушення законності під час проведення ОРЗ виражаються у порушенні принципів ОРД; неправомірному прийнятті рішень про їх проведення; недотримання умов проведення; неправомірне застосування спеціальної техніки; не проведення ОРЗ, коли його необхідно було провести.

Під час застосування ОРЗ працівники оперативних підрозділів зобов'язані враховувати їх відповідність до ступеня суспільної небезпеки злочинних посягань та загрози інтересам суспільства й держави. Під час здійснення ОРД не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб.

Ці положення Міжнародного пакту закріплено у ст. 30 Конституції України як конституційний принцип недоторканності житла. Ця конституційна норма захищає власника житла від посягання на нього з боку посадових чи інших осіб державних органів, у тому числі й тих, які здійснюють ОРД та кримінальне судочинство. Водночас ця конституційна норма визначає, що у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, можливий інший, установлений законом порядок проникнення в житло чи в інше володіння особи, проведення в них огляду й обшуку. Про це йдеться також у Законі України “Про Національну поліцію”, який визначив поліцію як центральний орган виконавчої влади, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Діяльність поліції повністю відповідає ст. 3 Конституції України [4], яка головним обов'язком держави визначає забезпечення прав і свобод людини. Щодо конституційної гарантії недоторканності житла чи іншого володіння особи, основна діяльність поліції така.

Поліція, здійснює превентивну та профілактичну діяльність, виявляє причини й умови, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, і вживає заходів з метою їх виявлення та припинення. Крім того, вона здійснює оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну, виконавчу та охоронну функції, має право безперешкодно у будь-який час доби входити на земельні ділянки, в жилі та інші приміщення громадян у разі

переслідування злочинця або припинення кримінального правопорушення, що загрожує життю мешканців, а також у разі стихійного лиха та в інших надзвичайних ситуаціях. Відповідно до своєї компетенції поліція має право в будь-який час входити і в жилі приміщення осіб, які перебувають під адміністративним наглядом тощо [5].

На думку І. П. Козаченка, “механізм негласного проникнення повинен відповідати таким вимогам:

1) проникнення в житло може здійснюватися лише з метою огляду і візуального спостереження в ньому. Фіксація фактичних даних може здійснюватись із застосуванням фото-, аудіо- й відеозйомки та інших технічних засобів;

2) обшук непроцесуальним шляхом забороняється;

3) орган, який прийняв рішення про негласне проникнення, зобов'язаний винести постанову про необхідність такого заходу на основі заведеної оперативно-розшукової справи та звернутись за дозволом (рішенням) суду. Під час розгляду подання оперативного підрозділу про необхідність негласного проникнення суддя може вимагати від відповідного органу для ознайомлення матеріали, якими обґрунтовується необхідність цього ОРЗ;

4) розглянувши подання, суддя виносить постанову або дає письмовий дозвіл на проникнення в житло чи інше володіння особи або відмовляє в застосуванні такого заходу;

5) суддя, який дав дозвіл на проведення негласного проникнення, встановлює термін дії дозволу, може подовжити або скасувати його;

6) фактичні дані, отримані в результаті негласного проникнення в житло громадянина, долучаються до кримінальної справи у разі, коли вони визнані доказами у справі. До справи долучається також копія постанови судді про дозвіл на проникнення до житла чи до іншого володіння особи” [6, с. 164–165].

Але після прийняття нового кримінально процесуального кодексу у 2012 році були здійсненні деякі зміни, чинним кримінальним процесуальним законодавством чітко визначено:

- підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема негласного обстеження житла особи;

- порядок, строки розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, зміст таких клопотань та строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на її проведення (ст. 248, 249 КПК України); 280

- вимоги до постанови слідчого та прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 251 КПК України);

- випадки проведення негласної слідчої (розшукової) дії до постановлення ухвали слідчого судді (ст. 250 КПК України);

- правила фіксації ходу та результатів проведення негласної слідчої (розшукової) дії (ст. 252 КПК України);

- заходи щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 254 КПК України) та інформації, що не використовується в кримінальному провадженні (ст. 255 КПК України);

- загальні засади використання результатів у доказуванні (ст. 256 КПК України) та в інших цілях або передання інформації (ст. 256 КПК України)

Цим вимогам відповідають і норми оперативно-розшукового законодавства, які визначають гарантії законності під час проникнення в житло громадянина без його згоди. Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність” визначає:

а) негласне проникнення в житло громадянина має винятковий і тимчасовий характер;

б) здійснюється виключно оперативними підрозділами за наявності оперативно-розшукової справи з дозволу суду;

в) матеріали провадження (оригінали подання, постанови судді тощо) зберігаються у відповідному суді за правилами таємного діловодства;

г) якщо протягом шести місяців не встановлено дані, що вказують на ознаки злочину в діях особи, щодо якої здійснювалися ОРЗ, справу оперативної розробки має бути знищено [2].

Однією з гарантій забезпечення прав і свобод громадян є конституційний принцип недоторканності житла, що передбачає не тільки законні підстави, але й правові гарантії недоторканності житла, які полягають у тому, що оперативні підрозділи мають змогу негласно проникати в житло громадянина без його дозволу лише в передбачених нормами права випадках із дотриманням установленого Законом та відомчими нормативними актами порядку. Ст. 31 Конституції України втілила положення Загальної декларації прав людини щодо гарантій таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. В декларації визначено також основні форми кореспонденції: телеграфна, листування, шифрограми тощо. Згідно з цим документом недоторканність кореспонденції належить до основних таємниць людини [6].

За загальною нормою телеграфні повідомлення, телефонні розмови та інша кореспонденція нерідко мають особистий характер. Зазначений принцип стосується відношення не лише його змісту, але й тісно пов'язаний з іншими конституційними принципами, а саме: повагою до гідності людини; невтручання в її особисте життя; правом на свободу думки й слова; вільного висловлювання своїх поглядів і переконань; правом на свободу світогляду й віросповідання; судового захисту прав і свобод. Загальна формула ст. 31 Конституції України свідчить про те, що таємниця листування охороняється законом, конкретизується в чинному законодавстві.

Отже, важливими методологічними засадами забезпечення прав і свобод громадян під час проведення ОРЗ мають бути основоположні приписи Конституції України, яка створила юридичну базу не тільки для всіх галузей

права в державі, але й для розробки чинного оперативно-розшукового законодавства.

1. Основи оперативно-розшукової діяльності». Навчальний посібник. Автори: О. Ю. Анциферов, М.В. Стацак, В. В. Шендрик та ін. / за редакцією С.М. Гусарова. Х.: Вид-во ХНУВС, 2015. 312 С.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: zakon.rada.gov.ua/go/995_043.

4. Конституція України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

5. Про Національну поліцію: Закон України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/580-19.

6. Козаченко І. П. Дотримання прав і свобод людини у проведенні тимчасових і виняткових оперативно-розшукових заходів. Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. 2010. № 1 (1). С. 161–169.

***Журавель Валерія**, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

***Телійчук Віталій Григорович**, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент*

МІСЦЕ І РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У наукових працях із теорії оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу, а також у публікаціях фахівців у галузі кримінального права та кримінології періодично виникають дискусії щодо співвідношення понять «боротьба» та «протидія» як у контексті злочинності загалом, так і щодо окремих видів злочинів. Та все ж таки перевага надається поняттю «протидія злочинності».

Існує думка про те, що протидія злочинності за своїм характером є правоохоронною діяльністю, яку розглядають як багатofункціональне та

різноаспектне поняття, що охоплює майже всі сфери державної діяльності. Її здійснюють на загально соціальному та соціальному рівнях. Загально соціальна протидія злочинності є основою соціальної протидії. Її здійснюють шляхом правового реагування на вчинення злочину та соціально-кримінологічного запобігання новим злочинам. Процес реагування на вчинений злочин утворює самостійну систему заходів, які застосовують у певній послідовності.

О.М. Бандурка та О.М. Литвинов ознаками протидії злочинності вважають заходи реагування на вчинений злочин. До цих ознак вони відносять:

- діяльність державних органів, інститутів громадянського суспільства, організацій і фізичних осіб у межах їх повноважень, спрямована проти злочинних посягань
- метою протидії є мінімізація та (або) ліквідація наслідків злочинної діяльності
- може здійснюватися як за допомогою ранньої (профілактичної) запобіжної діяльності, спрямованої на виявлення й подальше усунення причин протиправної (злочинної) діяльності, так і за допомогою боротьби, спрямованої на виявлення, запобігання, припинення, розкриття і розслідування злочинів [3].

Функції оперативних підрозділів зумовлені тими повноваженнями, які покладено на них законодавцем. Визначальними для діяльності оперативних підрозділів мають бути норми Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2]. Це цілком закономірно, оскільки оперативні підрозділи правоохоронних органів і є суб'єктами.

На нашу думку, кримінальна поліція відіграє важливе значення у протидії злочинності, адже саме підрозділи кримінальної поліції мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, за допомогою якої гласно або негласно можна встановити осіб, які вчинили злочин, осіб, які переховуються від органів досудового розслідування та суду, безвісти зниклих осіб, а також осіб, які мають намір або можуть вчинити злочин. Протидія злочинності напряму пов'язана саме з особами, які мають намір або можуть вчинити злочин, їх виявленням і встановленням. До таких осіб відносяться особи низького соціального статусу, а також особи, які відбували покарання у місцях позбавлення волі. Ці дві категорії осіб в більшій мірі і вчиняють злочини.

Протидіяти вчиненню злочину набагато легше, аніж потім встановлювати попередній стан суспільних відносин, яким була завдана шкода внаслідок вчинення кримінального правопорушення, розслідувати уже вчинене кримінальне правопорушення та знаходити винних та до нього причетних. Підрозділи кримінальної поліції зобов'язані здійснювати пошук людей, схильних до вчинення злочину та проведення з ними оперативно-профілактичних заходів, з метою недопущення вчинення злочинів

(проводити з ними бесіди, здійснювати нагляд щодо висвітлення за можливого планування вчинення протиправних дій чи злочинів та ін.).

Отже, з впевненістю можна сказати, що у протидії злочинності підрозділи кримінальної поліції займають провідне місце, оскільки, левову частку виявлення, попередження та запобігання злочинів здійснюють, саме ці підрозділи, а також у межах своїх функціональних обов'язків здійснюють супроводження кримінального провадження.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. №580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 26.11.2020)

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України в редакції № 912-IX від 17.09.2020.

3. Бандурка О.М. Стратегія і тактика протидії злочинності: монографія. Харків: Ніка Нова, 2012, 318 с.

Загоровська Ілона, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олексенко Володимир Григорович, старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ У ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.

Відповідно до ч.1 ст.246 Кримінально процесуального кодексу (далі - КПК) України негласні слідчі (розшукові) дії - це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом [2].

Рішення про проведення НС(Р)Д приймається слідчим, прокурором, а у виняткових випадках визначеними КПК слідчим суддею.

Взаємодія слідчого та оперативних працівників – це спільна співпраця при досудовому розслідуванні з розподілом певних функцій, взаємних обов'язків, які спрямовані на розкриття злочинів.

Взаємодія слідчого та оперативних працівників є різноплановою і набуває певних правових форм. Але форма такої взаємодії, безперечно, пов'язана з характером слідчої або оперативно-розшукової ситуації, що склалася у зв'язку з кримінальним провадженням чи оперативно-розшуковою ситуацією, і залежить від слідчого, реалізуючись за його ініціативою та під його процесуальним контролем [3].

На нашу думку, є процесуальні так і не процесуальні форми взаємодії слідчого та оперативних працівників під час проведення НС(Р)Д. Процесуальні форми – це ті форми, які регулюються КПК України, тобто це може бути надання допомоги слідчому під час провадження НС(Р)Д; доручення слідчого щодо проведення НС(Р)Д; фіксація та надання слідчому (прокурору) результатів проведення НС(Р)Д. Не процесуальні форми – це ті, що передбачені відомчими нормативними актами. Наприклад: узгоджена діяльність у складі слідчо-оперативної групи; контроль; погоджене планування спільних негласних слідчих (розшукових) дій та інше.

Слід зазначити, що належна організація взаємодії слідчого з оперативними підрозділами щодо проведення НС(Р)Д в кримінальному провадженні є одним із напрямів підвищення ефективності виконання завдань із захисту особи, суспільства та держави від правопорушень, охорони прав, свобод і законних інтересів. Метою якою є вжиття заходів спрямованих на те, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений.

Право слідчого надавати доручення на проведення негласних слідчих (розшукових) дій передбачено нормами п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України, які кореспондують із положеннями ст. 41 Кодексу щодо обов'язкового виконання оперативними підрозділами письмових доручень слідчого [2].

Порядок надання доручень на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, його зміст, організацію виконання визначено в розділі 3 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій... НСРД [4].

У ч. 2 ст. 41 КПК України передбачено, що під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого.

На сьогоднішній день, практика щодо взаємодії слідчого та оперативних працівників під час проведення НС(Р)Д показує, що проблема полягає у своєчасності та повноті проведення таких дій.

Адже, при розслідуванні кримінального правопорушення як слідчий, так і оперативний підрозділ повинні бути професіоналами своєї справи і належним чином виконувати покладені на них зобов'язання та процесуальні повноваження для досягнення позитивного результату. Однак при значному обсязі кримінальних правопорушень організація взаємодії не здійснюється на

достатньому професійному рівні за браком часу і у зв'язку з неналежною професійною підготовкою.

Нестача часу виникає у зв'язку з обсягом кримінального правопорушення. Що й так же зумовлює стислі строки для планування повсякденної роботи.

Роблячи підсумок вищевказаного, можна зазначити, що проблематика взаємодії слідчого з оперативними підрозділами у проведенні НСПД на сьогоднішній день залишається досить актуальною і потребує подальшого наукового дослідження.

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96//ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховної Ради (ВР) України URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 01.09.2018 № 4651-VI// БД «Законодавство України» / (ВР) України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 03.03.2019).

3. Топчій В. В. *Форми взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами МВС України* / В. В. Топчій // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 111–121.

4. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [Електронний ресурс] : наказ ГПУ, МВС, СБУ, Мін'юсту та ін. від 16 листоп. 2012 р. № 114/1042/516/936/ 16875/5. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>

*Капінус Марія, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Шиян Анатолій Григорович, старший викладач кафедри кримінально-
правових дисциплін Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ.*

**ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОФІЛАКТИКА
ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Серед основних напрямків забезпечення державою прав та свобод

людини є боротьба із злочинністю. Дієвим та головним засобом протидії злочинності виступає оперативно-розшукова діяльність, складовою частиною якої є оперативно-розшукова профілактика.

Теоретичні основи оперативно-розшукової профілактики формувалися одночасно з теорією оперативно-розшукової інформації. Власне профілактика передбачала і ґрунтувалася на інформаційно-аналітичному й інформаційно-прогностичному забезпеченні оперативно-розшукової діяльності. Саме попередня оперативна перевірка первинної оперативно-значимої інформації і її реалізація здійснюються в такій формі оперативно-розшукової діяльності як оперативно-розшукова профілактика злочинів [1, с. 185].

Оскільки законодавче визначення поняття оперативно-розшукової профілактики відсутнє, то серед науковців спостерігається різноманітна палітра суджень з цього питання.

Так, наприклад, В.В. Шендрик і М.В. Стацак під оперативно-розшуковою превенцією розуміють організаційно-тактичну форму оперативно-розшукової діяльності, яка здійснюється у процесі оперативно-розшукового прогнозування та профілактики злочинності за допомогою використання дозволених національним законодавством оперативно-розшукових можливостей (заходів, засобів та сил) [2, с. 385].

І.О. Крепаков вважає, що оперативно-розшукова профілактика злочинів – це напрям діяльності (обов'язок) оперативних підрозділів, що має за мету вжиття певних методів та заходів, спрямованих на встановлення і усунення причин та умов, тобто об'єктивних факторів дійсності, що можуть вплинути на особистість, сприяючи формуванню у неї злочинної установки, а також виявлення індивідуальних ознак схильності особи до вчинення злочину з метою здійснення превентивної психокорекції свідомості [3, с. 109].

Т.В. Миронюк оперативно-розшукову профілактику визначає як самостійну форму прояву, що передбачає діяльність оперативних підрозділів, спрямовану на виявлення, усунення або нейтралізацію причин та умов вчинення злочинів, виявлення осіб, які схильні до протиправних порушень, та превентивного впливу на них, запобігання злочинам, що готуються, та припинення таких, що розпочалися, з використанням спеціальних сил, засобів та методів оперативно-розшукової діяльності [4, с. 13].

У будь-якому разі, позиції більшості вчених зводяться до того, що оперативно-розшукова профілактика є обов'язком оперативних підрозділів, позаяк закріплений частиною 1 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». А вона, як відомо, визначає, що оперативні підрозділи у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, зобов'язані вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень [5]. При цьому слід підкреслити такий важливий аспект - оперативно-розшукова профілактика як

складова оперативно-розшукової діяльності протидії злочинів має перспективний характер, бо дозволяє нейтралізувати протиправну діяльність на стадіях виношування злочинного задуму і ранньої підготовки до злочину.

Той чи інший вид діяльності ставить перед собою вирішення певних завдань. Щодо завдань оперативно-розшукової профілактики злочинів, як напряму оперативно-розшукової діяльності, то В.І. Василичук визначає їх так: «... завдання оперативно-розшукової профілактики злочинів слід визначити пріоритетним щодо інших завдань оперативно-розшукової діяльності, оскільки в разі його виконання немає потреби у вирішенні двох інших – припинення та розкриття. У класичному варіанті оперативно-розшукова профілактика передбачає комплекс оперативно-тактичних дій, спрямованих на недопущення злочину, припинення кримінальної діяльності на стадії підготовки або навіть на стадії злочинного задуму» [6, с. 89].

Джерелами інформації щодо необхідності здійснення оперативно-розшукової профілактики виступають залучені до негласного співробітництва особи, небайдужі до проявів злочинних намірів громадяни, оперативні обліки, алфавітні картотеки, автоматизовані інформаційні системи, автоматизовані робочі місця. Останнім часом важливим джерелом інформації є мережа Інтернет, яка стає все більш розгалуженою і доступною для багатьох людей. При цьому є важливим те, що на відміну від інших форм оперативно-розшукової діяльності значна частина заходів оперативно-розшукової профілактики злочинів здійснюються на гласній основі. Завдяки цьому в суспільстві створюється ефект постійної присутності правоохоронців на місцях, у громадян підвищується відчуття захищеності, що в кінцевому рахунку позитивно впливає на рівень довіри до правоохоронних органів.

Здійснення оперативно-розшукової профілактики покладається на оперативні підрозділи відповідних правоохоронних органів, до компетенції яких входить проведення оперативно-розшукової діяльності, а також виконання доручень слідчого, дізнавача, прокурора на проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій у кримінальному провадженні.

Якщо дослідити напрями оперативно-розшукової профілактики злочинів, то можна визначити, що в її рамках забезпечується: 1) попередня оперативна перевірка достовірності первинної інформації про вчинення кримінально каранних діянь; 2) збір додаткової інформації про осіб, факти та обставини, що представляють оперативний інтерес для оперативних підрозділів і їх співробітників; 3) виявлення ознак злочинів, використання отриманих даних з метою запобігання, припинення, розкриття злочинів; 4) встановлення осіб, причетних до вчинення злочинів і здійснення на них профілактичного впливу; 5) розшук підозрюваних (обвинувачених), а також засуджених, що ухиляються від відбування покарання; 6) виявлення й усунення умов та причин, які сприяють вчиненню злочинів; 7) формування оперативно-профілактичних обліків.

Отже, з викладеного можна дійти висновку про те, що оперативно-

розшукова профілактика як складова частина оперативно-розшукової діяльності має безумовний якісний вплив на стан боротьби зі злочинністю в Україні, підвищує в громадян відчуття захищеності та позитивно впливає на рівень довіри до правоохоронних органів. Але при цьому не можна оминати увагою такий важливий її аспект - в роботі оперативних підрозділів вона займає незначну частку, оскільки основним напрямом їх діяльності завжди виступає розкриття злочинів.

1. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність. Частина I: Підручник. Харків: вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.

2. Шендрик В.В., Стацак М.В. Теоретичні підходи до визначення поняття «оперативно-розшукова превенція злочинності підрозділами кримінальної поліції». *Форум права: електрон. наук. фахове вид.* 2017. № 5. С. 382-388. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2017_5_60.pdf

3. Крепаков І.О. Щодо визначення дефініції «оперативно-розшукова профілактика». *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу: матеріали наук.-практ. конф.* (м. Харків, 8 листопада 2017 року). Харків, 2017. С. 108-110.

4. Миронюк Т.В. Правові та організаційні засади оперативно-розшукової профілактики.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. НАВС, 2011. 20 с.

5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 грудня 1992 року № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України.* 1992. № 22. Ст. 303.

6. Василичук В.І. Оперативно-розшукова профілактика як форма оперативно-розшукової діяльності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ.* 2012. №2 (4). С. 89-98.

Бондаренко Андрій, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Фролікова Віолетта, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олексенко Володимир Григорович, старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ (СЛІДЧИХ) РОЗШУКОВИХ ДІЙ

Приватність спілкування є невід'ємним правом особи, правом, що гарантоване кожному громадянину нашої країни Конституцією України, згідно з вимогами якої, кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31 Конституції України). У той же час інтереси суспільства, держави, окремих громадян та організацій зумовлюють визнання можливості тимчасового обмеження окремих конституційних прав особи. Законність таких обмежень забезпечується прийняттям відповідних судових рішень і лише у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати правду під час здійснення кримінального провадження, в інтересах національної безпеки та прав людини.

Відповідно до ч. 2 ст. 32 Конституції України, не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. З огляду на дану конституційну норму, можемо констатувати, що приватне (особисте) життя фізичної особи може бути обмежене, але за умови законності та обґрунтованості такого обмеження. Так чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) передбачає низку слідчих (розшукових) дій, які спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, зокрема, визначає негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД), серед яких є і втручання у приватне спілкування особи. Як впливає зі змісту ст. 258 КПК, ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді. Частина 2 цієї ж статті передбачає, що прокурор,

слідчий, за погодженням з прокурором, зобов'язаний звернутися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на втручання в приватне спілкування в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 цього Кодексу, якщо будь-яка слідча (розшукова) дія включатиме таке втручання. Частина 3 статті 258 КПК розкриває зміст дефініції спілкування й зазначає, що це є передання інформації в будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв'язку будь-якого типу. Спілкування є приватним, якщо інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, при яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб. Зокрема, частина 4 статті 258 КПК констатує, що втручанням у приватне спілкування є доступ до змісту спілкування за умов, якщо учасники спілкування мають достатні підстави вважати, що спілкування є приватним. Різновидами втручання в приватне спілкування є: 1) аудіо-, відеоконтроль особи; 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції; 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем.

Однією з гарантій законності втручання у приватне спілкування як різновид НСРД, є судовий контроль за здійсненням певних заходів органів розслідування, які обмежують конституційні права громадян. Відповідно до міжнародних стандартів у Конституції України також зазначається, що окремі обмеження прав громадян можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом. Наведене конституційне положення отримало деталізацію в КПК України, яким встановлено загальні риси механізму прийняття рішень слідчим суддею про застосування негласних обмежень, підстави їх прийняття, вимоги до таких рішень тощо.

Так, М.П. Каркач, М.Й. Курочка, С.М. Іванов, характеризуючи судовий контроль за додержанням законності під час дізнання та досудового слідства, визначають лише предмет судового контролю [4, с. 121–123]. В.М. Гаращук, розглядаючи контроль в державному управлінні, відокремлює об'єкт і предмет контролю як відносно самостійні дефініції [5].

Вважаючи на вищевикладені міркування, об'єктом судового контролю в досліджуваній сфері слід визнати діяльність (або бездіяльність) слідчого (прокурора), що пов'язана з тимчасовим обмеженням або можливим порушенням конституційних прав громадян та приватність спілкування.

Предметом судового контролю у сфері втручання у приватне спілкування є законність та обґрунтованість рішень і дій слідчого (прокурора), реалізація або виконання яких супроводжується обмеженням конституційних прав громадян на приватність спілкування. При цьому перевірка законності й обґрунтованості передбачає порівняння певних ситуацій, які виникли під час досудового слідства, тим умовам, з якими закон пов'язує можливість проведення зазначених НСРД.

Розглядаючи проблематику заслуговує на увагу питання щодо визнання результатів проведених НСРД як допустимих доказів у

кримінальному провадженні. Як впливає зі змісту ч. 1 ст. 86 КПК, доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом. Частина 2 ст. 86 КПК передбачає, що недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилатися суд при ухваленні судового рішення. Досліджуючи дане питання, КСУ у рішенні № 12-рп/2011 від 20.10.2011р. у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України зазначив: «Визнаватися допустимими і використовуватися як докази в кримінальній справі можуть тільки фактичні дані, одержані відповідно до вимог кримінально-процесуального законодавства. Перевірка доказів на їх допустимість є найважливішою гарантією забезпечення прав і свобод людини і громадянина в кримінальному процесі та ухвалення законного і справедливого рішення в справі» (п. 3.2) [3].

Висновок. Отже, слід зазначити те, що приватне життя особи є невід'ємним правом кожного й перебуває під особливим правовим захистом. Втручання в приватне спілкування особи шляхом проведення негласних (слідчих) розшукових дій вимагає чіткого дотримання законодавства, встановленого Кримінальним процесуальним кодексом України.

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012 № 4651- VI. Дата оновлення 11.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Рішення Конституційного Суду України від 20.10.2011 № 12-рп/2011 у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11>

4. Каркач П.М., Курочка М.Й., Іванов С.М. Контроль за додержанням законності в ході дізнання та досудового слідства: навч. посібник / П.М. Каркач, М.Й. Курочка, С.М. Іванов // МВС України, Луганський державний університет ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. – 156 с.

5. Гаращук В.М. Предмет, об'єкт і суб'єкт контролю в державному управлінні / В.М. Гаращук // Проблеми законності. – 2001. – № 50. – С. 92–97.

Латиш Анна, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

За останні роки в Україні проведено досить результативну науково-теоретичну роботу з теоретичного вивчення питання конфіденційного співробітництва. Серед науковців слід відзначити: С.В. Албула, А.В. Єфремова, О.Б. Керницького, М.М. Перепелиці, С.В. Обшалова, К.М. Ольшевського, І.М. Охріменко, В.Є. Тарасенко, Р.В. Тарасенко, С.Р. Тагієва та ін.

Під конфіденційним співробітництвом слід розуміти взаємодію громадян з оперативними підрозділами правоохоронних органів, яка полягає у наданні ними на засадах добровільності систематичної законспірованої допомоги у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності [1].

Оперативні підрозділи з метою виконання завдань оперативно-розшукової діяльності у відповідності до п. 14 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2] мають право використовувати конфіденційне співробітництво згідно ст. 275 Кримінального процесуального кодексу України (далі за текстом – КПК України) [3].

Ст. 275 КПК України передбачає, що проводячи негласні слідчі (розшукові) дії слідчий уповноважений використовувати інформацію, яку отримано внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, а також залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, які передбачені КПК України [3].

Слідчий або уповноважений оперативний підрозділ, проводячи негласні слідчі (розшукові) дії в праві використовувати інформацію, яку було отримано під час конфіденційного співробітництва з іншими особами або залучення таких осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених ст. 275 КПК України [3] (п. 3.9. Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні) [4].

За бажанням осіб їх співробітництво з оперативним підрозділом може бути оформлено письмовою угодою з гарантуванням конфіденційності співробітництва. Співробітництво на конфіденційній основі дозволяється встановлювати з повнолітніми, дієздатними особами, які добровільно дали на це згоду незалежно від їх громадянства, національності, статі, посадового, соціального та майнового стану, належності до громадських об'єднань, політичних, ідеологічних і релігійних переконань здатних за своїми діловими та особистими якостями надавати допомогу в боротьбі зі злочинністю за винятком випадків, передбачених чинним законодавством України.

Конфіденти вважаються однією з основних сил оперативно-розшукової діяльності через те, що, як правило, забезпечують добування таємної інформації, необхідної для оперативних підрозділів у сфері оперативно-розшукової діяльності. Умови конфіденційного співробітництва та порядок його оформлення встановлюються відомчими актами. Особи, які залучені до конфіденційного співробітництва, при виконанні завдань оперативно-розшукової діяльності зобов'язані зберігати таємницю, яка стала їм відома у зв'язку з цим. Розголошення такої таємниці тягне за собою відповідальність відповідно до чинного законодавства, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, які порушують права людини.

Використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, як і сама робота з конфідентами відзначається великою складністю і вимагає від працівників оперативних підрозділів необхідних знань у цій сфері і належного практичного досвіду.

Конфіденційне співробітництво можна вважати одним із найбільш дієвих оперативно-розшукових заходів стосовно попередження, виявлення та розкриття злочинів. Адже такий спосіб співробітництва є негласним, тобто невідомим для сторонніх осіб, і забезпечує постійне надходження інформації про об'єкт розробки. Дана інформація може мати різний за своїм характером зміст, тому оперативний працівник повинен її проаналізувати, враховуючи особистість конфідента, мотиви його співпраці, особисті якості – запам'ятовування та відтворення отриманих відомостей та фактів. Здебільшого діяльність конфідентів носить випереджаючий характер, тобто вона спрямована на збір інформації про явища та факти злочинної поведінки у майбутньому, щоб потім правоохоронні органи змогли запобігти вчиненню чергового злочину.

Підсумовуючи зазначене вище, слід погодитися з С. А. Вязмікіним, що існують деякі відмінності конфіденційного співробітництва під час проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій у протидії злочинам, зокрема за правовим статусом, суб'єктним складом та процесуальним оформленням.

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59321 (дата звернення 23.11.2020)

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-13. – Ст. 88.

3. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ Генеральної прокуратури України; Міністерства внутрішніх справ України; Служби безпеки України; Адміністрації державної прикордонної служби України; Міністерства фінансів України; Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12> (дата звернення 23.11.2020)

4. Вязмікін С.А. Конфіденційне співробітництво у кримінальному провадженні URL: http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/3846/1/11_p058-060.pdf (дата звернення 23.11.2020)

Маклаков Олександр, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

В сучасних реаліях слід детально вивчати та аналізувати ряд проблемних питань, з метою подальшої успішної оперативно-розшукової протидії злочинам і запропоновані шляхи їх удосконалення.

Актуальним питанням залишається проблема зниження матеріальних збитків під час кваліфікації тяжкості кримінального правопорушення на початку кримінального провадження, що в свою чергу впливає на діяльність слідчого, таким чином позбавляє його можливості надавати доручення оперативним підрозділам на проведення негласних слідчих (розшукових) дій по тяжких та особливо тяжких злочинах, які на початковому етапі були кваліфіковані як нетяжкі. Саме у збільшенні доручень слідчих на проведення НСРД у рамках вже відкритих кримінальних проваджень ми бачимо підвищення якості взаємодії слідчих та оперативних працівників, і посилення оперативних можливостей у допомозі слідству.

Слід оцінювати роботу слідчого та оперативного працівника як їх спільну діяльність під час розслідування того чи іншого кримінального правопорушення. Звітувати про проведені процесуальні слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії мають як слідчі та і оперативні працівники.

Потребує запровадження нових підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинам, а саме створення власних систем економічного аналізу та аналізу ризиків.

Так, відповідно до пункту 3 статті 25 Закону України «Про Національну поліцію», до повноважень поліції входить здійснення інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної роботи [1].

На підставі вивчення матеріалів практики визначено, що усю роботу з інформаційно-аналітичного забезпечення, яка проводиться оперативними підрозділами з оперативно-розшукової протидії злочинам можна поділити на декілька етапів:

I – збирання та накопичення необхідної інформації;

II – створення певного обліку, систематизація та розподіл інформації, яка надійшла;

III – накопичення інформації, здійснюється оперативними працівниками, в подальшому така інформація постійно розширюється;

IV – аналізування отриманої та накопиченої інформації, що в подальшому сприяє підсумовуванню відомостей не лише про кількісну сторону порушення законодавства, але й про конкретні види й характер правопорушень. На підставі аналізу робляться висновки про динаміку, тенденції правопорушень і висловлюються пропозиції, спрямовані на їх усунення; V – збереження накопленої інформації;

VI – пошук необхідної Інформації та передача її для використання в роботі.

Також слід передбачити об'єднання створених інформаційних ресурсів Міністерств та відомств, які існують та функціонують в Україні у єдиний інформаційно-аналітичний комплекс, крім цього, слід пам'ятати використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерного та телекомунікаційного обладнання для забезпечення оперативно-службової

діяльності оперативних підрозділів, зміцнення їх спроможності до протидії злочинності.

Окрім того, потребує вжиття заходів щодо організації підготовки «офіцерів-аналітиків», їх підбору та кадрового супроводу.

Доцільно активно використовувати можливості представників громадськості, осіб які конфіденційно співробітничать з правоохоронними органами у відповідності до вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2] та ст. 275 КПК України [3].

Особливу увагу доцільно звернути на систему заохочень – де, наприклад, особи які сприяють викриттю кримінальних правопорушень можуть отримувати частину відновлених коштів або штрафів, накладених в результаті викриття.

Для покращення оперативно-розшукової протидії злочинам необхідно покращення нормативно-правового регулювання діяльності оперативних підрозділів, належної організації роботи з протидії злочинам, а також професійного кадрового забезпечення оперативних підрозділів.

1. Про національну поліцію : закон України від 02.06.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12> (дата звернення: 22.11.2020).

2. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : закон України від 13.04.2012 № 4652-VI : станом на 01 черв. 2012 р.: (Відповідає офіц. текстові). Київ : Алерта, 2012. 304 с.

Малиш Ярослав, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ДЕЯКІ ТАКТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ТА ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО ОПИТУВАННЯ

Оперативно-розшукову діяльність зазвичай розглядають у двох аспектах: практичному та теоретичному. Практичний забезпечується постійним застосуванням оперативними працівниками засобів і методів ОРД під час виконання своїх обов'язків. Теоретичний – науковими розробками та напрацьованим роками досвідом, сконцентрованим у методичних рекомендаціях та у настановних документах. Серед них і психологічний доробок, який зумовлює виникнення та розвиток окремої галузі знань – психології ОРД, потенціал якої не повним обсягом використовується для розв'язання практичних завдань, що часто пов'язано з недооцінюванням важливості вирішення теоретичних проблем. Це стосується і діяльності працівників оперативних підрозділів, які здійснюють оперативне (розвідувальне) опитування, головною ознакою якої є конфіденційність, а часто й конспірація.

Окреслене й зумовлює необхідність комплексного розгляду питання тактико-психологічних засад у процесі оперативного (розвідувального) спілкування оперативного працівника з джерелами отримання необхідної інформації.

Перш за все, слід дослідити означене питання з розгляду термінології, яка застосовується у різних наукових галузях, і визначити її застосування через призму оперативно-розшукових наук.

Отже, оперативне опитування – одна з оперативно-розшукових дій, що полягає у збиранні працівниками відповідних правочинних органів первинної фактичної інформації зі слів опитуваної особи, що має значення для вирішення завдань ОРД шляхом спонукання ними цієї особи (у тому числі з використанням правомірних тактичних прийомів) до надання відповідей на запитання, які їх цікавлять і входять до їх компетенції [1, с. 65–74].

Також, окреслюючи поняття ОРД, як слушно зауважує М. А. Погорецький, слід ґрунтуватися на концептуальних засадах людської діяльності, сформульованих, зокрема, у філософській, психологічній та іншій літературі [2, с. 153]. Тому дослідження поняття у площині діяльності оперативних працівників під час проведення оперативного опитування є лише окремим видом такої поведінки.

Визначення цієї поведінки має ґрунтуватися на усталених соціально-психологічних поняттях, зважаючи на сутність професії, а також зумовлюватися службовим становищем і змістом ОРД. Адже йому одночасно доводиться зосереджувати увагу на тактиці встановлення довірчих стосунків, і на отриманні потрібної інформації.

Залежно від конкретної ситуації, опитування може бути попередньо підготовленим або непідготовленим.

У першому випадку ретельно вивчають особистість людини, з якою має проводитися спілкування, її інтереси, ставлення до події, що є предметом спілкування, сильні й слабкі особистісні властивості тощо. Однак таке буває нечасто, оскільки, частіше оперативний працівник не знає заздалегідь джерело, з яким йому доведеться спілкуватися. Тому, найбільш поширеним є другий шлях – діагностування об'єкта безпосередньо під час спілкування.

За критеріями об'єктів вирізняють оперативне опитування осіб: дружньо настроєних; нейтральних; та таких, які до спілкування з правоохоронними органами настроєні негативно.

Так, опитуючи осіб першої категорії, необхідно мати на увазі, що мотивація надання ними свідчень може бути різноманітною. Іноді основним мотивом є бажання допомогти встановити істину оперативному працівникові щодо злочинної події, але об'єкт може виявляти й бажання відвести підозру або від іншої людини, або й від себе.

Опитуючи другу категорію осіб, беруть до уваги відсутність мотивів приховування інформації, тому такі об'єкти оперативного спілкування зазвичай більш цінні й корисні. Набагато складніше вести опитування вороже настроєних осіб, сприймання яких найчастіше асоціюється з підозрою в причетності їх до злочинної діяльності.

У будь-якому випадку оперативний працівник має заздалегідь продумати свою поведінку, зважаючи на специфічні психологічні риси особистості опитуваних, а також істинного предметного інтересу опитування. Обов'язково беруть до уваги, що реакція опитуваних на запитання, які їм ставляться, може бути найрізноманітнішою. Проте в ній завжди (за умови, якщо людина психічно повноцінна) є своя логіка і сенс. Тому на будь-яку непередбачувану реакцію працівник, що проводить оперативне опитування, має відповідати адекватно її змісту та закономірностям.

Таким чином, можна зробити висновок, що однією з головних умов успішних довірчих стосунків із джерелами інформації під час проведення

оперативного опитування є попереднє вивчення індивідуальних особливостей осіб, з якими буде проводитися спілкування. Ті самі прийоми і способи їх налагодження у разі застосування до різних людей можуть мати різні, а то й протилежні результати. Тому особливого значення набувають знання про індивідуальні особливості осіб за психологічними, соціальними і фізіологічними чинниками, щільно пов'язаними між собою.

1. Шилін М. О. Оперативне опитування як метод отримання оперативної інформації. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2002. № 1, ч. 2. С. 65–74.

2. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія. Харків : Арсіс, 2007. 576 с.

3. Козлов В., Козлова А. Техники управления агрессией : аудиокнига // Kodges.ru: библиотека книг. URL: <http://www.kodges.ru/14194-tekhnikupravlenija-agressiej-j-audiokniga.html> (дата звернення: 22.10.2020).

Малюк Василь Васильович,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ВЧИНЮВАНИМ ЗЛОЧИННИМИ СПІЛЬНОТАМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Завдання оперативних працівників – виявлення фактів злочинних дій (тобто, конкретних дій, за які передбачені певні санкції), в процесі вирішення якого ними здобувається первинна оперативна інформація, що в подальшому підлягає перевірці з метою визначення в діях особи ознак конкретного кримінального правопорушення. Тому оперативні працівники повинні мати знання щодо проявів злочинної діяльності, і відповідно, у загальній оперативній інформації визначити та зафіксувати факти, які в підсумку складуть елементи складу конкретного кримінального правопорушення. Прояви злочинної діяльності суб'єктів злочинного впливу, інших учасників злочинних спільнот раніш фіксувалися на рівні оперативної інформації, але кримінально правові норми, за якими можна було кваліфікувати дії осіб, які створювали та здійснювали керівництво злочинними спільнотами, позиціонували себе у соціумі як «вори в законі» тощо – за весь час існування злочинних спільнот були відсутні. Відсутність відповідних норм створювали проблеми правозастосовчої практики, оскільки були відсутні елементи складів певних кримінальних правопорушень, то, відповідно, був відсутній предмет

доказування, а отже предмет оперативного пошуку та документування. Злочинні дії кримінальних авторитетів, «ворів в законі» та інших суб'єктів злочинного впливу кваліфікувалися за окремими статтями КК України тільки у тому випадку, якщо вони вчинювали конкретне кримінальне правопорушення. Але злочинні «поняття» ще з 90-х років змінилися і дозволяють кримінальним авторитетам не вчинювати злочин особисто і тому довести їх винуватість було вкрай складно.

Ураховуючи зазначене, у червні 2020 року [1] були криміналізовані певні дії осіб, які організовували злочинну діяльність, керували нею і, взагалі, створювали і підтримували «інфраструктуру» злочинного світу. Саме ці дії ми розглядаємо як кримінальні правопорушення, вчинювані злочинними спільнотами. До них відносяться: створення злочинної спільноти, тобто об'єднання двох чи більше злочинних організацій, керівництво такою спільнотою, в тому числі вчинені особою, яка здійснює злочинний вплив або є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі»; умисне встановлення або поширення в суспільстві злочинного впливу, в тому числі – вчинені в ізоляторах тимчасового тримання, слідчих ізоляторах чи установах виконання покарань, вчинені особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі»; організація або сприяння у проведенні злочинного зібрання (сходки представників злочинних організацій або організованих груп, або осіб, які здійснюють злочинний вплив, для планування вчинення одного або більш кримінальних правопорушень, матеріального забезпечення чи координації злочинної діяльності, у тому числі розподілу доходів, одержаних злочинним шляхом, або шляхом злочинного впливу, а також участь у такому зібранні (сходці); звернення до особи, яка, завідомо для винного, може здійснювати злочинний вплив, зокрема до особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», з метою застосування нею такого впливу.

Порівнюючи найбільш «впливові» злочинні спільноти (до таких спільнот відносяться: італійський злочинний синдикат, російська мафія, японська якудза, китайські тріади, колумбійські картелі мексиканська федерація – ці структури мають узагальнену назву «Великі Шістка» [2, с.40]) із законодавством країн походження, необхідно відмітити, що тільки закони розвинених країн виключають норми спрямовані на протидію злочинним спільнотам (у Колумбії, Мексиці, Китаї подібні норми законодавстві відсутні). Аналіз досвіду правоохоронних систем держав, розвинутої демократії, свідчить про застосування ними стратегій, спрямованих в першу чергу на нейтралізацію інфраструктури організованої злочинності. З врахуванням їх досвіду основними шляхами протидії злочинній діяльності осіб, які є суб'єктами злочинного впливу, інших учасників злочинних

спільнот є створення максимально жорстких санкцій за вчинення ними суспільно небезпечних діянь; складення ефективного алгоритму взаємодії усіх служб та підрозділів, у завдання яких входить боротьба із організованою злочинністю; удосконалення кримінологічного моніторингу та стратегії протидії організованій злочинності.

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: Закон України від 04 черв. 2020 р. № 671-ІХ. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2020. № 42. Ст. 343.

2. Мінка П.Я., Чаплинський К. О. Тактика розслідування злочинів, вчинених організованими групами та злочинними організаціями: навчальний посібник. Дніпропетровськ: Дніпропетровський гуманітарний інститут, 2007, 221 с.

Моргун Вікторія, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ОСІБ, ЯКІ ЗАЛУЧАЮТЬСЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року (далі – КПК) впроваджено інститут негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД). Сучасний КПК України значно змінив конструкцію кримінального процесу та змінив застарілі положення. На сьогодні особливим є вирішення процесу проведення НСРД та недоліків його правового урегулювання у кримінальному провадженні.

НСРД є різновидом слідчих (розшукових) дій (далі – СРД), відомості про факти та методи проведення яких не підлягають розголошенню. Згідно ч. 6 ст. 246 КПК за рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи [1]. Сама негласність являється тим фактом, який суттєво впливає на визначення видів негласних слідчих (розшукових) дій. Під терміном «інші особи»

законодавець дає поняття, що є будь-яка особа, яка сприяє органам досудового розслідування.

Діяльність цих осіб залежить від чітко визначеного їхнього статусу, зокрема прав і обов'язків, які на сьогодні залишаються не визначеними. Наукова сфера зазвичай вивчає процесуальний статус учасників кримінального провадження, що уповноваженні проводити негласні слідчі (розшукові) дії, а не інших осіб, що залучаються до їх проведення.

Виникає необхідність у вирішенні питання щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства щодо уточнення процесуального статусу, прав та обов'язків цих осіб.

Коло осіб, що залучаються для проведення негласних слідчих (розшукових) дій певною мірою залежить від кримінальних проваджень, в яких ці дії проводяться та конкретного кримінального правопорушення. За результатами аналізу із зазначеної проблематики виділяють осіб, що переважно часто залучаються для проведення негласних слідчих (розшукових) дій такі як: співробітники оперативних чи оперативно-технічних підрозділів; спеціаліст; перекладач; поняті; окремі громадяни; особи, які співробітничать з оперативними підрозділами на конфіденційній основі; керівники, представники та працівники установ тощо[2, с.169-173].

Співробітники оперативних підрозділів правоохоронних органів, проводять СРД та НСРД за письмовим дорученням слідчого, прокурора (ст. 41 КПК). Своєрідність цих підрозділів є те, що вони наділені оперативно-розшуковою юрисдикцією відповідно до ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Знов-таки ще своєрідність у тому, що оперативний співробітник під час виконання доручення слідчого користується повноваженнями слідчого. Одночасно оперативні співробітники не мають права за власною ініціативою здійснювати процесуальні дії та звертатись з клопотанням щодо цього до прокурора, слідчого судді.

Проведення певних НСРД потребує залучення перекладача (ст. 68 КПК) для перекладу вербального спілкування, мови міміки та інших вад осіб, які спілкуються або відповідних документів, які потрібно перекласти. Зазначений учасник кримінального провадження є важливим, адже його участь у проведенні НСРД залежить від правильного перекладу з однієї мови на іншу інформацію, яка має значення для кримінального провадження.

Спеціаліст відноситься також до учасників кримінального провадження (п.25 ч.1 ст. 3 КПК). Підстави залучення спеціаліста до здійснення НСРД є положення ч.6 ст. 246 КПК та ст. 266 КПК України. Спеціаліст надає уповноваженим особам, які проводять НСРД криміналістичну, методичну, консультативну або технічну допомогу. Наприклад: роз'яснення механізму утворення слідів, фіксації і вилучення слідів, їх послідовність вилучення тощо.

Відповідно до ст. 275 КПК України, до проведення НСРД може бути залучені особи, які конфіденційно співпрацюють з органами досудового розслідування та слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок цього співробітництва під час проведення НСРД. Через те що, у кримінальному процесуальному законодавстві не має такого визначення, як «конфіденційне співробітництво», науковці трактують його, як таємні, негласні відносини, що встановлюються уповноваженими на те органами з громадянами України, іноземцями, особою без громадянства з метою отримання на засадах добровільності та конспіративності доказової, контррозвідувальної та іншої інформації, яка може бути використана для вирішення завдань кримінального провадження [3,с.100-103].

Особа, яка відповідно до закону виконує спеціальні завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272) не є учасником кримінального провадження. Права, обов'язки та умови гарантії її діяльності в кримінальному процесуальному законодавстві не зазначені.

Крім того, з вищевказаним є ще одне невирішене питання щодо розголошення особами відомостей про факт та методи проведення НСРД. Відповідно до п. 1.6 Інструкції «Про організацію проведення НСРД та використання їх результатів у кримінальному провадженні», методи проведення НСРД – це сукупність організаційних, практичних прийомів, у тому числі із застосуванням технічних засобів, які дозволяють у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, отримати інформацію про злочин або особу, яка його вчинила, без її відома [4]. Особи, які отримали допуск і доступ до державної таємниці мають право ознайомлюватись з таємними документами під час проведення слідчих (розшукових) дій (ст. 22, 27 Закон України «Про державну таємницю»). З іншого боку співробітники оперативних підрозділів, які виконують доручення слідчого та залучають осіб до проведення НСРД, які не мають відповідного допуску до державної таємниці вони порушують норму статті 328 Кримінального Кодексу України, а саме розголошення державної таємниці. На нашу думку, особи, які конфіденційно співпрацюють з органами досудового розслідування таким чином, мають отримати доступ до державної таємниці та мати відповідну форму допуску до державної таємниці, а у разі розголошення відомостей повинні нести кримінальну відповідальність.

Таким чином, КПК України 2012 року, зокрема Глава 21 Негласні слідчі (розшукові) дії, не є витонченою.

За результатами аналізу із зазначеної проблематики, можна дійти висновку у необхідності доповнення до кримінального процесуального законодавства України, процесуальних прав, обов'язків залучених осіб до проведення НСРД, а також надання їм доступу та допуску до державної таємниці. За допомогою цього буде на відповідному законодавчому рівні

забезпечена законність, прав та охоронювані законом інтереси осіб, які залучаються для проведення НСРД у кримінальному провадженні.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України; Кодекс, Закон від 11.09.2020 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> (дата звернення: 25.11.2020).

2. Смірнова В. О. Права та обов'язки інших осіб, які залучаються до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Збірник наукових праць НА СБ України, 2018. № 7. С. 169–173. (дата звернення: 25.11.2020).

3. Гольдберг Н.О. Проблеми регулювання конфіденційного співробітництва при здійсненні негласних слідчих (розшукових) дій. Збірник наукових праць, 2016. № 2. С. 100-103. (дата звернення: 25.11.2020).

4. Наказ від 16.11.2012 №114/1042/516/1199/936/1687/5 «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» URL <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0114900-12> (дата звернення: 25.11.2020).

Наддал Єлизавета, здобувач вищої освіти, факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОЛОНІЯХ»

Оперативно-розшукова діяльність є одним із проблемних напрямів у сфері виконання покарань, оскільки щорічно реєструються випадки вчинення нових злочинів як особами, котрі відбувають покарання в установах виконання покарань, так і персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України.

Наведене свідчить про значні прорахунки в організації оперативно-розшукової діяльності в колоніях та про недоліки запобіжної діяльності в органах і установах виконання покарань. Окреслена проблема потребує вирішення, зокрема, й на науковому рівні. З огляду на це метою статті є з'ясування сутності закріпленого у ст. 104 Кримінально- виконавчого

кодексу України поняття “оперативно-розшукова діяльність в колоніях”, формулювання на підставі цього авторського визначення вказаного поняття та встановлення його системоутворюючих ознак. Запропоноване авторами поняття “оперативно-розшукова діяльність в колоніях” має не лише теоретичне, а й практичне значення, що варто враховувати при удосконаленні правового механізму з питань оперативно-розшукової діяльності у сфері виконання покарань.

Теоретичний аспект полягає у тому, що розширено наукові уявлення про один із видів оперативно-розшукової діяльності, а саме – оперативно-розшукову діяльність у колоніях, а також визначено відповідні методологічні заходи для проведення подальших досліджень у цьому напрямі. Практичне значення сформульованого поняття “оперативно-розшукова діяльність в колоніях” полягає у тому, що наведене визначення може бути використане на практиці під час реалізації конкретних прикладних завдань Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, а також при вирішенні питання про доцільність функціонування у сфері виконання покарань України оперативних підрозділів органів та установ виконання покарань.

З практики виконання покарань в Україні відомо, що одним із проблемних напрямів в окресленій сфері є оперативно-розшукова діяльність (ОРД). Зокрема, починаючи з 1991 року і до сьогодні щороку реєструються випадки вчинення нових злочинів особами, які відбувають покарання в установах виконання покарань, та персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України. Зазначене свідчить про значні прорахунки в організації ОРД в УВП і про недоліки запобіжної діяльності в органах та установах виконання покарань, завдання яких визначені у чинному кримінально- виконавчому законодавстві України (ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України).

Отже, є складна прикладна проблема, що потребує вирішення, у тому числі й на науковому рівні. З огляду на це, метою нашого дослідження є з’ясування сутності закріпленого у ст. 104 Кримінально-виконавчого кодексу України поняття “оперативно-розшукова діяльність у колоніях”, формулювання на підставі цього авторського визначення вказаного поняття та встановлення його системоутворюючих ознак. Окреслена мета зумовлена й тим, що у вересні 2017 року Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, реалізація якої на практиці об’єктивно потребує наукового супроводу та обґрунтування.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що питання, які стосуються змісту ОРД у сфері виконання покарань, є предметом посиленої уваги як учених оперативно-розшукового напрямку, так і кримінологів. Разом з тим у контексті змісту реформ, які здійснюються у сфері виконання покарань України з вересня 2017 року, зазначена проблематика досліджена

недостатньо, особливо з урахуванням пропозицій деяких науковців і практиків щодо ліквідації оперативних підрозділів УВП та передачі їхніх функцій оперативним підрозділам Національної поліції.

Додатковим аргументом на користь цього твердження виступає й та обставина, що центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері виконання покарань та пробації (сьогодні це – Міністерство юстиції України (ч. 1 ст. 11 КВК України)), згідно із Законом України “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” не належить до правоохоронних органів.

Таким чином, щоб дати відповідь на запитання, чи потрібно здійснювати ОРД в УВП та які оперативні підрозділи мають реалізувати це завдання, важливо з’ясувати сутність і зміст закріпленого в ст. 104 КВК України поняття “оперативно-розшукова діяльність у колоніях” та визначити його практичне значення для сфери виконання покарань. У результаті узагальнення точок зору науковців, а також з урахуванням положень нормативно-правових актів України можна стверджувати, що під оперативно-розшуковою діяльністю в колоніях слід розуміти систему гласних та негласних заходів, що здійснюються відповідними оперативними підрозділами органів та установ виконання покарань закритого типу на підставі закону, основним завданням яких є пошук і фіксація фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб та груп з метою запобігання вчиненню нових злочинів засудженими та іншими особами, а також для досягнення цілей кримінально-виконавчого законодавства України.

Таким чином, до системоутворюючих ознак, що становлять зміст даного поняття, слід віднести наступні. По-перше, це – система, а не сукупність заходів. У наукових джерелах під системою розуміють ‘порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв’язком частин чого-небудь’.

Відповідно до чинного кримінально-виконавчого законодавства України до системи зазначених заходів належать: комплекс спеціальних профілактичних заходів щодо виявлення, постановки на облік та організації нагляду за особами, схильними до вчинення правопорушень, заходи щодо забезпечення реалізації мети оперативно-розшукової діяльності у колоніях, яка закріплена в ч. 1 ст. 104 КВК України (забезпечення безпеки засуджених, персоналу та інших осіб); заходи, що пов’язані з використанням технічних засобів нагляду і контролю за засудженими (ст. 103 КВК України); інші заходи режимного характеру (ст. 102 КВК України); г) оперативно-розшукові заходи (постановка засуджених на оперативно-профілактичний облік; ведення оперативно-розшукових справ та здійснення інших заходів, визначених у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» та в Кримінальному процесуальному кодексі України⁸). По-друге, це – заходи гласного та негласного характеру. Основу гласних заходів ОРД становить режим виконання і відбування визначеного судом кримінального покарання,

тобто встановлений законом та іншими нормативно-правовими актами порядок виконання і відбування покарання (ч. 1 ст. 102 КВК України).

При цьому згідно з п. 1 розділу XIX Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань (ПВР УВП): Індивідуальна профілактична робота із засудженими, які перебувають на профілактичних обліках, здійснюється цілеспрямовано, планомірно, диференційовано з урахуванням особистості правопорушника, характеру і ступеня його соціальної занедбаності, небезпеки вчиненого злочину та інших особливостей, що мають значення для правильного вибору методів і заходів впливу. Крім того, у зазначеному пункті вказано: Виявлення та постановка на профілактичний облік засуджених, які вчинили правопорушення або мають намір їх вчинити, здійснюється оперативними працівниками шляхом досконалого вивчення матеріалів особової справи засуджених, перевірки відомостей щодо їх поведінки в ізоляторах тимчасового утримання, слідчих ізоляторах, лікувально-профілактичних закладах тощо, журналів обліку порушень режиму, рапортів приймання-здавання чергувань, даних медичної частини, перегляду кореспонденції, а також інформації працівників соціально-психологічної служби та відділу нагляду і безпеки. У разі переведення засудженого, який перебуває на профілактичному обліку, до іншої УВП працівник оперативного підрозділу колонії долучає до його особової справи відповідні довідки-орієнтування із зазначенням підстави та строку перебування цієї особи на обліку.

Підсумовуючи вищевикладене можна зробити такий висновок, що законодавство в повній мірі забезпечує правомірне виконання повноважень поліції та спеціальних служб, які займаються проведенням оперативно-розшукової діяльності в колоніях. Нормативні акти вчасно відновлюються, тим самим дають змогу на законних підставах проводити оперативно-розшукові заходи в спеціальних установах.

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>. (дата звернення: 22.11.2020).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України; Кодекс, Закон від 11.09.2020 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> (дата звернення: 22.11.2020).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінально-процесуального кодексу України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4652-ґІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4652-17#Text> (дата звернення: 23.11.2020).

Овсянік Анастасія, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Бунтова Катерина, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олексенко Володимир Григорович, старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

З появою Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК) [1] з'явилося в процесуальному законодавстві таке поняття як негласні слідчі (розшукові) дії (далі - НС(Р)Д), що стало передумовою змін у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність». У зв'язку з цим з'явилася низка питань законодавчого регулювання взаємодії органів слідства та оперативних підрозділів.

Зібрані матеріали під час досудового розслідування є однією з підстав для початку кримінального провадження. При цьому НС(Р)Д проводиться після внесення відомостей до ЄРДР.

Проблемою є відсутність чіткого унормування засад і порядку взаємодії слідчих та оперативних працівників у здійсненні оперативно-розшукових заходів, це може у подальшому призводити до порушень законності й розголошенням службової таємниці.

Взаємодія слідчого та співробітника оперативного підрозділу в процесі розкриття і розслідування кримінальних правопорушень є найбільш поширеним і важливим видом правовідносин у сфері кримінального судочинства. Доказом цього є те, що взаємодія між слідчим і працівником оперативного підрозділу є ефективною в разі, якщо вони особисто між собою досягнуть взаєморозуміння щодо розслідування конкретного кримінального провадження [4, с. 72]. В органах Національної поліції проводиться експеримент щодо впровадження інституту детективів, які будуть уповноважені виконувати оперативно-розшукові та кримінально-процесуальні функції [5–8]. Таким чином детективи виконуватимуть оперативно-розшукові та процесуальні дії, що не потребують спеціальних умінь та навичок, наприклад використання технічних засобів, а виконання «специфічних функцій» (встановлення технічних засобів, контроль

телефонних розмов тощо) покладатиметься на інших уповноважених суб'єктів.

Фундаментом взаємодії слідчого зі співробітниками оперативних підрозділів є норми кримінального процесуального закону [9, с. 348], а вже інші законодавчі та підзаконні акти деталізують окремі питання взаємодії. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів є дуже важливою, оскільки останніми роками досвід розслідування злочинів груповим методом (тобто у складі слідчо-оперативної групи) значно збагатився [10, с. 220].

Спільна діяльність слідчого та співробітника оперативного підрозділу у складі слідчо-оперативної групи є системною та ефективною співпрацею під час проведення НСРД, оскільки слідчий, з урахуванням запланованих процесуальних дій, відповідає за одержання доказів гласними засобами, а співробітник оперативного підрозділу – негласними. Водночас певною недосконалістю є відсутність у співробітника оперативного підрозділу права самостійно звертатися з клопотанням про проведення НСРД, адже слідчому з об'єктивних причин потрібно «відволікатися» на технічний складник підготовки та звернення з клопотанням до слідчого судді з подальшим наданням відповідного доручення співробітнику оперативного підрозділу – члену слідчо-оперативної групи.

Роблячи висновки вищевказаного, необхідно зазначити, що у процесі проведення НС(Р)Д під час досудового розслідування кримінального провадження важлива взаємодія слідчого та співробітника оперативного підрозділу. Це є одним із важливих, ефективних, а інколи проблемних напрямів діяльності уповноважених осіб. І лише цілеспрямована й системна робота слідчого та співробітника оперативного підрозділу під час проведення НСРД дасть змогу ефективно використовувати можливості обох суб'єктів у процесі перевірки та збирання доказів негласними засобами.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Голос України*. 2012. № 90 91.

4. Абламський С. Є., Юхно О. О., Лук'яненко Ю. В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. О. Юхна. Харків, 2017. 152 с.

5. Князев С. Метою експерименту з упровадження інституту детективів є зменшення бюрократичної складової у роботі поліції. Урядовий портал. 22 листопада 2017. URL: <https://www.kmu.gov.ua>. (дата звернення: 20.10.2019).

6. Князев С. Проект щодо об'єднання функцій слідчих та оперативників – це не реформа заради реформи. Консультативна місія Європейського Союзу (КМЄС) в Україні (15 вересня 2017). URL: www.euam-ukraine.eu. (дата звернення: 20.10.2019).

7. Князєв С. У восьми регіонах України впроваджені пілотні проекти поліцейських детективів. МВС України. 15.06.2017. URL: <https://mvs.gov.ua>. (дата звернення: 20.10.2019).

8. В Україні з'являться поліцейські детективи. ZN UA. 29 червня 2017. URL: <https://dt.ua>. (дата звернення: 22.10.2019). 8. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Голос України. 1992. № 56.

9. Сорока С. О., Римарчук Г. С. Взаємодія слідчого із співробітниками інших підрозділів під час досудового розслідування. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки». 2015. № 825. С. 347-354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_825_59. (дата звернення: 10.10.2019).

10. Яковлев О. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час проведення слідчих (розшукових) дій. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 1. С. 218-224.

Паливода Вероніка, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

На сучасному етапі реформування та оновлення України, боротьба зі злочинністю окремих осіб та організованих угруповань, які зазвичай характеризуються високим рівнем підготовки та організації, жорстокості та використанням прикриття зі сторони корумпованих представників державної влади, серед яких трапляються працівники правоохоронних та ін. органів, стає дедалі складнішою, у зв'язку з чим потребує не лише активної протидії зі сторони фізичного впливу та технічного забезпечення, а й зі сторони активізації та розвитку психологічних технологій.

Соціальна потреба психологічного дослідження проблем ОРД висвітлювалася у криміналістичній літературі ще в 20-х роках ХХ ст. Проте даний процес тривав досить повільно та за відсутності обґрунтованих

теоретичних та методологічних знань. Це зумовлено тим, що йдеться про діяльність, якій властиві особливі цілі, різноманітні напрями й завдання, специфічний об'єкт і предмет, спеціальні сили, засоби, а також окреме законодавче її регулювання тощо. [3]

Нині існує багато думок щодо необхідності комплексної диференціації практичної психології та інтеграції її прийомів, форм і методів у діяльність практичних співробітників поліції, що в комплексі спрямовані на вдосконалення оперативно-розшукової діяльності.

В першу чергу, актуальність проблеми психологічної незабезпеченості варто окреслити тим, що, на жаль, більшість спеціальних досліджень у цьому напрямі ґрунтується, переважно, не на конкретних наукових даних відповідного психологічного характеру, а лише на власному професійному досвіді некомпетентних практичних співробітників чи погляді окремих авторів. Окрім того, слід визнати, що вони спрямовані на вирішення обмеженого кола, як правило, однотипних загально-психологічних питань оперативно-розшукової діяльності, що охоплюють, здебільшого, лише один з її компонентів, а саме: суб'єктів [4].

Система психологічного забезпечення в ОРД направлена на виконання певних задач. Однією з початкових є професійна підготовка кадрів та їх постійне психологічне супроводження, підтримка під час проходження служби, допомога в адаптації до специфічних умов праці та за необхідності – реабілітація після виконання оперативних завдань в екстремальних та інших нетипових ситуаціях. Не менш важливим є професійно-психологічна підготовка працівників оперативних підрозділів поліції шляхом методичного забезпечення та формування соціально-психологічних навичок.

На думку Охріменка І. М., досвід, який прийшов із запровадженням спеціальних психологічних знань в ОРД вказує на те, що фахівці юридичної галузі для пізнання складних закономірностей психіки людей, залучених до негласних форм взаємодії з кримінальним середовищем, підвищення ефективності своєї професійної діяльності, об'єктивно прагнули до залучення психології для розв'язання проблем протидії злочинності [4].

Також хотілось би зазначити, що злочин у більшості випадках – це свідомо дія особи, яка зазвичай прогнозується, планується, готується, а для її здійснення правопорушник використовує спеціальні знання, досвід, навички. Навіть в тому випадку, якщо злочин скоєно без заздалегідь обдуманого плану, тобто, рішення діяти виникло під впливом ситуації, повністю проявляють себе психічні зміни особистості, що склалися за таких умов.

Я вважаю, що, для більш повного та всебічного розвитку психологічного забезпечення ОРД, за доцільне було б впровадити власну галузеву прикладну психологію, яка б визначалась як «оперативно-розшукова психологія». Такий підхід може стати фундаментом для нових досліджень процесу синтезу вищезгаданих наукових діяльностей для

створення міждисциплінарного інструментарія з метою визначення психологічних особливостей в оперативно-розшуковій сфері.

Отже, дана галузь могла б допомогти оперативним співробітникам краще розуміти мотивацію поведінки правопорушників, проводити оцінку психологічного стану осіб, будувати логічні ланцюжки та управляти взаємовідносинами, збирати більше необхідної інформації щодо осіб, які становлять оперативний інтерес, з професійної точки зору вивчати особу кандидата на співробітництво, встановлювати з ним довірливі відносини тощо.

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2697-VIII. Дата оновлення: 24.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 24.11.2020).

3. Користін О. Є. Актуалізація інтеграції психології і оперативно-розшукової діяльності. *Юридична психологія та педагогіка*. НАВС, 2013. № 1. С.184-193. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4426/1/23.pdf>

4. Охріменко І. М. Оперативно-розшукова психологія: загальні положення. *Юридична психологія та педагогіка*. НАВС, 2009. № 2. С.67-77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urpp_2009_2_9

Петліна Ольга, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Співак Катерина, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олексенко Володимир Григорович, старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ
СПЕЦІАЛЬНОГО СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ**

Спеціальний слідчий експеримент (далі – експеримент) є однією із форм контролю за вчиненням злочину, тому вимоги до його проведення визначаються особливостями проведення даної негласної слідчої дії (ст. 271

КПК України). Експеримент полягає у створенні слідчим або іншим уповноваженим на те працівником умов та обстановки, максимально схожої на реальну, задля виявлення злочинних намірів особи на основі спостереження за її поведінкою та прийнятті нею рішення про вчинення кримінального правопорушення. [1] Інститут спеціального слідчого експерименту вивчався багатьма науковцями. Основними питаннями, які постали у ході аналізу нормативно-правового регулювання даної форми контролю за вчиненням злочину є питання щодо визначення фактичних та юридичних підстав, об'єкту експерименту, моменту початку та питання щодо наявності провокації у діях слідчого під час його здійснення.

Експеримент має місце, коли в діях особи, щодо якої він проводиться, ознаки тяжкого або особливо тяжкого злочину. Законодавством, на жаль, не визначено чітких підстав для його застосування, однак виходячи із мети проведення даної дії, такою підставою може виступати наявність достатніх відомостей, що вказують на злочинну діяльність особи. Однак на нашу думку важливим аспектом для прийняття рішення про проведення слідчого експерименту також є наявність відомостей, що дають підстави вважати, що особа у більшій ступені ймовірності вчинить злочин, який передбачається, або вчинить повторний.

Об'єктом експерименту є лише встановлена особа, оскільки обов'язковою умовою для прийняття прокурором рішення про проведення спеціального слідчого експерименту є зазначені у ньому відомості про особу, однак деякі науковці, зокрема, В.В. Бачила, стверджує, що спеціальний експеримент може проводитися щодо і невстановлених осіб для викриття серійних злочинців. [2] Ми погоджуємося із думкою М.В. Багрія, який пропонує доповнити закон нормою, яка б визначала можливість проведення експерименту за наявністю інформації, що може ідентифікувати у ході даної дії особу. [3]

Строк на проведення спеціального експерименту досить малий – два місяці, у зв'язку з чим науковцями розглядалося питання про встановлення моменту початку даної негласної слідчої дії. Практика реалізації експерименту визначає момент початку як початок створення несправжніх (імітаційних засобів). Імітаційними засобами можуть бути згідно законодавства створенні речі та документи, а також організації, установи та підприємства. Зрозуміло, що для створення останніх та утвердження легенди у свідомості особи, щодо якої планується проведення експерименту, необхідний значний проміжок часу. За цей час така особа може змінити свої злочинні наміри, або ж взагалі від них відмовитися. Саме тому ми вважаємо доцільним визнати момент початку даної негласної слідчої дії з моменту залучення особи до створених умов.

Досі не вирішеним залишається питання провокації особи, що згідно до загальних вимог до проведення негласних слідчих (розшукових) дії є забороненим. Провокацією вважають дії слідчого, які сприяли вчиненню

злочину особою, яка б його не вчинила за їх відсутності. Щодо розкриття серії майнових злочинів дії слідчого, що полягають, наприклад, у демонстрації коштів перед злочинцем, можна розгледіти провокацію, оскільки злочинець не вчинив кримінальне правопорушення майнового характеру саме щодо слідчого, якби останній не демонстрував їх. За таким принципом визначається більшість експериментів щодо розкриття серійних злочинів. П.С. Метельський розглядаючи це питання дійшов висновку, що умови, які використовуються під час експерименту, мають бути лише природними, проте законом чітко передбачене створення слідчим таких умов, тобто вони є штучними. Враховуючи вище зазначене доцільно було б доповнити норму закону, яка б визначала наявність провокації у діях слідчого за результатом особистої об'єктивної оцінки суду з урахуванням особливостей кожної ситуації, адже, на нашу думку, рішення особи про здійснення злочину у будь-якому випадку є самостійний, так як і в наведеному прикладі.

Спеціальний експеримент проводиться із метою спостереження за поведінкою особи. Юридичною підставою для здійснення контролю за вчиненням злочину є постанова прокурора, проте, в проведенні експерименту вбачається спостереження, що передбачає обмеження конституційних прав та свобод людини. Негласна слідча дія як спостереження за особою проводиться за наявності дозволу слідчого судді, тоді постає питання доцільності прийняття рішення щодо слідчого експерименту прокурором, оскільки у всіх випадках введеться спостереження за поведінкою особи. Тому слід визначити підставою для проведення експерименту саме ухвалу слідчого судді за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором.

Отже, нами наведено ключові питання щодо здійснення спеціального слідчого експерименту та пропозиції щодо їх вирішення. Враховуючи усе зазначене, законодавець має розширити норми, що регулюють дану негласну слідчу (розшукову) дію.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України 13.04.2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

2. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України № 114/1042/516/1199/936/1687/5 від 16 листопада 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

3. Бачила В.В. Оперативно-розшукне мероприятие «оперативний експеримент»: теория и практика / В.В. Бачила // Судовы веснік. – 2007. – № 3. – С. 54–59.

4. Багрій М. В. Спеціальний слідчий експеримент як форма контролю за вчиненням злочину / Багрій В.В. // Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – С.386-391.

*Риженко Діана, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Шиян Анатолій Григорович, старший викладач кафедри кримінально-
правових дисциплін Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

**ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ
НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ**

Наркозлочинність (незаконний обіг наркотичних засобів) є одним із найнебезпечніших видів організованої злочинності, що має тенденцію до постійного зростання й загрожує національній безпеці як України, так і всьому світові. Вона набула ознаки однієї з найгостріших суспільних проблем, нерозв'язання якої призводить до заподіяння шкоди здоров'ю людини, негативного впливу на соціальну сферу, економічну стабільність держави. У зв'язку з цим актуальним є питання розгляду протидії наркозлочинності за допомогою оперативно-розшукової діяльності.

Протидія незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів вважається одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів на сучасному етапі розвитку Української держави, адже відомо, що безупинно зростаючі темпи поширення наркозалежності, формування спеціалізованих організованих злочинних угруповань, які займаються наркобізнесом, значне збільшення кількості злочинних діянь, учинених під впливом наркотичного сп'яніння чи у сфері обігу наркотичних речовин, становлять загрозу для безпеки та здоров'я всього суспільства [1, с. 140].

Положеннями пункту 1 ст. 7 Закону України № 2135-ХІІ від 18 грудня 1992 року «Про оперативно-розшукову діяльність» визначено, що підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-

розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень [2]. Чільне місце у цьому Законі посідає виявлення злочинів, що зумовлює реалізацію цієї діяльності у формі збору інформації про кримінальні діяння, які мають латентний характер, про дії злочинців, які глибоко замасковані і зовні можуть видаватися некримінальними [3, с. 266]. При цьому слід мати на увазі, що матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотримання вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам ст. 99 Кримінального процесуального кодексу України, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази [4].

Ефективність оперативно-розшукової діяльності у протидії незаконному обігу наркотичних засобів залежить від багатьох чинників. Вважаємо, що основними з них є такі.

Найперше, це належна організація оперативно-розшукової діяльності відповідними підрозділами Національної поліції України. Зрозуміло, що вона носить багатогранний характер і її успішність залежить від багатьох обставин. Водночас, не можна не бачити, що в її основі, зокрема знаходяться: постановка реальних для виконання поточних і перспективних завдань, вибір найбільш доцільних шляхів їх вирішення; застосування сил, засобів та методів, виходячи з оперативної ситуації, що склалася; професійна підготовленість всіх задіяних осіб; здатність керівників уміло керувати підлеглими силами і засобами, організовувати взаємодію з іншими службами і підрозділами, здійснювати оперативне супроводження кримінальних проваджень під час досудового розслідування і судового розгляду тощо. Саме ці складові дають можливість забезпечити належну систему контролю за обігом наркотичних засобів, протидіяти їх незаконному використанню.

Багато в чому належна організація оперативно-розшукової діяльності протидії незаконному обігу наркотичних засобів залежить від своєчасної інформаційно-аналітичної роботи підрозділів, що залучаються до цієї протидії. У цьому зв'язку Башта І.І. правильно відзначає, що оптимально організована інформаційно-аналітична робота забезпечує ухвалення найбільш доцільних управлінських рішень на всіх рівнях системи цих підрозділів, що є однією з основних умов підвищення ефективності діяльності щодо протидії злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин [5, с. 162].

Важливим чинником у забезпеченні успішної оперативно-розшукової діяльності протидії незаконному обігу наркотичних засобів є своєчасне виявлення і документування осіб, які займаються вживанням наркотиків і налаштовані на вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів. Необхідну інформацію оперативні

працівники можуть отримувати з різноманітних джерел: лікувальних установ, наркологічних диспансерів, навчальних закладів, повідомлень громадян і посадових осіб, засобів масової інформації, автоматизованих обліків осіб, схильних до цього, тощо.

Реалізація оперативно-розшукової діяльності, спрямованої проти зловживання наркотиками, є також ефективною формою попередження наркозлочинності. Цьому б сприяла узгоджена програма профілактики наркоманії, яка б урахувала стан наркотизації в кожному регіоні України. Її ефективність можна збільшити за умови комплексного застосування напрацьованих заходів з обов'язковим використанням зарубіжного досвіду. Профілактика наркозалежності, викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, передбачені положеннями ст. 7 Закону України № 2135-ХІІ від 18 грудня 1992 року і є обов'язковими для виконання відповідними оперативними підрозділами. У цьому зв'язку слід погодитись з Бабій А.Ю., яка підкреслює, що боротьбу з наркоманами треба проводити не лише там, де вони є, але і там, де можуть з'явитися [6, с. 163].

Вище вже зазначалося, що успіх у боротьбі з незаконним обігом наркотиків багато в чому залежить від рівня професійної підготовки оперативних співробітників, задіяних до цієї боротьби, їх моральних якостей. Чим вищий цей рівень, тим кращі будуть результати. Слід констатувати, що сьогодні ці питання продовжують бути актуальними – адже гонитва за показниками, яка, на жаль, до цього часу не викорінена в діяльності правоохоронних органів, призводить до проведення значної кількості поспішних і невміло організованих оперативних закупок, неправильного їх документування. Досить часто при цьому оперативні співробітники йдуть на вчинення різноманітних службових зловживань з ознаками як дисциплінарних, так і кримінально караних діянь. В результаті таких порушень зібрані фактичні дані визнаються недопустимими доказами, а осіб, стосовно яких збиралися ці докази, притягнути до кримінальної відповідальності неможливо. Виходячи з цього, вважаємо, що питання професійної підготовки оперативних співробітників, їх моральних якостей повинні перебувати в центрі постійної уваги не тільки керівництва відповідних правоохоронних органів - до цього також мають долучатися представники правозахисних організацій, засобів масової інформації тощо. Тільки такими спільними зусиллями можна добитися позитивних результатів у цьому питанні.

Підсумовуючи, зауважимо, що процес розбудови сучасної Української держави характеризується не тільки позитивними, але й низкою негативних соціальних явищ, серед яких слід виділити наркозлочинність. У боротьбі з нею важливе місце відводиться оперативно-розшуковій діяльності, ефективність якої залежить від багатьох чинників (у тому числі охарактеризованих вище). Водночас, при цьому є безсумнівним, що ці чинники не носять постійний характер, у зв'язку з чим форми і методи

оперативно-розшукової діяльності повинні весь час удосконалюватися.

1. Попович М.І. Удосконалення правових основ оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 10-1. Т. 2. С. 139-142.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 грудня 1992 року № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

3. Назаренко І.В. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності як приводів і підстав для початку досудового розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів. *Форум права*. 2017. № 5. С. 265-270.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змін та допов. станом на 3 серп. 2020 р. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2020. 452 с.

5. Башта І.І. Окремі аспекти удосконалення організації оперативно-розшукової діяльності щодо виявлення злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. Вип. 1. С. 241-251.

6. Бабій А.Ю. Правові аспекти запобігання наркозлочинності в Україні / А. Ю. Бабій // *Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія"*. - 2018. - Вип. 3. - С. 153-163.

***Рец Віолетта**, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

***Пронічкіна Анастасія**, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

***Літун Олег Олегович**, викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності, підполковник поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В РАМКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначено, що для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності та реалізації покладених на оперативні підрозділи повноважень, їм надано можливість залучати до роботи гласних і негласних штатних та позаштатних працівників, тобто використовувати конфіденційне співробітництво [1].

Поняття «конфіденційного співробітництва» та напрямки застосування інформації, отриманої внаслідок провадження цієї діяльності, розкрито також у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України). Зокрема, стаття 275 КПК України вміщує відомості про те, що слідчий має право використовувати інформацію, отриману в рамках конфіденційного співробітництва з іншими особами, та залучати їх до проведення негласних слідчих (розшукових) дій [2]. Ця норма є новацією у КПК України від 2012 р., проте у ній не розкрито питання стосовно того, чи обмежує вона повноваження слідчого. Таким чином, вищенаведеною нормою передбачено доволі широкий спектр оперування негласною інформацією в рамках кримінального провадження. Під конфіденційним співробітництвом варто розуміти негласні відносини, які встановлюються з дієздатною особою, яка досягла віку 18 років, на засадах добровільності, конспіративності з метою вирішення завдань досудового розслідування та з'ясування ряду необхідних обставин.

Законодавцем створено умови для використання конфіденційного співробітництва як засобу збору доказів слідчим, проте виникає питання стосовно вміння та готовності до такої специфічної діяльності. Незважаючи на це, діяльність належить оперативним підрозділам, тому що вимагає специфічних вмінь і навичок, багато часу та зусиль та дотримання вимог

конспірації. Тому варто зауважити, що слідчий має право використовувати інформацію, надану внаслідок конфіденційного співробітництва, але треба розуміти, що він не може провадити дану діяльність з огляду на ряд часових, конспіративних та інших чинників [4, с. 360-361].

Існують певні особливості у залученні до конфіденційного співробітництва конкретних суб'єктів. До таких суб'єктів варто відносити: адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів. У випадку, якщо конфіденційне співробітництво пов'язане з розкриттям інформації професійного характеру, то отримані в результаті такого співробітництва фактичні дані обов'язково будуть визнані недопустимими [3, с. 60-61].

Крім того, особа, яка є конфіденційним співробітником, має право на соціальний і правовий захист держави відповідно до міжнародних нормативно-правових актів, Конституції України, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та інших нормативно-правових актів. Зокрема, у статті 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» вказано, що «...особа, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, перебуває під захистом держави. Якщо у зв'язку з виконанням такою особою завдань оперативно-розшукової діяльності настала її інвалідність або смерть, на неї поширюються пільги, передбачені у таких випадках для працівників оперативних підрозділів...» [1]. Аналогічний механізм соціально-правового захисту поширюється на конфіденційних співробітників в рамках кримінального провадження.

Сьогодні робота оперативних підрозділів Національної поліції України регламентується багатьма нормативно-правовими актами, проте раніше досить тривалий час робота даного підрозділу не була регламентована. Але з розвитком суспільства виникла потреба правового регулювання сфер діяльності, у тому числі це стосується і правоохоронної системи.

Як відомо, значну частину оперативно-розшукової діяльності в аспекті отримання оперативно значущої інформації становить конфіденційне співробітництво, що є державною діяльністю, і тому процес його регуляції здійснюється виключно за вимогами, які до нього висуваються. Так, оперативно-розшукова діяльність, а точніше окремі її напрями згадувались в нормативно-правових актах, проте конфіденційне співробітництво як цілком таємний напрямок до 1992 року не згадувався. Лише з прийняттям 18 лютого 1992 року Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», конфіденційне співробітництво як основна частина оперативно-розшукової діяльності зайняло місце в державній діяльності, і таким чином було виведено з таємного напрямку. Саме конфіденційне співробітництво є однією з форм боротьби зі злочинністю, зміст яких охоплюється найрізноманітнішими правовідносинами, серед яких державно-правові та адміністративно-правові, а також налічує в собі заходи, спрямовані на виконання завдань пов'язаних із боротьбою зі злочинністю, та надання

особам, які здійснюють співробітництво на конфіденційній основі, сприятливих умов роботи, для того щоб у подальшому отриману інформацію використовувати у правоохоронній діяльності, не забуваючи при цьому дотримуватись законності та забезпечення безпеки осіб, які залучаються до виконання завдань з оперативно-розшукової діяльності на конфіденціальній основі.

Перейдемо до розгляду питання нормативного регулювання питання конфіденційного співробітництва. Розкриваючи це питання потрібно відмітити, що під час конфіденційного співробітництва, особи, які залучаються до виконання завдань, повинні тримати інформацію, отриману в ході виконання завдання, у таємниці. У випадку розголошення такої інформації, особа буде нести відповідальність згідно чинного законодавства, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини [1; 2]. Також конфіденційне співробітництво регулюється низкою нормативно-правових актів, серед яких Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». Відповідно до ч. 1 ст. 13 цього Закону, здійснюючи протидію організованій злочинності, спеціальні підрозділи боротьби з організованою злочинністю мають право, використовувати штатних і нештатних негласних співробітників, якщо інший спосіб отримати необхідно інформацію під час виконання завдання неможливо [5]. Тоді відносно таких співробітників роблять легенду, з метою прикриття та втілення в організовані злочинні угруповання. Питання діяльності негласних співробітників, соціальні й інші гарантії для них регулює Положення про негласного співробітника спеціального підрозділу боротьби з організованою злочинністю, що було затверджено Кабінетом Міністрів України. Із такими особами укладають договір або контракт, після складання якого, таких осіб правами прирівнюють до працівників правоохоронних органів.

Отже, конфіденційне співробітництво регулюється досить багатьма нормативно-правовими актами, серед яких ст. 275 КПК України, п. 14 ст. 8, ст. 13, 14 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та інші відомчі накази тощо, що свідчить про те, що наразі в Україні створені умови та сформовано правову базу, з метою забезпечення роботи у даному напрямку. Однак потрібно відмітити, що всі нормативно-правові акти не ідеальні та мають недоліки. Тому, для успішного вдосконалення законодавчої бази необхідний розгляд проблемних питань в даній сфері.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України в редакції від 24.10.2020 №2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 25.11.2020).

2. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України в редакції від 11.09.2020 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 25.11.2020).

3. Вязмікін С.А. Конфіденційне співробітництво у кримінальному провадженні. С. 60-62.
4. Тагієв С., Гекова Ю. Особливості використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків, 2016. С. 360-363.
5. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України в редакції від 03.07.2020 № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text> (дата звернення: 25.11.2020).

***Роцин Георгій**, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

***Телійчук Віталій Григорович**, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент*

Місце оперативно-розшукової діяльності у системі протидії злочинності

У системі протидії злочинності оперативно-розшукова діяльність посідає одне із провідних місць, адже саме завдяки цій діяльності підрозділами, що мають право займатися ОРД проводиться пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України.

Зокрема дану проблему розглядали О.М. Бандурка, Р.С. Белкін, Е.О. Дідоренко, О.Ф. Долженков, В.І. Ківалов, В.К. Лисиченко, В.Л. Ортинський, М.М. Погорецький, А.М. Притула, В.Г. Телійчук та ін.

ОРД має свої, притаманні лише їй, особливості, однією з основних є та особливість, що ця діяльність в більшій мірі пов'язана зі спілкуванням з особами, які раніше були засуджені. А тому, недаремно професійна діяльність у оперативних підрозділах, які здійснюють ОРД вважається однією з найнебезпечніших видів діяльності. Оскільки, будь-яка помилка може коштувати оперативному або негласному співробітнику здоров'я або навіть життя [1].

У нинішній час оперативно-розшукова діяльність визнається науковцями та працівниками практичних підрозділів правоохоронних органів найбільшим дієвим і ефективним механізмом у попередженні, виявленні та припиненні злочинів. Сучасна діяльність ОРД потребує від працівників

оперативних підрозділів вмiло користуватися не тільки знаннями кримінально-процесуального, кримінального та адміністративного права, а й бути обізнаними у психологічному, інтелектуально-логічному, науковому та професійному підході до кожної людини. Також, важливо пам'ятати, що оперативні підрозділи та інші підрозділи, що чинним законодавством наділені правом провадити оперативно-розшукову діяльність наділені широкими повноваженнями, але вони ж мають і встановлені обмеження, гарантії дотримання конституційних прав громадян у своїй роботі [2].

В останні роки стрімко розвивається наука, зокрема теоретичні засади оперативно-розшукової діяльності, видано цілий ряд підручників та монографій, захищено десятки дисертацій на вищезазначену тематику, проводяться науково-практичні конференції, здійснюються переклади зарубіжних спеціальних видань. У своїх наукових працях фахівці намагаються узагальнити соціальну значимість оперативно-розшукової діяльності в умовах якісних і кількісних змін стану злочинності у нашій країні та пов'язаними із цим потребами оперативних підрозділів у своїй практиці. В останні роки, у зв'язку із демократизацією суспільного життя держави змінився її характер і зміст. Робота оперативних підрозділів стала набагато складнішою. Із закритої, таємної, вона у більшій мірі стала носити відкритий, процесуальний характер.

Для виконання поставлених перед собою завдань оперативні підрозділи правоохоронних органів застосовують гласні і негласні пошукові, розвідувальні та контррозвідувальні заходи, під час яких використовують оперативні та оперативно-технічні засоби. Сукупність усіх вищеперерахованих прийомів, передбачених законодавством, становлять систему оперативно-розшукової діяльності. А через зміст, характер та призначення таких оперативних прийомів розкривається поняття оперативно-розшукової діяльності.

Протидія злочинів є складовою оперативно-розшукової діяльності. Протидія злочинності – це діяльність держави, яка спрямована на напрацювання стратегії реакції суспільства на злочинність (загальносоціальний рівень) та профілактику злочинів, виявлення та запобігання (припинення) злочинним діям, реагування на вчинений злочин кримінально-правовими засобами (притягнення винних до кримінальної відповідальності) (спеціальний рівень). Однією зі складових спеціальної протидії злочинним нападам є оперативно-розшукова протидія.[4]

Організація протидії злочинам також вимагає нових підходів до добування, аналітичної обробки та використання оперативно-розшукової інформації з метою своєчасного виявлення та запобігання цим суспільно-небезпечним діянням та встановлення осіб, які їх вчинили.

Протидіяти злочинам лише кримінологічними та кримінально-правовими засобами неможливо, оскільки частина цих злочинів відноситься до латентних. Тому якісно та ефективно здійснювати протидію цим злочинам

необхідно із використанням форм і методів оперативно-розшукової діяльності.

Отже, в умовах теперішнього світу, коли ніщо та ніхто не стоїть на місці, а криміногенна ситуація у державі стає лише гірша, адже злочинці у своїй незаконній діяльності використовують сучасне технічне обладнання та мають достатньо високий рівень інтелектуальних здібностей, а більшість тяжких та особливо тяжких злочинів стають латентними, робота оперативних співробітників стає все більш творчою. Кожна людина має своє місце у соціумі, який пильно слідкує за її думками, намірами та помилками, у цей час оперативно-розшукова діяльність покликана на збирання цієї інформації задля попередження, припинення або розкриття злочинів, тому цей вид діяльності по - праву вважається одним із найважливіших у роботі правоохоронних органів.

Саківська Олена, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олексенко Володимир Григорович, викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМАТИКА ЗБОРУ ДОПУСТИМИХ ДОКАЗІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Проаналізувавши статистику розслідування із використанням негласних слідчих розшукових дій (далі – НСРД) можна зробити висновок про те, що понад 85% від усієї криміногенної діяльності це розкриті тяжкі, особливо тяжкі правопорушень вчинені злочинними угрупованнями, а ось 100% розкриття – це правопорушення проти основ національної безпеки. [1]. Це доводить важливість та необхідність використання НСРД, а саме у формі таємності та раптовості при розкритті кримінальних правопорушень. Таким чином на сторону обвинувачення покладається важливе завдання для кримінального провадження, а саме забезпечення допустимих та якісних доказів, які є результатом проведення НСРД, адже згідно Кримінального процесуального кодексу (далі- КПК) України, а саме ч.1 статті 86 допустимим є той доказ, який отриманий законно та у порядку зазначеному у КПК України. Адже якщо доказ отриманий з порушеннями, то вся робота

правоохоронців виявляється марною тому, що його неможливо застосувати під час судового розгляду.

Контроль за якістю доказів встановлений у ст. 94 КПК України, де вказано, що слідчий, прокурор, слідчий суддя або ж суд на основі власного досвіду та оцінки кримінального провадження, звісно не забуваючи про всебічне, повне та неупереджене дослідження, в рамках законодавства, аналізують кожен отриманий доказ з боку належності, допустимості, достовірності, а в результаті всієї доказової бази – прийшовши до єдиного висновку про достатність, а також взаємозв'язок для прийняття конкретного процесуального рішення.[2]

Конституційний Суд України також має положення про необхідність виконання перевірки отриманих доказів, адже найважливішою гарантією забезпечення прав і свобод людини і громадянина є докази, отримані згідно законодавства. Докази, що отримані законним шляхом можуть бути використані як правовий інструмент для прийняття законного і справедливого рішення у кримінальних справах. [3]

Інколи, мають місце значні порушення при отриманні речових доказів, наприклад, якщо провести оперативну закупку не наркотичних речовин отримавши постанову від прокурора та оформити результати її проведення протоколом до внесення відомостей до Єдиний реєстр досудових розслідувань (далі – ЄРДР), це вже буде недопустимим доказом та грубим порушенням норм КПК. А бо ж якщо проведення НСРД відбувається за межами вказаної (в ухвалі слідчого судді апеляційного суду) території – це також є недопустимим доказом.

Прикладів, насправді, існує багато і такі порушення призводять до того, що докази, отримані в результаті проведених НСРД неможливо в подальшому використовувати як доказовий матеріал. Одними із найпоширеніших порушень на практиці є фіксація ходу проведення та результатів НСРД із значними, неприпустимими недоліками; недотримання встановлених законодавством строків; спонукання правопорушників до вчинення криміногенних діянь; недостатня обґрунтованість необхідності проведеного безрезультатного НСРД.

Роблячи підсумок можна сказати, що важливість та користь від проведення НСРД залежить від процесу збирання та дотримання усіх законних вимог згідно із КПК України. Звісно, це складний та відповідальний етап досудового розслідування, від якого залежить весь подальший розвиток кримінального провадження. Уникнути значних помилок у результаті отримання недопустимих доказів можна з дотриманням строків, вирішення тактичних завдань, забезпечення безпеки осіб, тощо. Використання законних інструментів, які прописані у КПК України призведуть до бажаного результату в процесі доказування.

1. Погорецький М. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. Вип. 1. С. 270-276.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 Редакція від 11.09.2020 р. № 4651-VI, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 12.11.2020)

3. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України. Рішення Конституційного суду України від 20 жовтня 2011 року № 12-рп/201. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11> (дата звернення 12.11.2020)

Сальнікова Мирослава, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Сьогодні незаконний обіг зброї є одним з найбільш серйозних чинників, що сприяють погіршенню криміногенної ситуації у державі, зростанню організованої злочинності, тероризму в країні і становить реальну загрозу як національній, так і громадській безпеці загалом. Результати проведених в Україні кримінологічних досліджень свідчать, що наша держава є територією для транснаціональної злочинної діяльності у сфері незаконного обігу зброї та боєприпасів [1, с. 251]. Згідно зі статистичною інформацією за 2020 рік про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування у січні-жовтні 2020 року було обліковано 7480 кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, серед яких 4929 – незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України), що становить майже 66% від загальної кількості зареєстрованих злочинів цієї групи [2]. Отже, проблема протидії незаконному обігу зброї є однією з найгостріших соціально-правових проблем Української держави останніх років, особливо на тлі воєнних дій на Донбасі, коли облік

зброї стає розмитим. Разом з тим, актуальність даного дослідження обумовлена динамічним нелегальним розповсюдженням зброї через мережу Інтернет, а тому формування ефективної системи оперативно-розшукової протидії зазначеним злочинам набуває особливого змісту.

Албул С.В. слушно зазначає, що серед ключових завдань, які стоять перед Національною поліцією та що регламентовані законодавчо, запобігання й протидія злочинності займає особливе місце. Оперативно-розшукова діяльність є одним з найдієвіших засобів превенції злочинності, що має на озброєнні поліція. Однак, сучасна злочинність щодо обігу зброї перманентно видозмінюється, застосовує новітні технічні засоби маскуванню та протидії правоохоронним органам [3].

Так, нормативно-правову базу діяльності підрозділів Національної поліції, що пов'язана з протидією та запобіганням злочинам, зокрема незаконному обігу зброї, є Конституція України, закони України, «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», КК України, КПК України тощо.

Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ у ст. 7 визначаються обов'язки підрозділів, що здійснюють ОРД, серед яких: 1) обов'язок вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень; 2) обов'язок здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами для швидкого й повного попередження, виявлення та припинення злочинів [4]. Отже, зазначені підрозділи, виконуючи превентивну функцію кримінального права, покликані в першу чергу запобігати вчиненню злочинів, здійснювати їхню профілактику тощо.

Сьогодні Інтернет займає помітно домінуюче місце у сучасному спілкуванні, створює потужну площадку з купівлі-продажу товарів, особливо зважаючи на світовий lockdown через коронавірусну пандемію, коли лєвова доля транзакцій проходить он-лайн, що каузально переносить здійснення злочинної діяльності до мережі.

Новітні технології дають змогу злочинцям використовувати наступні методи при скоєнні кримінальних правопорушень: приховування електронної інформації про постачання незаконних партій зброї шляхом кодування електронних посилань, шляхом використання неконтрольованих засобів електронного зв'язку; відмивання доходів від продажу зброї за допомогою електронних переказів [5, с. 118]. З цього приводу доцільно звернути увагу на масштабне використання криптовалюти як платіжного засобу, яка за допомогою технологій блокчейну дозволяє відстежити ланцюжок транзакцій, проте робить неможливим правоохоронним органам відстежити власників гаманців.

Враховуючи вищезазначене, для правоохоронних органів є нагальною проблемою формування нових оперативних методів запобігання та протидії злочинам щодо нелегального обігу зброї у кіберпросторі без несанкціонованого втручання у приватне життя людини та без порушення вимог чинного кримінального процесуального законодавства. Окрім правових проблем розробки таких засобів мають місце суто технічні аспекти питання, оскільки сучасний розвиток технологій дозволяє злочинцям оминати відстеження свого місцезнаходження шляхом використання TOR-мереж, VPN та інших блокаторів відстеження локації. Рішенням зазначеної проблеми можуть бути плідна співпраця з Інтернет-провайдерами, що обслуговують користувачів на певній території, використання аутсорсерного потенціалу ІТ-спеціалістів, що знаються на відстеженні пошукових запитів тощо.

Окрім цього, безпосередня доставка зброї відбувається шляхом доставки поштою або особисто кур'єрами. Таким чином, оперативно-розшукова протидія у цьому напрямку повинна бути націлена на співпрацю з поштовими операторами. В Україні найбільшим поштовим оператором є Нова Пошта, за допомогою послуг якої відбувається більшість доставок нелегальної зброї адресатам.

Разом з тим, проводячи індивідуальну профілактичну роботу в рамках ОРД, правоохоронним органам необхідно розробляти превенцію ще до початку продажу зброї в Інтернеті, тобто у місцях можливого її витоку. Це, зокрема, ретельна перевірка наступних категорій осіб: раніше засуджених осіб за аналогічні злочини; осіб, що займаються мисливською діяльністю; спортсменів, що займаються стрільбою з вогнепальної зброї; колишніх службовців ЗСУ, Національної гвардії, інших воєнізованих формувань або тих, хто досі проходить службу у зоні ООС; волонтерів, а також перевізників, діяльність яких пов'язана з територією ООС на Донбасі.

Таким чином, розробка новітніх методів превенції обігу зброї в Інтернеті дозволить помітно зменшити статистику злочинності у розрізі кримінальних правопорушень проти громадської безпеки загалом та, як наслідок, зменшить кількість випадків організованої злочинності зокрема.

1. Свірін М.О. Запобігання підрозділами Національної поліції злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2016. № 4 (76). С. 251-260.

2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-жовтень 2020 року. Сайт Генеральної прокуратури України. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&_c=fo

3. Албул С.В. До питання актуалізації напрямів наукових досліджень оперативнорозшукової протидії наркозлочинності в Україні. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/845/1/Albul-Narko.pdf>.

4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992 р., № 22, стаття 303.

5. Телійчук В.Г. Оперативно-розшукова протидія наркозлочинності в мережі Інтернет як стратегія протидії наркозлочинності в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спеціальний випуск № 1. С. 115-122.

Сароян Рінсіме, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Пономарьова Вікторія, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олексенко Володимир Григорович, викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ В ЯКОСТІ ДОКАЗІВ МАТЕРІАЛІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

На даний час на практиці є дуже обговорюваним питання, щодо правомірного використання в якості доказів матеріали негласних слідчих (розшукових) дій (далі - НС(Р)Д), під час досудового розслідування, а в подальшому під час судового розгляду.

Так, ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), що має назву «Докази» дає чітке визначення вказаному поняттю доказів, та зазначає, що доказами в кримінальному провадженні є **фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку**, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [1]. А сам доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому КПК України (ст. 86 КПК України).

Тому, для того, щоб зібрані під час досудового розслідування матеріали були враховані в якості доказів, вони повинні бути оформлені згідно закріпленому законодавством порядку. Процесуально це буде відбуватися в два етапи: перший – фіксування матеріалів, добутих під час застосування

технічних засобів шляхом здійснення НС(Р)Д, зазначених в нормативних актах; другий – визначення постанови щодо долучення даних до матеріалів кримінального провадження [1].

На законодавчому рівні визначений порядок фіксації кримінального провадження, в тому числі результати проведення НС(Р)Д, відповідно до якого з метою визнання в якості доказів вказаної інформації вона повинна бути зафіксована в протоколі, а за необхідності й містити додатки до нього.

Крім того, існують чіткі правила оформлення протоколу, для того щоб він набув доказового значення. А також, чітка регламентація порядку передання оформленого протоколу з додатками прокуророві, яка не повинна перевищувати 24 годин з моменту його складання. В свою чергу, прокурор, виконуючи обов'язки процесуального керівника, проводить нагляд за правильним дотримання вимог проведення досудового розслідування.

При цьому, під час проведення слідчих (розшукових) дій виявляються та досліджуються сліди злочину постфактум, тобто вже після його вчинення. При цьому у багатьох випадках такі сліди з різних причин, у тому числі й об'єктивних, на момент розслідування можуть бути знищені, спотворені тощо. В той час проведення НС(Р)Д дає змогу встановити та зафіксувати відомості про злочин та особу, яка його вчинила, у режимі онлайн, тобто надає можливість встановлювати та фіксувати данні щодо злочину який готується або вчиняється на момент проведення таких дій. Це, надає змогу надати об'єктивну оцінку та аналізу можливості його використання в подальшому [2].

Доречно зауважив М.А. Погорецький, що НС(Р)Д можуть бути як ефективним засобом отримання доказів у кримінальному процесі, так і засобом грубого порушення прав, свобод і законних інтересів. Тому застосування таких засобів у кримінальному процесі потребує як постійного вдосконалення їх оперативності, так і процесуальних гарантій законності [3, с. 271]. Як наслідок, будь-яка неврегульованість або невизначеність у питаннях процесуального оформлення НС(Р)Д, наявність законодавчих прогалин щодо процедури проведення та використання їх результатів беззаперечно призводять до визнання здобутої інформації, як отриманої внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. З цієї причини відповідно до вимог ст.ст. 86, 87 КПК України одержані фактичні дані як недопустимі докази неможливо у подальшому використовувати для доведення винуватості особи у вчиненні злочину. За таких обставин навіть за наявності безсумнівних даних про причетність певних осіб до вчинення злочину, встановлених у результаті проведення НС(Р)Д, і підтвердження достовірності отриманої інформації такі особи можуть уникнути кримінальної відповідальності, що зрозуміло суперечить завданням та засадам кримінального провадження, передбаченим у КПК України [1].

Отже, неухильне дотримання норм законодавства щодо порядку оформлення матеріалів слідчим, прокурором надає можливість

використовувати їх під час судового розгляду як доказ, тобто проведення НС(Р)Д в кримінальному процесі є ефективним кроком щодо збирання доказової бази в кримінальному судочинстві.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 22.11.2020).

2. Пунда О. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності для доказування в кримінальному процесі // Вісник Хмельницького регіонального управління та права. URL: <http://www.univer.km.ua/visnyk/387.pdf>. (дата звернення 22.11.2020)

3. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні / М.А. Погорецький // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 270–276.

***Антропов Богдан**, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

***Телійчук Віталій Григорович**, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент*

ПРОБЛЕМАТИКА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ТОРГІВЕЮ ТА ВИРОБНИЦТВОМ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН

У сучасності торгівля забороненими речовинами та предметами обмеженими у просторі все більш набирає обертів. Торгівля наркотичними речовинами, а також психотропними речовинами, їх аналогами або прекурсорами посідає значне місце і потребує підвищеної уваги. За останніми статистичними даними на сьогодні помітне збільшення злочинів пов'язаних із торгівлею та виробництвом наркотичних речовин. На оперативні підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність покладені певні завдання та обов'язки, щодо протидії злочинам у сфері торгівлі, збуту та виготовлення наркотичних речовин. Вони приймають активну участь у протидії злочинності, але існують певні проблеми, які є актуальними і потребують розгляду.

Для аргументації вказаних фактів щодо збільшення злочинів, пов'язаних із торгівлею та виробництвом наркотичних речовин ми звернулися до звітності Генеральної прокуратори України. За офіційною інформацією Генеральної прокуратури України про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2019 рік із загальних відомостей про кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень та результати їх досудового розслідування у сфері незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів було обліковано 6382 кримінальних правопорушень, а порівняно з 2020 роком на листопад місяць було обліковано 7606. Отже, порівняльний аналіз свідчить, що кількість зазначених злочинів збільшилась, що у свою чергу негативно впливає на суспільство та державу, оскільки одним із пріоритетних завдань є протидія вказаним злочинам та їх зменшення [1].

Головною проблемою сучасності є те, що з кожним роком з'являються нові наркотичні речовини, а з ними і способи їх продажу та розповсюдження. А оскільки, продаж зазначених речовин – це прибутковий бізнес, який характеризується швидким способом заробітку, а у сучасності вагома кількість осіб, які мало забезпечені, активно вживаються у роль продавця наркотиків для заробітку грошей та покращення свого матеріального становища. Що ж стосовно підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність у напрямку протидії наркозлочинності, для них виникли проблеми оперативно-розшукової протидії зазначеним злочинам у зв'язку з різними видами збуту, серед яких є канали збуту наркотиків через мережу Інтернет та торгівля наркотиками через закладки. У тому, чи іншому випадку тяжко виявити продавця, оскільки частіше за все дані варіанти об'єднуються і особа, яка через Інтернет замовила наркотик, отримує його у визначеному місці без візуального та фізичного контакту з продавцем [2]. Також, на низькому рівні перебуває робота з організації, методичного забезпечення та формування правозастосовної практики з виявлення і розслідування злочинів вчинених з використанням сучасних інформаційних технологій [3, с 8]. Крім того, варто звернути увагу на питання правового регулювання оперативно-розшукової діяльності органів та підрозділів Національної поліції України щодо боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, оскільки характер продажу наркотичних речовин переходить з вулиці в Інтернет мережу, вже виникає проблематика проведення певних оперативно-розшукових заходів, які спрямовані на протидію та викриття злочинів пов'язаних із торгівлею наркотиками, а також правова основа що визначає напрями та порядок організації діяльності органів Національної поліції України щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, потребує вдосконалення форм та методів роботи [4, с. 139].

Отже, для зменшення кількості зазначених злочинів та вирішення наведених проблем оперативно-розшукової протидії у сфері незаконного обігу наркотичних речовин варто проаналізувати сучасні методи та способи збуту наркотиків і розробити нові форми та методи роботи органів що здійснюють оперативно-розшукову діяльність щодо викриття та протидії злочинам пов'язаних із збутом наркотичних речовин через мережу Інтернет та закладки. Крім того, постає питання вдосконалення правового регулювання оперативно-розшукової діяльності органів Національної поліції України щодо боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, оскільки правова основа діяльності яка регламентує певні заходи ОРД, вже не відповідає сучасності; розслідування більшої кількості зазначених видів злочинів, що здійснюються через мережу Інтернет ускладнено тим, що якісні характеристики мережі Інтернет дають можливість злочинним елементам використовувати сервери, які знаходяться поза юрисдикцією України, для приховування фактів своєї злочинної діяльності. Також, варто звернутися до міжнародного співробітництва і практики ЄС, для вдосконалення існуючих органів протидії наркозлочинності, або створенню нового окремого незалежного органу, на прикладі такої держави, як Шотландія. У вказаній країні створене окреме агентство, яке має назву: «Шотландське агентство боротьби з наркотиками» (Scottish Drug Enforcement Agency – SDEA), створено у квітні 2001 р. і є ключовим підрозділом країни, що займається виконанням урядової програми з протидії незаконному обігу наркотичних засобів, тісно співпрацюючи з шотландською поліцією, національною службою кримінальної розвідки, управлінням акцизів й митних платежів та іншими правоохоронними організаціями. Ставлячи перед собою завдання суттєво знизити попит на вживання наркотиків та зменшити шкоду від них, Агентство (SDEA), окрім іншого, скоординує поліцейську превентивну діяльність у цьому напрямі й активно проводить просвітницьку роботу [5].

1. Генеральна прокуратура України: веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&c=fo (Дата звернення 09.12.2020)

2. Про оперативну-розшукову діяльність. Закон України від 17.09.2020 № 912-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (Дата звернення 09.12.2020)

3. В.Г. Телійчук, Д.Б. Санакоєв, О.В. Козорог, Я.М. Ковч Алгоритм дій працівників підрозділів карного розшуку під час розкриття шахрайств, вчинених через мережу інтернет. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2018. 55 с.

4. Попович М.І. Удосконалення правових основ оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. Науковий вісник Міжнародного університету. Серія «Юриспруденція». Вип. 10-1. С. 139-142

5. Serious Organised Crime Agency and Scottish Drugs Enforcement Agency. URL: [//https://derekthomas2010.wordpress.com/2013/07/20/serious-organised-crimeagency-and-scottish-drugs-enforcement-agency](https://derekthomas2010.wordpress.com/2013/07/20/serious-organised-crimeagency-and-scottish-drugs-enforcement-agency).

Григор'єва Наталія, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАПРАВЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ СПРАВИ ОРГАНАМ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

В нашій сучасній Україні виникає велика кількість обговорюваних тем, а також актуальних проблем щодо вдосконалення та використання всіх заходів, які пов'язані з оперативно-розшуковою діяльністю. Серед цих спірних питань виступає саме правове регулювання діяльності оперативно-розшукових органів, а також щодо направлення матеріалів оперативно-розшукової справи до відповідних органів досудового розслідування. Вагомі зміни відбулися в чинному законодавстві України стосовно проведення окремих оперативно-розшукових заходів, а також зміни, які безпосередньо пов'язані з повноваженнями суб'єктів, які здійснюють цю діяльність відповідно до норм, які визначені законом.

Якщо зробити аналіз всіх нормативних актів по визначеній темі та відповідним проблемам, то можна сказати, що наша країна намагається дійти до загальноєвропейських стандартів та свою увагу зосереджує саме на цінностях у сфері прав людини, а всі вище зазначені дії прямо направлені на розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів, бо завдяки змінам та удосконаленням відповідних заходів та дій розкриваються більшість відсотків усіх злочинів, а щодо злочинів, що стосуються основ національної безпеки то і всі 100%.

Відповідно до частини 2 статті 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначається, що у разі будь-якого виявлення ознак чи фактів вчинення злочину оперативні працівники, що уповноважені на дані дії, мають обов'язок невідкладно направити зібрані матеріали (саме в яких фіксуються дані про протиправні діяння осіб чи групи осіб) до відповідного органу досудового розслідування для початку здійснення досудового розслідування в порядку, який визначений чинним КПК України.[1] При цьому необхідно пам'ятати, що визначений вище обов'язок оперативних підрозділів несе в собі загально визначений характер і повинен здійснюватися в будь-якому випадку.

Від здійснення цих дій повністю залежить ефективність та своєчасність початку розслідування будь-якого злочину і неодноразово у практиці впливають моменти, коли через непрофесійне ставлення до справи може викликати втрату важливих доказів, а також самих осіб, які вчинили порушення закону.

Зазначимо, що не менш важливою проблемою у здійсненні оперативно-розшукової діяльності виступає захід, який безпосередньо пов'язаний з використанням імітаційних та помічених засобів, оскільки завдяки змінам в законодавстві, а також відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та ст. 273 КПК України їх потрібно застосовувати та створювати лише у кримінальному провадженні. [2]

Виходячи з вище зазначеного, на нашу думку, необхідно внести зміни до більш застарілого Закону України відносно нового КПК України, адже цей кодекс визначає зовсім нові, сучасні способи та засоби фіксації та пошуку фактичних даних, які повинні бути застосовані у період доказування та можуть мати велике значення для знаходження істини, а також відповідних осіб, які вчинили неправомірні дії стосовно нашої країни.

Таким чином можна зробити висновок, що на сьогодні наявні насущні питання щодо вдосконалення та використання відповідних оперативно-розшукових заходів в нашій країні. Доцільним було би створити відповідний нормативно-правовий акт, який чітко б визначав та встановлював засади ведення правового регулювання оперативно-розшукової діяльності взагалі. Щодо направлення матеріалів від оперативного підрозділу до відповідного органу досудового розслідування, то хоч це і є однією із сторін повної та ефективної роботи працівників оперативних підрозділів, але також виступає відповідною підставою для початку досудового розслідування і внесення відомостей до ЄРДР.

-
1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. Дата оновлення: 24.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
 2. Кримінально-процесуальний кодекс України: Кодекс України від 11.09.2020 р. № 113-ІХ. Відомості Верховної Ради України. 2020.

Сідоренко Данило, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Систему протидії злочинності як правову категорію необхідно у співвідношенні з правоохоронною системою, з приводу поняття та внутрішнього змісту якої, утім як і систему правоохоронних органів, у юридичній науці склалися досить неоднозначні теоретико-методологічні підходи. Підкреслюючи, що встановлення сутності правоохоронної системи є необхідним елементом характеристики місця оперативно-розшукової діяльності (далі ОРД) в системі протидії злочинності. Це сприятиме більш точному та узгодженому розумінню місця кожного з елементів цієї системи.

Правоохоронні органи у протидії злочинності відіграють провідну роль порівняно з іншими суб'єктами в реалізації правоохоронної діяльності, що обумовлюється їхньою правоохоронною спеціалізацією, постійністю та професійністю виконання правоохоронних повноважень, можливістю застосування державно-владних засобів впливу. Відповідно до цього, система правоохоронних органів як центральний суб'єкт правоохоронної діяльності, є центральним суб'єктом правоохоронної системи.

Аналогічні висновки наводить і А. М. Куліш [1], зауважуючи на визначальному значенні правоохоронної діяльності правоохоронних органів у реалізації правоохоронної функції держави.

ОРД безсумнівно, має правову природу, тобто це - нормативно-владний вплив держави на суспільні відносини з метою їх упорядкування. Такий вплив відбувається шляхом встановлення та закріплення правових норм щодо відносин, які виникають в межах ОРД.

В умовах швидкої зміни засобів і способів учинення злочинних посягань, пов'язаних із наркотичними засобами, збільшення масштабів контрабандного перевезення наркотиків, активізації злочинної діяльності організованих злочинних груп у різних сферах, та інших злочинів ОРД має домінуюче місце в системі протидії злочинності.

ОРД як наука, відповідно до класифікації юридичних наук, розробленої теорією держави і права, відноситься до спеціальних прикладних юридичних наук [2, с.13]. Відповідно до тлумачного словника, термін «оперативно-розшукова діяльність» означає, що розшук здійснюється практично, швидко, завчасно може змінити хід справи, реалізувати відповідні матеріали [3, с.465].

ОРД як вид діяльності держави регламентується законодавством України, яке також визначає права і обов'язки суб'єктів, які здійснюють ОРД і контролюють цю діяльність. ОРД як специфічний вид державної діяльності спеціальних служб правоохоронних органів, направлено на протидію злочинності, забезпечення національної безпеки і державної таємниці займає важливе місце в організації та функціонуванні системі протидії злочинності.

ОРД, яку здійснюють підрозділи карного розшуку, є важливою формою протидії злочинності. Враховуючи, що вказана діяльність є складовою загальної діяльності правоохоронних органів, можна зробити висновок, що вона носить державно-правовий характер.

Це свідчить про те, що оперативно-розшукова протидія підрозділами карного розшуку злочинам здійснюється в двох площинах: правовій (правове регулювання цієї діяльності та безпосереднє застосування правових норм у процесі її здійснення) і спеціальній (організація й тактика використання гласних і негласних оперативно-розшукових заходів та засобів).

Що стосується системи протидії злочинності, то в цьому випадку, на нашу думку, оперативно-розшукову діяльність слід розглядати в межах кримінологічної характеристики злочинності в єдиній площині. Два антагоністичні питання: злочинність та систему, що має на меті протидіяти їй.

Отже, можна дійти висновку, що ОРД здійснюється відповідними органами винятково з метою боротьби зі злочинністю, розшуку осіб, які ухиляються від слідства та суду за вчинення злочинів, безвісно відсутніх осіб, виконання інших завдань, визначених законодавчими та іншими нормативними актами, які встановлюють порядок здійснення гласними і негласними засобами і методами оперативно-розшукових заходів, та в порівнянні з іншими безсумнівно займає провідне місце в системі протидії злочинності.

1.Куліш А. М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2009. 31 с.

2. Теорія держави і права / За заг. Ред. В.В. Копейчикова. К.: Юрінком, 1997. 320 с.

3. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. Т. 2. К.: "Аконіт", 2003. 928 с.

Софіянчук Олександр, здобувачі вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Чорний Олег, здобувачі вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олексенко Володимир Григорович, викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРОГАЛИН ЗАКОНОДАВСТВА ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВТРУЧАННЯМ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ

В п. 4 ст. 261 КПК України зазначено перелік кореспонденції, яка підлягає арешту (листи усіх видів, бандеролі, посилки, поштові контейнери, перекази, телеграми, інші матеріальні носії передання інформації між особами), проте наведений перелік не є вичерпним, а лише орієнтовним. Тому, Пленум Верховного Суду України «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина» вказує на те, що при визначенні видів кореспонденції, які підлягають арешту, необхідно враховувати положення ст. 1 Закону України «Про поштовий зв'язок».

Варто звернути увагу на те, що негласна слідча (розшукова) дія (далі - НСРД), яка розглядається, може бути спрямована лише на матеріальну кореспонденцію, тобто таку, що існує як матеріальний носій передання інформації між особами. Така пошта може бути письмовими чи речовими доказами. Зняття інформації з електронних повідомлень, що пересилають (передають) засобами зв'язку складає іншу окрему НСРД.

Відповідно до п.1.11.3 Інструкції [6], арешт кореспонденції полягає в забороні установам зв'язку та фінансовим установам вручення кореспонденції адресату без відповідної вказівки слідчого, прокурора. Отже, за змістом накладення арешту на кореспонденцію означає тимчасову заборону отримувати та розпоряджатися цією кореспонденцією

Огляд і виїмка кореспонденції за положеннями, що містяться в п. 1.11.4 Інструкції [6], являють собою негласне відкриття та огляд затриманої кореспонденції, на яку накладено арешт, її виїмку або зняття копії чи отриманні зразків, нанесення на виявлені речі і документи спеціальних позначок, обладнання їх технічними засобами контролю, заміну речей і

речовин, що становлять загрозу для оточуючих чи заборонені у вільному обігу, на їх безпечні аналоги.

Фактичною підставою проведення досліджуваної НСРД є встановлені під час розслідування дані, які надають можливість припустити, що в певній кореспонденції містяться відомості, документи чи об'єкти, які мають істотне значення, і ці дані отримано у визначений процесуальним законом спосіб. Формальною підставою є ухвала слідчого судді за клопотанням прокурора, або слідчого, погодженим із прокурором, щодо проведення дій з накладення арешту на кореспонденцію, її огляду та виїмки як структурних елементів цієї НСРД.

У ст. 261 КПК не конкретизується, кореспонденція яких саме осіб може бути арештована, що науковцями вважається істотним недоліком законодавства з досліджуваного питання. Найбільш вагомою у вирішенні даного питання є пропозиція Савляка І. Г. [8], який зазначає, що ч. 2 згаданої статті необхідно викласти в наступній редакції: «Арешт на кореспонденцію накладається, якщо під час досудового розслідування є достатні підстави вважати, що поштово-телеграфна кореспонденція підозрюваного іншим особам або інших осіб підозрюваному може містити відомості про обставини, які мають значення для досудового розслідування, або речі і документи, що мають для нього істотне значення» [6].

За такого підходу, арешту підлягає кореспонденція осіб, які надсилають її підозрюваному або яким підозрюваний сам надсилає кореспонденцію. Арешт не може бути накладений на кореспонденцію обвинуваченого, оскільки дана НСРД може проводитися лише на стадії досудового розслідування, а статус обвинуваченого особа набуває після її закінчення.

Порядок проведення арешту, огляду та виїмки кореспонденції встановлюється ст. ст. 261-262 КПК України. Згідно з наведеною нормою, до обов'язкових учасників накладення арешту на кореспонденцію під час її огляду чи виїмки належить також представник установи, якій доручено здійснювати контроль і затримувати кореспонденцію.

Цією установою має бути поштова установа, що надає послуги поштового зв'язку. Водночас у законі не визначено, якого саме представника залучають до огляду та виїмки кореспонденції - керівника, безпосереднього виконавця доставки кореспонденції чи іншого працівника. Керівники та працівники установ зв'язку зобов'язані не розголошувати факт проведення НСРД чи отриману в результаті її проведення інформацію. Слідчому необхідно попередити їх про цей обов'язок.

Спеціаліст може бути залучений для забезпечення безпеки учасників огляду під час розкриття та безпосереднього огляду конвертів, бандеролей, посилок, що можуть містити сильнодіючі, отруйні, вибухові речовини, пристрої тощо, для з'ясування змісту тексту листа, надісланого з-за кордону, надання допомоги слідчому в знятті копій чи отриманні зразків об'єктів, що пересилають, нанесенні на виявлені речі й документи спеціальних позначок,

обладнання їх технічними засобами контролю тощо. При цьому доцільним є залучення криміналіста, який може надати допомогу слідчому у відкритті (а в подальшому - закритті) упаковки затриманої кореспонденції без порушення захисних засобів, у огляді кореспонденції на предмет виявлення слідів рук, мікрооб'єктів, слідів біологічного походження, слідів повної або часткової підробки документів, виявлення тайнопису тощо.

У юридичній літературі зазначається, що в клопотанні до слідчого судді про дозвіл на накладення арешту на кореспонденцію, слідчий також має звернутися до слідчого судді не лише щодо надання дозволу на безпосереднє накладення арешту на кореспонденцію конкретної особи в певній установі зв'язку протягом необхідного для успішного проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії строку, а й щодо зобов'язання керівника цієї установи здійснювати контроль і затримувати кореспонденцію особи та протягом доби повідомляти про це слідчого. Проте, в КПК України прямо не вказується обов'язок керівника установи зв'язку здійснювати контроль і затримувати кореспонденцію особи; не зазначено і строк повідомлення слідчого про надходження кореспонденції. Саме тому важливою є організація належної взаємодії між слідчим і керівником установи зв'язку, оскільки, яка буде сприяти проведенню даної НСРД.

Арешт, огляд і виїмка кореспонденції не часто застосовується слідчими на практиці, тому що регламентація цієї НСРД має багато недоліків. Деякі положення є застарілими та не відповідають рівню автоматизації установ зв'язку. Порядок проведення НСРД, зазначений в КПК України орієнтований на арешт кореспонденції, яка доставляється «Укрпоштою». Сучасні та більш популярні служби доставки кореспонденції, такі як «Нова пошта», «Meest Express», «Ін тайм», та інші використовують автоматизовані системи відстеження клієнтом відправлень та повідомлення про їх прибуття до пункту призначення, що значно ускладнює збереження негласності затримки кореспонденції. Також проблемою стає те, що на відміну від «Укрпошти», де за адресою чітко визначено відділення пошти, яке отримає необхідну кореспонденцію, доставка іншими службами відбувається в будь-яке відділення за бажанням клієнта.

Роблячи підсумок вищевказаного, можна зазначити, що проблематика у проведенні даної НСРД на сьогоднішній день залишається досить актуальною і потребує подальшого наукового дослідження.

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнародний документ від 4 листопада 1950 р. URL : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення : 26.02.2020).

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : міжнародний документ від 16 грудня 1966 р. URL : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення : 26.02.2020).

3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення : 27.02.2020).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2409> (дата звернення : 03.04.2020).
5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення : 06.02.2020).
6. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної прокуратури України, М-тва внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, М-тва фінансів України, М-тва юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12> (дата звернення : 20.02.2020).
7. Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-08#Text>
8. Савляк І. Г. Таємниця спілкування як засада кримінального провадження: дис. ... канд. юр. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 229 с. URL : http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/8137/1/Dis_savliak_06112018.pdf (дата звернення : 24.03.2020).

Темрієнко Наталія, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Основною метою системи інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності у боротьбі з незаконним обігом наркотиків є всебічне інформаційне забезпечення практичної діяльності оперативних підрозділів на основі комплексу організаційних, нормативних, технічних, програмних та інших заходів.

Правильна організація інформаційно-аналітичного забезпечення управління оперативними підрозділами, що передбачає систематичне накопичення достовірної інформації, всебічно характеризує операційне середовище, її своєчасний та якісний аналіз та прогноз. В. М. Атмажитов зазначає, що для отримання необхідної інформації з відповідних джерел оперативний персонал повинен створити єдину систему обігу фіксованої інформації [1, с. 34].

Відповідно до ст. 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності надано право, зокрема, створювати та використовувати автоматизовані інформаційні системи. Ступінь інтеграції даних та автоматизація управління даними є найважливішим критерієм АІС. У локальних системах вся інформація концентрується в базі даних, що міститься на носіях одного комп'ютера.

Таким чином, Міністерство внутрішніх справ України та Служба безпеки України створюють регіональні та місцеві автоматизовані інформаційно-аналітичні системи, розробляють відповідну відомчу нормативно-правову базу для формування інформаційного обліку та систем, кадрового забезпечення інформаційної діяльності в галузі оперативної роботи підрозділів та підрозділів охорони (у відділах оперативної інформації на центральному та регіональному рівнях, у відділах інформації міських управлінь).

На підставі Указу Президента України від 31 січня 2006 р. № 80 "Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю" розробляється Єдина інтегрована інформаційна система пошуку правоохоронних органів для забезпечення оперативних підрозділів довідковими статистичною, пошуковою та іншою інформацією. Прикладом міжвідомчої автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи є система Аркан, положення якої затверджені спільним наказом Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ Міністерства праці та соціальної політики, СБУ та Служби зовнішньої розвідки України у 2008 № 284/287/214/150/64/175/266/75 "Про затвердження Положення про інтегровану міжвідомчу інформаційно-телекомунікаційну систему контролю осіб, транспортних засобів та товарів, що перетинають державний кордон".

Система Аркан - це сукупність організаційних та адміністративних заходів, програмного, апаратного та телекомунікаційного забезпечення, що забезпечують обробку інформації (введення, прийом, отримання, передача, реєстрація, зберігання) для контролю осіб, транспортних засобів та товарів, які перетинають державний кордон України та автоматизований доступ до інформаційних ресурсів (баз даних) суб'єктів системи "Аркан" [2, с. 43]. Суб'єктами системи Аркан, крім надзвичайного стану, є також Адміністрація Державної прикордонної служби України, СБУ, Служба зовнішньої розвідки України, Міністерство доходів України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство праці та соціальної політики України.

Для інформаційного забезпечення оперативних підрозділів НПУ щодо протидії злочинам у сфері незаконного обігу наркотиків використовуються:

а) оперативно-довідкові та оперативно-розшукові обліки [3, с. 208–213];

б) криміналістичні обліки [4, с. 54; 5, с. 212; 221, с. 229].

Для боротьби зі злочинами у сфері незаконного обігу наркотиків оперативні підрозділи використовують криміналістичну документацію, де в межах центральної документації формуються інформаційно-довідкові колекції зразків документів суворого обліку та наркотиків, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Облік синтетичних та напівсинтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин функціонує на центральному та регіональному рівнях і складається з: центрального оперативно-розшукового каталогу інформації про напівсинтетичні та синтетичні наркотичні засоби та психотропні речовини; центральні та регіональні інформаційно-довідкові збірники. Центральна та регіональна інформаційно-довідкова колекція формується з природних зразків наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, отриманих або придбаних на підприємствах, торгових організаціях, аптеках, медичних закладах, переданих експертним установам на підставі рішення суду, а також шляхом

обмін з експертними підрозділами. іноземні країни, з якими укладено відповідні угоди. Колекції призначені для проведення діагностичних тестів на наркотики та інших завдань.

Провідна роль у наданні статистичної, оперативно-довідкової, оперативно-пошукової, архівної інформації, у створенні, розробці та організації функціонування автоматизованих інформаційних систем, інтегрованих інформаційно-пошукових систем та побудови для цієї мети корпоративних публічних інформаційних мереж належить Департаменту інформаційно-аналітичне забезпечення України та її структурних підрозділів на місцях. Оперативно-розшукова діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України у боротьбі зі злочинами у сфері незаконного обігу наркотиків підтримується використанням багатьох автоматизованих інформаційних систем, таких як "ОДК", "Пошук", "Пізнання", "Номерні речі", "Факт", "Адміністративні правопорушення". "Оріон", "Кримінальна статистика", "Наркобізнес" та інші. [6, с. 6].

Інформаційно-пошукова система "Оріон" призначена для обробки, накопичення та аналізу оперативної інформації про осіб, які готуються або вчиняють тяжкі злочини і проходять по справах оперативного обліку та за повідомленнями негласного апарату і представляють оперативний інтерес для інших ОВС України. Міжвідомчий банк даних "Наркотичний бізнес" використовується для обробки, збору та аналізу інформації про осіб та злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Інформація МБД «Наркотичний бізнес» використовується для вирішення питань розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних із наркоманією та торгівлею наркотиками, тобто використовується працівниками відділів, відділів та управлінь для боротьби з незаконним обігом наркотиків [7, с. 303; 8, с. 149].

Таким чином, поліпшення організації оперативних підрозділів по боротьбі зі злочинами у сфері незаконного обігу наркотиків неможливе без достатнього рівня професіоналізму. Сучасна підготовка фахівців для оперативних підрозділів правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинами у сфері незаконного обігу наркотиків складається з багатьох компонентів, насамперед, починаючи з навчального процесу: спеціальні навчальні заклади правоохоронних органів, початкова підготовка та перепідготовка, семінари, круглі столи, які включають, зокрема, передачу досвіду спеціалістів із боротьби з незаконним обігом наркотиків молодим працівникам та самопідготовку кадрів.

1. Аتماжитов В. М. Реализация оперативно-розыскной информации: лекция. Москва: Акад. МВД СССР, 1984. 54 с.

2. Інформаційно-довідкове забезпечення кримінальних проваджень: підруч. / за заг. ред. В. В. Бірюкова. Київ: Центр учб. л-ри, 2014. 288 с.

3. Свириденко С. В. Проблемні питання наповнення та використання оперативних обліків органів внутрішніх справ. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Спеціальний випуск. 2008. № 1 (45). С. 208–213.

4. Мовчан А. В. Оперативні обліки як складова частина системи інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2006. № 1. С. 53–55.

5. Рибалко Я. В. Експертні обліки як галузь криміналістичної техніки: етапи розвитку, завдання і зміст. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*: зб. наук. Статей. Донецьк, 2001. Вип. 1. С. 212–218.

6. Буржинський В. А. Інформаційне забезпечення оперативнорозшукової діяльності. *Бюлетень обміну досвідом роботи: науково-практичне видання МВС України*. 2009. № 178. С. 5–18.

7. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. Ч. 1. 336 с.

8. Попович М. І. Організація інформаційного забезпечення оперативнорозшукової діяльності підрозділів МВС України. *Європейські перспективи: науково-практичний журнал*. Дрогобич: ТЗОВ «Дрогобицька міська друкарня», 2014. № 7. С. 145–151.

*Ткаченко Альбіна, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Шиян Анатолій Григорович, старший викладач кафедри кримінально-
правових дисциплін Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

**ОПЕРАТИВНА ЗАКУПКА ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ КОНТРОЛЮ
ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ**

Ні для кого не є таємницею, що наша держава сьогодні знаходиться у вкрай важкому становищі. Економічно-політична нестабільність посилюється загостренням суспільного невдоволення на фоні збройного протистояння на Сході України.

Як відомо, такі умови дуже сприятливі для погіршення криміногенної ситуації в державі, що ми спостерігаємо останні декілька років. Адже економічні проблеми призводять до зубожіння населення, політична нестабільність не дозволяє знайти ефективні шляхи вирішення проблем, а суспільне невдоволення виливається в різного роду протести, як масового, так і поодинокого характеру. На них, замість того, щоб виявляти,

затримувати та притягувати до відповідальності осіб, які вчинюють кримінальні правопорушення, змушені відволікатися правоохоронці.

З огляду на це, складається ситуація, коли збільшується кількість осіб, які стають на злочинний шлях отримання прибутку за рахунок реалізації заборонених для обігу товарів, предметів і речовин. А вже за останній час збільшилася кількість джерел надходження таких товарів із зони антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей, зокрема за рахунок неконтрольованого перетину кордону з Російською Федерацією. А також зросла кількість потенційних покупців таких товарів, предметів через ті ж вище перераховані факти [1, с. 296].

За таких умов потребує вивчення та удосконалення практики запобігання та протидії злочинним проявам підрозділами кримінальної поліції за рахунок застосування найбільш дієвих засобів, які є на озброєнні, зокрема контролю за вчиненням злочину, який передбачено ст. 271 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК).

Контроль за вчиненням злочину – узагальнююче поняття, яке за своїм змістом включає комплекс різнопланової за формами свого проведення окремих, здійснюваних за постановою прокурора, негласних слідчих (розшукових) дій: контрольована поставка; контрольована та оперативна закупка; спеціальний слідчий експеримент; імітування обстановки злочину, особливість яких полягає в тому, що вони здійснюються за умов, що певними особами вчиняється тяжкий або особливо тяжкий злочин, який є незакінченим, а забезпечити повне розкриття та розслідування підготовлюваного або вчинюваного злочину шляхом провадження інших гласних та негласних слідчих дій неможливо [2]. Тобто контроль за вчиненням злочину здійснюється не тільки для здобуття, перевірки та дослідження доказів, а й для повного розкриття злочину, виявлення спільників, а також для попередження злочину, зупинення й недопущення завершення злочину та настання його шкідливих наслідків.

Таким чином, відповідно до положень ст. 271 чинного КПК України, оперативна закупка визначається як одна із форм контролю за вчиненням злочину, що є різновидом негласних слідчих (розшукових) дій [3].

Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, яка затверджена наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5, визначено, що **оперативна закупка** полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, обіг якого обмежений чи заборонений чинним законодавством, з метою викриття і документування факту вчинення злочину та особи, яка його вчинила [4].

Відповідно до ч. 4 ст. 246 КПК виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення оперативної закупки, сутність якої полягає в здійсненні нібито угоди купівлі-продажу з особою, яка підозрюється в торгівлі забороненими для легального обігу предметами, товарами та речовинами (наприклад, наркотичними засобами, радіоактивними речовинами, зброєю тощо) із вказаною вище метою.

Після винесення рішення прокурора складається план проведення оперативної закупки, в якому зазначаються задум операції, завдання, які необхідно вирішити, виконавці та заходи, що забезпечують її здійснення. Застосування спеціальних технічних засобів при проведенні оперативної закупки здійснюється з дозволу слідчого судді відповідно до чинного законодавства України. По закінченню проведення оперативної закупки, як і будь-якої іншої слідчої (розшукової) дії, із додержанням вимог статей 104-106, 252, 271 КПК складається протокол, до якого додаються речі і документи, отримані під час проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії.

На наш погляд, однією із особливостей оперативної закупки як форми контролю за вчиненням злочину є те, що остання перебуває на дуже тонкій межі між законною діяльністю співробітників правоохоронних органів та підбурюванням (провокацією) до вчинення кримінального правопорушення, що само по собі також є злочином. Саме тому ч. 3 ст. 271 КПК чітко передбачено, що під час підготовки та проведення оперативної закупки забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, як би слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. Хоча, як зазначалося, часто межа між вказаними діями дуже відносна.

Слід підкреслити, що саме із-за цього питання оперативної закупки як спеціального способу розслідування з використанням агента під прикриттям (оперативного працівника) неодноразово піднімалося в практиці Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ). Відзначимо, що практика ЄСПЛ є джерелом права України (при цьому не обов'язково, щоб відповідне рішення було прийнято у справі проти України), що впливає з положень Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року [5]. Така практика ЄСПЛ дозволяє зробити висновки, які саме основні вимоги до проведення оперативної закупки ставить європейська спільнота, на що слід звертати увагу під час судового розгляду в кримінальному провадженні, в якому здійснена оперативна закупка, та ін.

В рішеннях ЄСПЛ неодноразово наголошувалося, що правоохоронним органам та національним судам кожної країни слід розуміти, що оперативна закупка може плавно перейти в підбурювання до вчинення злочину (фактично державою свого громадянина), тому в зазначених відносинах

необхідний дуже обережний підхід з боку всіх гілок влади. Зокрема, ЄСПЛ вказує, що межа між законним розслідуванням і підбурюванням до злочину з великою ймовірністю буде перейдена, якщо національним законодавством не встановлена чітка і передбачувана процедура санкціонування відповідної секретної операції. Причому таке санкціонування має бути незалежним, тобто здійснюватися не тим органом, який проводить (ініціює) оперативну закупку. Також ЄСПЛ наполягає на необхідності такого документування при проведенні оперативної закупки, яке дозволило б здійснити подальшу незалежну оцінку поведінки учасників закупівлі.

У цьому зв'язку слід відзначити, що оперативна закупка в Україні може здійснюватися як до початку досудового розслідування (в рамках реалізації оперативно-розшукових справ), так і в ході його проведення. В першому випадку основним законодавчим актом, яким регулюється проведення оперативної закупки, є Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» № 2135-ХІІ від 18 грудня 1992 року [6], в другому – КПК України. Не дивлячись на те, що проведення оперативної закупки до початку досудового розслідування здійснюється без дотримання процесуальних форм, матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотримання вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам ст. 99 КПК, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази.

Водночас, слід мати на увазі, що порядок проведення оперативної закупки (як у першому, так і в другому випадках), більшою мірою визначається підзаконними нормативно-правовими актами, які мають обмежений доступ. Вважаємо, що такі обмеження не сприяють дотриманню прав людини під час проведення оперативної закупки, не відповідають вимогам Європейського Союзу щодо необхідності дотримання принципу правової визначеності, у зв'язку з чим підлягають виваженому законодавчому корегуванню. Підтвердженням необхідності такого корегування є положення ч. 5 ст. 271 КПК, якою визначено, що порядок і тактика проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину повинні визначатися законодавством.

1. Попов С.Ю. Правова регламентація та практична необхідність оперативної закупки в діяльності підрозділів кримінальної поліції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2016. № 3. С. 296-303.

2. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Особлива частина: підручник. Академічне видання. К.: Алерта, 2014. 420 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змін. та допов. станом на 3 серп. 2020 р. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2020. 452 с.

4. Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0114900-12>

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30 . Ст. 260.

6. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 грудня 1992 року № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

Ушник Даниїл, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

НАУКОВА ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ СИЛИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглядаючи діяльність держави, її правових інститутів і органів правопорядку, спрямовану на протидію злочинним проявам у суспільстві, можна констатувати, що пріоритетним напрямком діяльності поліції під час здійснення кримінальної політики держави є протидія та викорінення злочинності [1]. Зокрема, в чинному законодавстві України у більшості нормативних актів саме вказане передбачає основним завданням правоохоронних органів, в тому підрозділів Національної поліції. Так, Закон України «Про Національну поліцію» визначає як пріоритетні напрямки діяльності вказаного органу: пріоритет превентивної діяльності над правоохоронною; максимальне дотримання принципу законності; комплексне використання всіх можливостей для протидії злочинності; забезпечення рівності всіх фізичних та юридичних осіб перед законом; а також надання поліцією в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які внаслідок надзвичайних ситуацій або певних життєвих обставин

потребують такої допомоги; міжнародне та взаємне співробітництво держав у забезпеченні протидії злочинності [1].

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає, що досягнення завдання ОРД відбувається шляхом використання сил, засобів та заходів оперативно-розшукової діяльності [3], однак у вказаному законі поняття «сили оперативно-розшукової діяльності» не розшифровується, а лише надається перелік суб'єктів такої діяльності. Вважаємо, що вказане пов'язано з тим, що термін «сили» використовується для позначення певної групи осіб, що є суб'єктами тої чи іншої діяльності. Наприклад, відзначимо, що відповідно до тлумачного словника термін «сили» в контексті певної групи осіб потрібно розуміти як:

- люди, що вхлюдають до якого-небудь виробничого колективу, до певної професії чи, займаються якоюсь спорідненою працею або діяльністю;
- частина суспільства або суспільна група, що характеризується певними ознаками або спрямованістю у своїй діяльності, своїх намірах;
- озброєні війська [4].

На думку, Я. Ю. Кондратьєва до сил оперативно-розшукової діяльності належать: - посадові особи підрозділів кримінальної поліції, які функціонують відповідно до оперативно-розшукового законодавства (ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність») і здійснюють загальне керівництво даною діяльністю на чолі з міністром внутрішніх справ України та його першими заступниками;

- начальники територіальних підрозділів МВС, їх заступники з оперативної роботи, уповноважені на здійснення оперативно-розшукової діяльності;
- керівники та оперативний склад оперативних підрозділів зазначених органів; - начальники міських, районних управлінь і відділів внутрішніх справ та їх заступники, які є начальниками кримінальної поліції;
- працівники оперативних підрозділів кримінальної поліції, які мають відповідний допуск до ОРД;
- особи, які конфіденційно співпрацюють з оперативними підрозділами кримінальної поліції, у тому числі гласні та негласні, штатні та позаштатні працівники [5, с. 234].

Ю.Б. Чупилкин зазначає, що сили оперативно-розшукової діяльності – це штатні легальні і негласні (зашифровані) співробітники органів, які здійснюють ОРД, а також працівники допоміжних підрозділів, конфіденти і позаштатні співробітники [6].

Водночас, такі вітчизняні вчені як І.В. Сервецький та А.В. Дашко визначають, що відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» сили, які беруть участь у спеціальних оперативно-розшукових операціях, слід розглядати як складну керовану систему з усіма загальними закономірностями, властивими керованим системам, як управлінський блок

варто розглядати керівника операції, а оперативні групи – як керовані підсистеми з властивими їм особливостями [7, с. 43].

Таким чином, підсумовуючи наведене можна дійти висновку, що:

1) відповідно до чинного законодавства термін «сили оперативно-розшукової діяльності» використовується для позначення певного кола осіб, що залучаються до здійснення оперативно-розшукової діяльності;

2) Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» не розмежовується фактично визначення суб'єктів оперативно-розшукової діяльності та сили оперативно-розшукової діяльності, однак аналізуючи положення ст. 5, 7, 8 та 14 вказаного Закону можна дійти висновку, що поняття «сили оперативно-розшукової діяльності» є ширшим ніж «суб'єкти оперативно-розшукової діяльності» та охоплює останнє;

3) в загальному вигляді дефініцію «сили оперативно-розшукової діяльності підрозділів Національної поліції» слід розуміти як узагальнююче поняття, що охоплює собою всі категорії осіб, які безпосередньо виконують оперативно-розшукові та кримінальні процесуальні завдання або залучаються уповноваженими підрозділами для сприяння чи безпосереднього виконання означених завдань.

1. Кондратьев Я. Ю. Теоретичні, правові та оперативно-тактичні засади запобігання злочинам оперативними підрозділами кримінальної міліції : монографія. К., 2004. 444 с.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 23.11.2020).

3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 23.11.2020).

4. «Сила». Словник української мови. Тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/s/syla> (дата звернення: 23.11.2020).

5. Кондратьев Я. Ю. Теоретичні, правові та оперативно-тактичні засади запобігання злочинам оперативними підрозділами кримінальної міліції : монографія. К., 2004. 444 с.

6. Чупилкин Ю.Б. Правоохранительные органы Российской Федерации. URL: https://studref.com/415438/pravo/pravoohranitelnye_organy_rossiyskoy_federatsii (дата звернення: 23.11.2020).

7. Силы и средства оперативно-розыскной деятельности должностных лиц таможенных органов. URL: <http://www.lawereg.ru/kenims-436-1.htm> (дата звернення: 23.11.2020).

***Фролікова Віолетта**, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

***Бондаренко Андрій**, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

***Олексенко Володимир Григорович**, викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ (СЛІДЧИХ) РОЗШУКОВИХ ДІЙ

Приватність спілкування є невід'ємним правом особи, правом, що гарантоване кожному громадянину нашої країни Конституцією України, згідно з вимогами якої, кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31 Конституції України). У той же час інтереси суспільства, держави, окремих громадян та організацій зумовлюють визнання можливості тимчасового обмеження окремих конституційних прав особи. Законність таких обмежень забезпечується прийняттям відповідних судових рішень і лише у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати правду під час здійснення кримінального провадження, в інтересах національної безпеки та прав людини.

Відповідно до ч. 2 ст. 32 Конституції України, не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. З огляду на дану конституційну норму, можемо констатувати, що приватне (особисте) життя фізичної особи може бути обмежене, але за умови законності та обґрунтованості такого обмеження. Так чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) передбачає низку слідчих (розшукових) дій, які спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, зокрема, визначає негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД), серед яких є і втручання у приватне спілкування особи. Як впливає зі змісту ст. 258 КПК, ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді. Частина 2 цієї ж статті передбачає, що прокурор,

слідчий, за погодженням з прокурором, зобов'язаний звернутися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на втручання в приватне спілкування в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 цього Кодексу, якщо будь-яка слідча (розшукова) дія включатиме таке втручання. Частина 3 статті 258 КПК розкриває зміст дефініції спілкування й зазначає, що це є передання інформації в будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв'язку будь-якого типу. Спілкування є приватним, якщо інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, при яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб. Зокрема, частина 4 статті 258 КПК констатує, що втручанням у приватне спілкування є доступ до змісту спілкування за умов, якщо учасники спілкування мають достатні підстави вважати, що спілкування є приватним. Різновидами втручання в приватне спілкування є: 1) аудіо-, відеоконтроль особи; 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції; 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем.

Однією з гарантій законності втручання у приватне спілкування як різновид НСРД, є судовий контроль за здійсненням певних заходів органів розслідування, які обмежують конституційні права громадян. Відповідно до міжнародних стандартів у Конституції України також зазначається, що окремі обмеження прав громадян можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом. Наведене конституційне положення отримало деталізацію в КПК України, яким встановлено загальні риси механізму прийняття рішень слідчим суддею про застосування негласних обмежень, підстави їх прийняття, вимоги до таких рішень тощо.

Так, М.П. Каркач, М.Й. Курочка, С.М. Іванов, характеризуючи судовий контроль за додержанням законності під час дізнання та досудового слідства, визначають лише предмет судового контролю [4, с. 121–123]. В.М. Гаращук, розглядаючи контроль в державному управлінні, відокремлює об'єкт і предмет контролю як відносно самостійні дефініції [5].

Вважаючи на вищевикладені міркування, об'єктом судового контролю в досліджуваній сфері слід визнати діяльність (або бездіяльність) слідчого (прокурора), що пов'язана з тимчасовим обмеженням або можливим порушенням конституційних прав громадян та приватність спілкування.

Предметом судового контролю у сфері втручання у приватне спілкування є законність та обґрунтованість рішень і дій слідчого (прокурора), реалізація або виконання яких супроводжується обмеженням конституційних прав громадян на приватність спілкування. При цьому перевірка законності й обґрунтованості передбачає порівняння певних ситуацій, які виникли під час досудового слідства, тим умовам, з якими закон пов'язує можливість проведення зазначених НСРД.

Розглядаючи проблематику заслуговує на увагу питання щодо визнання результатів проведених НСРД як допустимих доказів у

кримінальному провадженні. Як впливає зі змісту ч. 1 ст. 86 КПК, доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом. Частина 2 ст. 86 КПК передбачає, що недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посылатися суд при ухваленні судового рішення. Досліджуючи дане питання, КСУ у рішенні № 12-рп/2011 від 20.10.2011р. у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України зазначив: «Визнаватися допустимими і використовуватися як докази в кримінальній справі можуть тільки фактичні дані, одержані відповідно до вимог кримінально-процесуального законодавства. Перевірка доказів на їх допустимість є найважливішою гарантією забезпечення прав і свобод людини і громадянина в кримінальному процесі та ухвалення законного і справедливого рішення в справі» (п. 3.2) [3].

Висновок. Отже, слід зазначити те, що приватне життя особи є невід'ємним правом кожного й перебуває під особливим правовим захистом. Втручання в приватне спілкування особи шляхом проведення негласних (слідчих) розшукових дій вимагає чіткого дотримання законодавства, встановленого Кримінальним процесуальним кодексом України.

6. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

7. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012 № 4651- VI. Дата оновлення 11.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

8. Рішення Конституційного Суду України від 20.10.2011 № 12-рп/2011 у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11>

9. Каркач П.М., Курочка М.Й., Іванов С.М. Контроль за додержанням законності в ході дізнання та досудового слідства: навч. посібник / П.М. Каркач, М.Й. Курочка, С.М. Іванов // МВС України, Луганський державний університет ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. – 156 с.

10. Гаращук В.М. Предмет, об'єкт і суб'єкт контролю в державному управлінні / В.М. Гаращук // Проблеми законності. – 2001. – № 50. – С. 92–97.

Худенко Дмитро Миколайович,
головний інспектор Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ АНАЛІТИКОМ DARKNET (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ)

Суспільство влаштоване так, що сучасні технології природньо викликають зацікавленість. Однією із таких технологій є DarkNet або оверлейна чи комп'ютерна мережа, яка представлена надбудовою над існуючою мережею, доступ до якої забезпечується через специфічне програмне забезпечення, авторизацію чи налаштування.

Відомо, що термін «dark net» почав активно застосовуватись з 70-х років минулого сторіччя для позначення ізольованих мереж. Завдяки найгучнішим журналістським публікаціям Дж. Д. Ласіка та Джеймі Бартлет світу стало більше відомо про нього та деякі причини уваги людини до зазначених типів мереж. Серед вагомих причин можемо виділити одну з основних потреб людини або потреба у анонімності в умовах боротьби політичних режимів, тиску на злочинність, зростання оподаткування тощо.

Використання згаданого типу мережі у меркантильних цілях кримінального суспільства обумовило її використання підрозділами кримінального аналізу задля захисту життя, здоров'я, прав та свобод людини тощо. Служба кримінального аналізу не перша в українській поліції серед тих, яка на практиці потребувала фахівців, знань та навичок роботи в DarkNet. Ще до появи цієї служби з подібною службовою необхідністю зустрічались служби карного розшуку, протидії кіберзлочинності та ряд інших оперативних служб. Крім того, наші закордонні колеги, наприклад, з Федерального Бюро розслідувань також переймались аналогічними проблематикою та віднедавна розглядали можливість створення он-лайн інструментів для правоохоронної діяльності в DarkNet [1]. Натомість російський ринок вже декілька років представлено комерційним модулем для пошуку інформації «SSInvisible» [2].

На сьогодні питання, пов'язані з DarkNet досліджувались у працях М. Гуцалюка [3], О. Козицької [4], В. Тацієнко [5], О. Таран [6] та інших. Але праці наших вчених несуть переважно фрагментарний характер, відносяться до різновидів правових наук та не розкривають особливостей використання DarkNet поліцейськими, які виконують функції кримінального аналізу з урахуванням специфіки діяльності поліції України або так званими кримінальними аналітиками. Тому дане питання є актуальним та вимагає подальшого дослідження.

На практиці специфіка діяльності Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України та поставленні перед ним завдання вимагали формування бачення особливостей використання кримінальним аналітиком мережі DarkNet. Саме тому, ми продовжимо характеристику порушеного нами питання з урахування діяльності зазначеної служби.

Автором на підставі аналізу журналістських розслідувань та державних реєстрів з'ясовано, що з 2008 року у судах перебувало не менше 4 кримінальних справ, а поліцією зареєстровано не менше 15 заяв та повідомлень, пов'язаних із DarkNet. Служба кримінального аналізу виходила на значимий для виконання завдання сегмент інформації через форуми або месенджери.

На підставі аналізу зазначених фактів та власного досвіду 2020 року автором пропонувалось виходити з того, що особливості використання кримінальним аналітиком зазначеної оверлейної мережі розкриваються через характеристики специфіки інформаційних слідів, безпеку та легенду.

Певною мірою достатньою ілюстрацією може виступати судова справа у кримінальному провадженні № 1201900000000584 [7]. Так, по обставин цієї справи фізична особа з псевдонімом «ТРОН» в мережі DarkNet за інформацією іноземних правоохоронних органів розповсюдила з України зображення порнографічного характеру, які містили дитячу порнографію. Це відбулось за допомогою браузера для роботи в оверлайнній мережі, ноутбуку марки «Lenovo», а також текстових повідомлень у програмі для спілкування «Вайбер» та «Скайп».

У даному випадку інформаційні сліди, який шукали правоохоронці було представлено, як специфічним програмним забезпеченням або браузером, текстом у вигляді повідомлень, посилань, аудіозаписів, фото та відеозображень тощо, так і слідами, які уособили в собі предмет правопорушення – зображення порнографічного характеру.

Варто також зазначити, якщо відносно останньої групи слідів достатньо зрілості людини для виявлення ознак, які вказують на вік жертви та порнографічний характер, то для розуміння першої групи слідів потрібно мати знання про місця їх виявлення та вигляд, а також обізнаність у матеріалах кримінального провадження. Зазвичай, такі сліди ми зустрічаємо у різних мережах, серед яких найпопулярніший браузер «Тор» з прихованою послугою DarkNet, «I2P» або «Invisible Internet Project», як ще одна оверлейна мережа, що пропонує DarkNet, веб-сторінки якого називаються «іпсайтами», «GNUnet», «Zeronet», «Syndie», «OneSwarm», «RetroShare», «Tribler» тощо.

Зокрема, значущими інформаційними слідами для кримінального аналітика можуть виступати веб-сайти із суфіксом, наприклад, «.onion» та виглядати

подібно http://zqktlwiuavvvqqt4ybvvgvi7tyo4hjl5xgfuvpdfbotjiycgwqbyum2qad.onion/wiki/index.php/Main_Page тощо. До них можемо віднести поштові сервіси, наприклад, ProtonMail - <https://protonirockerxow.onion/> чи посилання на

електронні гаманці, наприклад, Onion Wallet - <http://ow24et3tetp6tvmk.onion> тощо.

До моменту впровадження для поліцейських спеціальних програм роботи в DarkNet вбачається за можливе йти шляхом звичайних користувачів або точніше імітації звичайного користувача. На цьому шляху велике значення має фаховий рівень поліцейського та безпека використання наявних матеріально-технічних ресурсів, які належать поліції, що забезпечується антивірусними рішеннями, інтернет-провайдерами, сервісами «VPN» та розгортанням віртуальних машин.

Не менш важливу роль у пошуку інформації має легенда у якості створення відповідного соціального портрету звичайного цивільного користувача через акаунти в Інтернет та DarkNet, криптовалюти гаманці, а також ідентифікація абонента поштового та стільникового зв'язку, які репрезентуються в реальному світі, Інтернет та DarkNet тощо.

Таким чином, все вище перелічене обумовлює специфіку використання кримінальним аналітиком мережі DarkNet. У свою чергу це детермінує виникнення особливої організації роботи кримінального аналітика в DarkNet, яка з урахуванням здорового глузду та суворого дотримання режиму праці може зводитись до наступних етапів: а) створення, підготовка чи обрання програмних, мережевих та технічних рішень для безпеки, а також розгортання засобів пошуку інформаційних слідів, підтримка соціального портрету користувача в он-лайн сервісах тощо; б) вивчення вихідних матеріалів та завдання; в) використання легенди для здобуття інформаційних слідів, пошук спеціальних форумів, груп у месенджерах, приєднання до них, моніторинг та аналіз посилань, їх вивчення; г) узагальнення та формування висновків.

1. Maxwell D. Marker, Section Chief, Transnational Organized Crime – Eastern Hemisphere, FBI. URL: <https://www.policechiefmagazine.org/organized-crime-has-gone-high-tech/>

2. Програма СайтСпутник (FileForFiles & SiteSputnik). URL: <https://sitesputnik.ru/Help/SSInvisible.htm>

3. Гуцалюк М.В. Сучасні тенденції організованої кіберзлочинності // Інформація і право. № 1(28)/2019. – С.118-128;

4. Козицька О.Г. Даркнет з точки зору криміналістичної науки // Актуальні питання криміналістики : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 20 груд. 2019 р.) / [редкол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. - С.107–110;

5. Тацієнко В. Актуальність дослідження питань протидії транснаціональній економічній злочинності // Підприємництво, господарство і право. - № 12/2018. – С.244-248;

6. Таран О.С. Стратегічна політика Австрії у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів // Основні напрями та проблеми

протидії наркоманії [Текст] : матеріали круглого столу. (Київ, 6 лют. 2017 р.) : / [редкол.: В.М. Вовк, А.П. Калініченко, А.В. Ляшук та ін.]. – Івано-Франківськ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – С. 58-60.

7. Справа Печерського районного суду міста Києва № 757/47915/19-к. URL: reyestr.court.gov.ua.

Халіулїна Альона, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Гребеник Валерія, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У ст. 10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначено, що матеріали оперативно-розшукової діяльності мають широкий спектр застосування, переважно вони спрямовані на попередження та подолання злочинності як небезпечного соціального явища у будь-яких проявах. Зокрема, в одному із пунктів наведеної норми вказано, що отримані внаслідок оперативної діяльності дані можуть бути використані «...як приводи та підстави для початку досудового розслідування; для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні...» [1].

Розпочинати досудове розслідування в переважній більшості випадків, передбачених чинним Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК України), уповноважений слідчий органу досудового розслідування. На підставі отриманої та перевіреної з оперативних джерел інформації він може відкрити кримінальне провадження та розслідувати вчинення конкретного кримінально караного діяння. Проте перед цим він обов'язково має ознайомитися із наявними матеріалами оперативно-розшукової справи, а за її відсутності – аргументованими службовими документами оперативного працівника, який викладає відомі йому обставини та приводить об'єктивні позиції стосовно необхідності проведення розслідування.

Ознайомлення із матеріалами, зібраними в процесі емпіричної діяльності оперативних підрозділів, потребує вміння працювати з оперативним матеріалом та аналізувати отриману інформацію. Зокрема, відсоток використання наданих слідчому для роботи матеріалів залежить від ступеня вивчення їх слідчим та найбільш повного залучення їх у пошукову роботу. Від цього, відповідно, залежить якість досудового розслідування, отриманих доказів та результат провадження.

Сама категорія «результати оперативно-розшукової діяльності» розглядається науковцями як інформація, отримана оперативними підрозділами в установленому законом порядку: щодо ознак вчиненого злочину або злочину, що готується; щодо осіб, які вчинили, вчиняють або готують кримінальне правопорушення, переховуються від органів досудового розслідування або суду, ухиляються від відбування кримінального покарання та осіб, які зникли безвісти [2, с. 13].

Слідчий має широкі можливості для багатовекторного використання інформації, отриманої оперативним шляхом у проведенні слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Як правило, оперативні матеріали не є самостійною доказовою базою, проте в комплексі з іншими даними вони повно обґрунтовують винуватість або невинуватість особи у вчиненні конкретного кримінального правопорушення. Отримані в результаті оперативно-розшукової діяльності матеріали носять інформативний характер, який слугує фундаментом для проведення необхідних процесуальних дій в рамках досудового розслідування. Однією із базових функцій оперативно-розшукових матеріалів є те, що вони слугують своєрідним орієнтиром в роботі слідчого під час організації та планування конкретних дій в рамках кримінального провадження. Таким чином, спрощується процес ретроспективної діяльності та з'ясування обставин кримінального правопорушення. Це стосується не тільки розкриття та розслідування злочинів, але й їх попередження та викриття [3].

Варто зауважити, що після прийняття у 2012 році оновленого КПК України використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні набуло нових форм. Зокрема, до кодифікованого закону введено поняття «негласні слідчі (розшукові) дії». До 2012 року слідчим провадилася гласна процесуальна діяльність, а з появою цього поняття у кримінальному процесуальному законодавстві до його повноважень додалася можливість здійснення негласної діяльності, що є спорідненою до оперативно-розшукової.

Слідчий у своїй діяльності уповноважений на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які носять як оперативний, так і оперативно-розшуковий характер. Зокрема, законодавцем із появою даного інституту розмежовано оперативно-розшукову діяльність на «до» і «після» та підкреслено момент переходу оперативних матеріалів у склад фактичних даних кримінального провадження. Крім того, варто зауважити, що

законодавцем фактично здійснено транскрипцію оперативно-технічних заходів у негласні дії. Аналогічно до назви та послідовності заходів в оперативно-розшуковій діяльності розташовані і негласні слідчі (розшукові) дії, які регламентуються Главою 21 КПК України [4].

Отже, використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності слідчим та безпосереднє здійснення розшукової роботи неможливе без розуміння її змісту та шляхів реалізації як інформаційного орієнтиру. Запорукою якісного досудового розслідування є дотримання чинного кримінального процесуального законодавства та здійснення успішної пошукової роботи. Наявність у слідчого та оперативного працівника умінь оцінки отриманої інформації, організаційно-тактичних основ користування отриманою інформацією та знань правового підґрунтя є важливою складовою діяльності уповноваженої службової особи, яка розслідує вчинення кримінального правопорушення. Законодавцем в оновлений КПК України впроваджено інститут негласних слідчих (розшукових) дій, якими надано можливість слідчому провадити оперативну та оперативну-розшукову діяльність в рамках кримінального провадження. Крім того, таким чином розмежовано оперативно-технічні та негласні слідчі (розшукові) дії.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України в редакції від 24.10.2020 №2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 25.11.2020).
2. Оперативно-розшукова діяльність: навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. 310 с.
3. Шилін М. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання у світлі нового кримінального процесуального кодексу України. Вісник Національної академії прокуратури України. 2013. №1(29). С. 59-64.
4. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України в редакції від 11.09.2020 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 25.11.2020).

Цой Ангеліна, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук Віталій Григорович, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Чинний КПК України встановив можливості використання оперативної розшукової діяльності у кримінальному провадженні за допомогою проведення негласних слідчих розшукових дій. Практичні проблеми використання ОРД у кримінальному процесі полягають у деяких неузгоджених положеннях між кримінальним процесом та теорією оперативно-розшукової діяльності, а саме процесуальна діяльність є гласною, встановлює забезпечення процесуальних гарантій учасників кримінального провадження, включає до участі в проведенні окремих слідчих розшукових дій захисника, спеціаліста, судово-медичного експерта та ін. Характеристика ОРД визначена за чинним законодавством України та передбачає діяльність, яка спрямована на застосування спеціальних сил і засобів для викриття кримінального правопорушення, або особи, яка його вчинила; реалізується оперативними підрозділами які за допомогою застосування негласних засобів викривають підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення.

Проаналізувавши Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1] можна зробити висновок, що теорія ОРД визначає мету та завдання як один з видів правової, юридичної діяльності, яка має процедуру її застосування, має державний характер та здійснюється виключно в інтересах держави спеціально уповноваженими органами, має чітко виражену правову основу, яка спрямована на сувору відповідність згідно правових норм та відповідає вимогами законності.

Державний характер ОРД визначає її положення в системі державних заходів боротьби з організованим кримінальним корумпованим угрупованням.

Специфіка ОРД знаходить відображення в законодавчих актах Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України. Дані нормативні акти визначають, що оперативно-розшукова діяльність – вид діяльності, здійснюваної гласно і негласно оперативними підрозділами державних органів, уповноваженими законом про ОРД, відомчими нормативними

актами в межах їх повноважень за допомогою проведення оперативно-розшукових заходів в цілях захисту життя, здоров'я, прав і свобод людини і громадянина, власності, забезпечення безпеки суспільства і держави від злочинних посягань.

Під формою ОРД слід розуміти зовнішнє вираження змісту діяльності, що проводиться в двох взаємодоповнюючих формах, а саме гласної і негласної. Залежно від ситуації, конкретної мети оперативні підрозділи мають право гласно представляти інтереси відповідного державного органу. В той же час оперативні підрозділи під час проведення ОРД, можуть здійснювати свою правову діяльність негласним шляхом. Загальні завдання оперативних підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність включають до себе: виявлення, попередження, припинення і розкриття кримінального правопорушення, а також виявлення і встановлення осіб, що їх готують, здійснюють або вчинили; здійснення розшуку осіб, що ховаються від органів досудового слідства і суду, або ухиляються від кримінального покарання; встановлення інформації про події або дії, що створюють загрозу державної, військової, економічної або екологічної безпеки.

Залежно від конкретних правових цілей, функції ОРД можна підрозділити на основні і додаткові. До основних функцій входить: попередження, виявлення кримінального правопорушення, надання інформації слідчому, прокурору про фактичні дані, які свідчать про підготовку кримінального правопорушення, отримання від слідчого судді ухвали на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та їх проведення; сприяння кримінальному судочинству. Додаткові функції передбачають: забезпечення прав, інтересів та безпеки учасників кримінального судочинства; сприяння міжнародним правоохоронним організаціям і органам іноземних держав відповідно до національного оперативно-розшукового законодавства і міжнародних договорів.

Законність ОРД гарантується прокурорським наглядом, відомчим контролем, а також у разі отримання ухвали слідчого судді на проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Кримінальний процес визначив нові положення перевірки фактичних даних шляхом негласних слідчих (розшукових) дій. Механізм проведення негласних слідчих (розшукових) дій, елементи їх проведення слідчим потребують розгляду цілого ряду положень, пов'язаних з визначенням правового статусу оперативних підрозділів, процесуального закріплення фактичних даних, як доказів. Практичні положення проведення негласних слідчих (розшукових) дій у КПК України ще не визначені. По-перше, до вступу в дію нового КПК проведення негласних слідчих (розшукових) дій було віднесено до повноважень оперативно-розшукових підрозділів. По-друге, слідчі дії є гласними, вони проводилися у рамках кримінального провадження, учасники процесу повинні ознайомитися з процедурою проведення слідчої дії, надати свої заперечення, або оскаржити результати її

проведення. По-третє, всі елементи оперативної діяльності були предметом розгляду науки оперативного права. Дані елементи були цілком таємними, не підлягали розголошенню, методичні розробки були доступні тільки для оперативних співробітників.

Пропонуємо встановити процесуальні гарантії проведення негласних слідчих (розшукових) дій відносно окремих учасників кримінального провадження. По-перше, необхідно визначити елементи оперативного права у кримінальному процесі, встановити засади, методи проведення негласних оперативних дій. По-друге, визначити статус оперативних підрозділів та їх повноваження під час проведення негласних слідчих розшукових дій, застосування слідчого та можливість ознайомлення його з окремими елементами оперативної діяльності. По-третє, визначити статус слідчого під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій та встановити гарантії прав та обов'язків учасників кримінального провадження.

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

Шевченко Тетяна, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Гринберг Олександр, здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олексенко Володимир Григорович, викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНА СИТУАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У процесі вирішення конкретних завдань оперативно-розшукової діяльності (далі - ОРД) оперативному співробітнику доводиться діяти, як правило, в складній, критичній обстановці. Система фактичних та інших даних, відображають хід, результати, а також умови здійснення ОРД, характеризує ту складну обстановку, яка визначається як оперативно-розшукова ситуація. Проблема її поняття є однією з ключових в науці, що займається дослідженням та вивченням оперативно-розшукової діяльності.

Розробка поняття оперативно-розшукової ситуації вимагає з'ясування сутності подій, які її породжують. У криміналістиці формування слідчої ситуації пов'язується з подією злочину, яке саме має ситуаційну природу, розвивається в просторі і в часі. Ситуація злочинної діяльності вченими-криміналістами визначається як «Кримінальна ситуація». Відтворення всіх її складових дозволяє слідчому подумки реконструювати всі деталі злочинного діяння в процесі досудового розслідування злочину.

Проблема визначення кола явищ, супутніх злочинності і є об'єктом наукового і практичного інтересу в ОРД, до теперішнього часу в повному обсязі не вирішена. Але вона активно обговорюється останні десятиліття в рамках досліджень методологічних проблем визначення об'єкта і предмета теорії ОРД. Тож, науковці стверджують, що до специфічних явищ, які супроводжують злочинність, слід віднести кримінальну активність. Це поняття, на їх думку, більш широке, ніж злочинна діяльність, оскільки кримінальна активність може проявлятися в солідарності із злочинцями, їх підтримки (без участі в злочині), тяги до злочинного середовища; моральної готовності до участі в скоєнні злочинів, встановленні стійких зв'язків з антигромадськими елементами тощо.

Кримінальну активність як один з елементів об'єкта теорії ОРД виділяє і В.І. Єлінський, відзначаючи, що в ході оперативно-розшукової діяльності в полі зору оперативних співробітників потрапляють особи, які характеризуються тим або іншим ступенем кримінальної активності або обізнані про неї. Кримінальна активність - це та модель в злочинності як соціальне явище, на пізнання якої повинні бути спрямовані зусилля вчених і практиків [1, с. 62].

Підтримуючи в цілому підхід до використання поняття «кримінальна активність», слід зазначити, що в контексті дослідження кримінальної ситуації як оперативно-розшукової категорії він не є цілком вдалим. На нашу думку, буде більш правильним говорити не про кримінальну активність, а про її зовнішній прояв – кримінальну поведінку, оскільки «відображення кримінальної активності неможливо без кримінальної поведінки ... як специфічного виду суспільно небезпечної діяльності» [1, с. 68].

В результаті взаємодії двох систем - кримінальної поведінки і обстановки, в якій вона проявляється, - виникає кримінальна ситуація. Обстановка в даному контексті розуміється в самому широкому сенсі - не тільки як матеріальна, а як сукупність наступних факторів: речових, просторово-конструктивних, природно-кліматичних, фізико-хімічних, тимчасових, виробничо-побутових, поведінково-психологічних. Особливості обстановки, з одного боку, враховуються кримінально активними особами при прийнятті ними своїх рішень, а з іншого - вони ж вбирають в себе сліди кримінальної поведінки.

У структурі кримінальної поведінки важливо виділити елементи, на основі поєднання і взаємодії яких формується кримінальна ситуація. Аналіз

досліджень проблем структури злочинної (кримінальної) діяльності і злочинної (кримінальної) поведінки дозволяє зробити висновок, що немає істотної відмінності між елементами діяльності та поведінки. У всіх юридичних науках, де об'єктом пізнання є злочинна поведінка, переважають дослідження діяльності, що тлумачиться як поведінковий акт. Під поведінкою злочинця розуміється «складна динамічна система, що складається з обмеженої множини взаємодіючих систем. При систематизації елементів цієї системи може бути використана структура діяльності людини взагалі (суб'єкт, мотив, мета, спосіб, об'єкт і наслідки поведінки)».

З урахуванням викладеного кримінальну ситуацію визначаємо як обмежену просторово-часовими рамками сукупність умов і обставин, що утворюються поєднанням елементів кримінальної поведінки і факторів обстановки, в якій воно проявляється.

1. Елинский В.И. Основы методологии теории оперативно-розыскной деятельности: монография. М., 2001. 228 с.

2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - №22-ст.303

***Шишкіна Ксенія** здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

***Телійчук Віталій Григорович**, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент*

ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Науково-технічний прогрес щодня робить впевнені кроки для покращення життя суспільства. Інформація є невід'ємною частиною такого прогресу, тому вона постійно охоплює усі сфери людського життя. Де б ми не були та щоб ми не робили, у будь-якому випадку наша діяльність охоплюється інформаційним простором. Не є й виключенням діяльність уповноважених державних органів щодо забезпечення протидії злочинності.

Актуальність обраної теми полягає у тому, що інформація супроводжує

усю сукупність заходів, спрямованих на боротьбу зі злочинністю. Будь-який із процесів, який має на меті протидію злочинній діяльності нерозривно пов'язаний з отриманням, зберіганням, обробкою та використанням інформації. У своїх працях дослідженням поставленого питання займалися такі видатні науковці як: І.М. Гриненко («Алгоритм проведення економічних досліджень контрольованих операцій»), І.М. Даньшин («Хуліганство та боротьба з ним»), В.В. Лунєєв («Правове регулювання суспільних відносин – важливий фактор попередження організованої злочинності»), «Тенденції тероризму та кримінально-правова боротьба з ним»), Є.Д. Скулиш («Міжнародно-правове співробітництво у сфері подолання кіберзлочинності») та інші вчені.

Відповідно до ч.1 ст.1 Закону України «Про інформацію»: «інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [1]. З вище наведеного визначення можна зробити висновок, що крізь призму національного законодавства поняття «інформації» розглядається у матеріальному вимірі. Однак, з огляду на інші дані ми розуміємо, що інформація може являти собою сукупність абстрактних даних. Одним із різновидів інформації є публічна інформація, під якою відповідно до ст.1 Закону України «Про доступ до публічної інформації», слід розуміти відображену та задокументовану будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформацію, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених законом [2].

Злочинність – це суспільно негативне явище, яке на превеликий жаль все частіше зустрічається на теренах нашої держави. За даними Генеральної Прокуратури України, у період з 01 січня до 31 грудня 2019 року було вчинено 402 666 кримінальних правопорушень, з яких лише у 144 659 особам було вручено повідомлення про підозру та 129 331 кримінальне правопорушення, за якими провадження були направлені до суду з обвинувальним актом [3].

Боротьба зі злочинністю – це одне із основних завдань, яке покладається на представників правоохоронних органів. Вона являє собою сукупність заходів імперативного та диспозитивного характеру, спрямованих на виконання наступної діяльності: організацію загальної боротьби зі злочинністю, здійснення профілактичної діяльності та проведення правоохоронної діяльності. Заходи організаційно-правового забезпечення протидії злочинності можуть здійснюватися як на території усїєї країни, так і у певних регіонах, або серед певних груп населення.

Діяльність, спрямована на боротьбу зі злочинністю ґрунтується на принципах законності, гласності, комплексності, переважання методів переконання над методом застосування сили, а також дотриманні принципу

взаємодії правоохоронних органів з населенням. Дотримання будь-якого з вище перелічених принципів тісно пов'язане з використанням інформації. У такому випадку, інформація потрібна для того, аби представники органів, що здійснюють правоохоронну функцію могли шляхом переконання, а саме: проведення профілактичних бесід з населенням та оголошення публічної інформації щодо результатів своєї діяльності, протидіяти злочинності. Досить важливим елементом боротьби зі злочинністю є співпраця уповноважених правоохоронних органів із засобами масової інформації (ЗМІ). На сьогоднішній день ЗМІ відіграють дуже важливу роль у формуванні суспільної думки, тому їх використання у ролі інформаційного інструменту боротьби зі злочинністю приносить позитивні результати.

Організація правової протидії злочинності має певний ряд позитивних рис, до яких ми можемо віднести: виявлення, розслідування та запобігання правопорушенням, притягнення винних до відповідальності; забезпечення відшкодування шкоди фізичним та юридичним особам, державі, спричиненої кримінальними правопорушеннями; запобігання встановленню корумпованих зв'язків з державними службовцями та посадовими особами, втягнення їх у злочинну діяльність; запобігання легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом та запобігання маніпуляції населенням з боку злочинців.

На нашу думку, використання інформації в якості основи організаційно-правового забезпечення протидії злочинності є досить актуальним. Адже, саме з її допомогою уповноважені суб'єкти державної влади можуть легально впливати на формування суспільної думки населення задля забезпечення мирного співіснування усіх громадян нашої держави.

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 12.11.2020 р.).

2. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 15.11.2020 р.).

3. Статична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113897&libid=100820&c=edit&c=fo (дата звернення: 16.11.2020 р.).

Шиян Анатолій Григорович, старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Васильченко Валерія, здобувач вищої освіти юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ ТА НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Серед основних напрямків забезпечення державою прав та свобод людини є боротьба із злочинністю. Дієвим та головним засобом протидії злочинності виступає оперативно-розшукова діяльність. Що стосується досудового розслідування кримінальних проваджень, то в розкритті кримінальних правопорушень (в першу чергу тяжких та особливо тяжких злочинів), збиранні доказів для доведення винуватості осіб, причетних до їх вчинення, належить негласним слідчим (розшуковим) діям.

Згідно зі статтею 2 Закону України № 2135-ХІІ від 18 лютого 1992 року «Про оперативно-розшукову діяльність» (далі – ЗУ «Про ОРД») «оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів». Її завданням є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави (ст. 1 цього Закону) [1]. Поняття оперативно-розшукових заходів (далі – ОРЗ) ЗУ «Про ОРД» не визначає, але в ст. 8 цього Закону дається їх перелік.

Поняття негласних слідчих (розшукових) дій ч. 1 ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) визначається так: «Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом» [2]. Перелік негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) визначено ст.ст. 260-264, 267-272, 274 КПК. Слід підкреслити, що раніше більшість цих заходів (за винятком накладення арешту, огляду та виїмки кореспонденції і зняття інформації з каналів зв'язку (ст. 187-1 КПК України 1960 року) можна було здійснювати лише в рамках оперативно-розшукової діяльності, яку проводили оперативні підрозділи

органів, визначених ст. 5 ЗУ «Про ОРД».

Співвідносячи ОРЗ і НСРД, варто зазначити, що між ними існує низка як спільних, так і відмінних рис. Оскільки в рамках даної доповіді їх повністю охарактеризувати неможливо, звернемо свою увагу на основні з них.

На нашу думку, спільним між ОРЗ і НСРД є, зокрема, таке:

1. Їх об'єднує одна мета - боротьба зі злочинністю.
2. За своїм походженням НСРД є похідними від ОРЗ.
3. Як під час ОРЗ, так і в ході проведення НСРД використовуються специфічні засоби та методи.

4. Вони відбуваються легально. Легальність у даному контексті означає санкціонованість законодавцем, надання їм статусу адекватних та прийнятних засобів правоохоронної діяльності, що за певних підстав та із дотриманням відповідних умов можуть застосовуватися уповноваженими суб'єктами [2].

5. В більшості випадків ОРЗ і НСРД носять скритий, конспіративний характер як від об'єктів, стосовно яких вони проводяться, так і осіб, які не беруть у них участь.

6. Фактичні дані, отримані під час ОРЗ і НСРД, можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази.

Відмінність між ОРЗ і НСРД характеризується такими ознаками:

1. ОРЗ проводяться з метою виявлення, попередження та розкриття підготовлених злочинів, а НСРД спрямовані на збирання (перевірку) відомостей, що підлягають доказуванню і мають значення в кримінальному провадженні.

2. ОРЗ більшою мірою направлені на попередження злочинів, а НСРД – на їх розкриття.

3. НСРД проводяться в ході досудового розслідування по кримінальному провадженню; ОРЗ, зазвичай, передують відкриттю кримінального провадження і проведенню досудового розслідування.

4. ОРЗ можуть проводити тільки визначені ст. 5 ЗУ «Про ОРД» суб'єкти – уповноважені оперативні підрозділи. Що стосується НСРД, то їх можуть проводити слідчий (при розслідуванні злочинів), дізнавач (при розслідуванні кримінальних проступків), співробітники оперативних підрозділів, визначених ч. 6 ст. 247 КПК. Причому співробітники зазначених оперативних підрозділів можуть проводити НСРД тільки за письмовим дорученням слідчого (дізнавача). Тобто, коло суб'єктів, уповноважених проводити НСРД, порівняно з ОРЗ є значно ширшим.

5. Права співробітників оперативних підрозділів, уповноважених слідчими (дізнавачами) на проведення НСРД, порівняно з правами при проведенні ОРЗ є значно меншими, оскільки їхня діяльність визначається межами письмових доручень слідчого (дізнавача).

6. Хід і результати проведених НСРД знаходять своє процесуальне закріплення в протоколі, а також долучених до нього додатках, якими

можуть виступати спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів, письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної НСРД, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації, фототаблиці, стенограми, аудіо-, відеозаписи та інші матеріали. Результати проведення ОРЗ знаходять своє закріплення ще й іншими оперативно-службовими документами – довідками, зведеннями, рапортами, висновками та ін.

Як висновок, слід зазначити, що ОРЗ і НСРД мають низку як спільних, так відмінних ознак, незначну частину яких викладено в даній доповіді. У цьому взаємозв'язку вважаємо, що паралельне та одночасне існування в правовому полі України цих двох важливих інститутів вимагає більш конкретного їх розмежування і врегулювання на законодавчому рівні, що в кінцевому рахунку призвело б до усунення певних проблем, які виникають під час організації та проведення ОРЗ і НСРД.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 грудня 1992 року № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 3 серп. 2020 р. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2020. 452 с.

3. Глушков В.О., Білічак О.А. Оперативно-розшукові заходи і негласні слідчі (розшукові) дії: спільне та відмінне. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/7926/1/%D0%9E%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0BE%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%88%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_p043-047.pdf

З М І С Т

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Антіпов А.Д.

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗІ СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ.....3

Бакало В.О.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ.....5

Жукоцький В.О.

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ДЖЕРЕЛА УТВОРЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....7

Ковальчук О. І.

ЩОДО ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ.....10

Кузнєцов В.І.

ГАРАНТІЇ ДОТРИМАННЯ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....13

Перкін Є.А.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ НС(Р)Д В РАМКАХ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ..... 15

Рец В. В.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....18

Русило М. О.

ЩОДО ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НСРД...20

Сойка Ю. Ю.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ.....22

ДОПОВІДІ ТА ПОВІДОМЛЕННЯ УЧАСНИКІВ

Александрова Є.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ
ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ.....26

Бабаліч Є. С.

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ДОПОМОГИ ГРОМАДЯН В
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ..... 28

Барсуковський О. Р.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ
СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ І НЕОБХІДНІСТЬ..... 32

Богмацера В. В.

ЩОДО РОЗГЛЯДУ ПИТАНЬ ПОНЯТТЯ ТА СУТНОСТІ «ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИНАМ,
ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДДЮ»..... 35

Бойко В. А.

ЩОДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ..... 37

Гальчанський Е. О.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ НЕРОЗГОЛОШЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ
ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ
НС(Р)Д.....40

Гладкова О. Є.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ПОПЕРЕДЖЕННЯ УМИСНИХ
ВБИВСТВ.....44

Гусак А. О.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ
ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ.....47

Дворняк Ю. С.

ОБШУК ЯК ЕЛЕМЕНТ ТАКТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ В ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....50

Дробний М. М.

СИСТЕМА ГАРАНТІЙ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 55

Журавель В. В.

МІСЦЕ І РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ..59

Загоровська І. О.

ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ У ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ 61

Капінус М. А.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОФІЛАКТИКА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ63

Бондаренко А. В., Фролікова В. О.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ (СЛІДЧИХ) РОЗШУКОВИХ ДІЙ.....67

Латиш А. В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....70

Маклаков А. І.

ЩОДО ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ..... 72

Малиш Я. Г.

ДЕЯКІ ТАКТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ТА ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО ОПИТУВАННЯ75

Малюк В. В.

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ВЧИНЮВАНИМ ЗЛОЧИННИМИ СПІЛЬНОТАМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ77

Моргун В. В.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ТА ОBOB'ЯЗКІВ ОСІБ, ЯКІ ЗАЛУЧАЮТЬСЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ79

Наддал Є. О.

ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОЛОНІЯХ».....82

Овсянік А. В., Бунтова К. О.

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ86

Паливода В. В.

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ88

Петліна О. А., Співак К. В.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ90

Риженко Д. В.

ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ.....93

Рец В. В., Пронічкіна А. С.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В РАМКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ. .97

Рощин Г. К.

МІСЦЕ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ100

Саківська О. О.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗБОРУ ДОПУСТИМИХ ДОКАЗІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....102

Сальнікова М. А.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....104

Сароян Р. М., Пономарьова В. Р.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ В ЯКОСТІ ДОКАЗІВ МАТЕРІАЛІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....107

Антропов Б. О.

ПРОБЛЕМАТИКА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ТОРГІЛЕЮ ТА ВИРОБНИЦТВОМ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН.....109

Григор'єва Н. В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАПРАВЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ СПРАВИ ОРГАНАМ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....112

Сідоренко Д. С.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ.....114

Софіянчук О. С., Чорний О. А.

ЩОДО ПРОГАЛИН ЗАКОНОДАВСТВА ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВТРУЧАННЯМ
У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ.....116

Темрієнко Н. В.

ЩОДО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІ
НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ.....120

Ткаченко А. О.

ОПЕРАТИВНА ЗАКУПКА ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ КОНТРОЛЮ ЗА
ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ.....123

Ушпик Д. В.

НАУКОВА ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ СИЛИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ.....127

Фролікова В. О., Бондаренко А. В.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ (СЛІДЧИХ) РОЗШУКОВИХ
ДІЙ.....130

Худенко Д.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ АНАЛІТИКОМ
DARKNET (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
УКРАЇНИ).....133

Халіуліна А. В., Гребеник В. В.

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ....136

Цой А. Е.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....139

Шевченко Т. В., Гринберг О. С.

КРИМІНАЛЬНА СИТУАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ.....141

Шишкіна К. О.

ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ.....143

Шиян А. Г., Васильченко В. В.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ ТА НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ
(РОЗШУКОВІ) ДІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....146

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

Матеріали Круглого столу присвяченого Дню науки
(22 травня 2020 року, Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)

Друкується у авторській редакції

Підп. до друку 30.06.2020 р. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times. Друк трафаретний.
Папір офісний. Ум.-друк. арк. 3,00. Обл.-вид. арк. 11,50. Тираж 10 прим.

Редакційно-видавниче відділення відділу організації наукової роботи ДДУВС
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДП № 164-р від 07.08.2013